

SUURI VEROPÄIVÄ

KESKUSKAUPPAKAMARIN SUURI VEROPÄIVÄ 17.9.2020

SEMINAARIAINEISTO

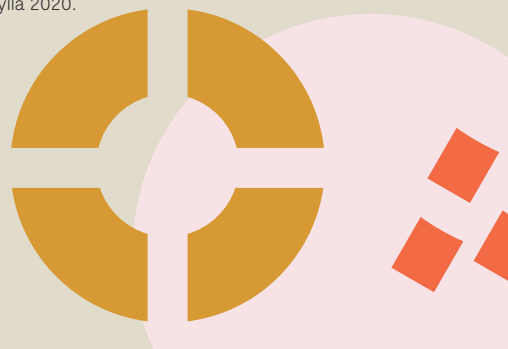
KESKUS-
KAUPPAKAMARI

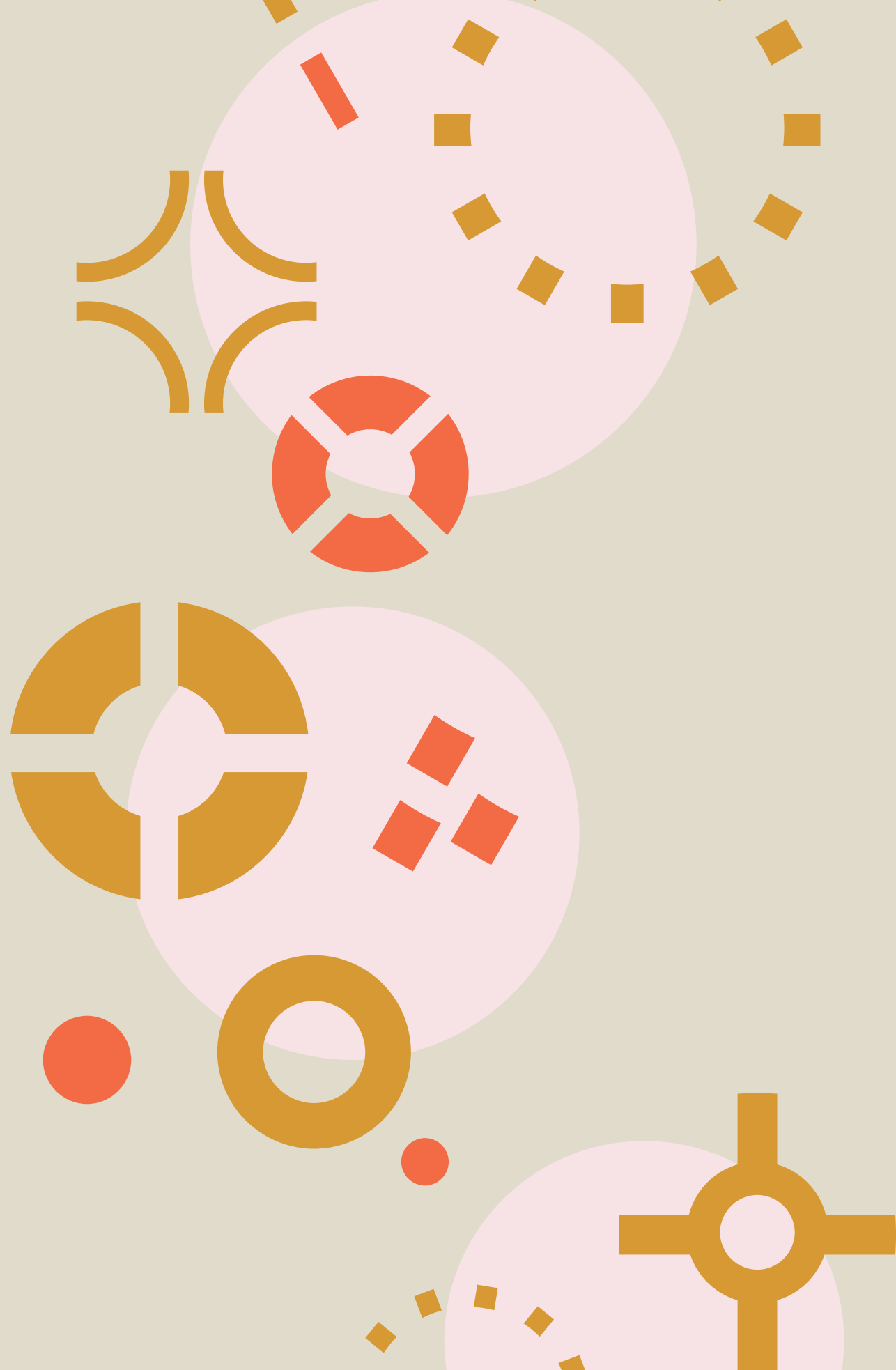
SUURI VEROPÄIVÄ

SISÄLLYS

UUDISTUVA VEROLAINSÄÄDÄNTÖ	3
Johtava veroasiantuntija Emmiliina Kujanpää, Keskuskauppakamari	
AJANKOHTAISTA OSAKEPOHJAISTEN KANNUSTINJÄRJESTELMIEN VEROTUKSESTA	11
Partner Heikki Wahlroos, Borenius Attorneys Ltd	
HALLINTAREKISTERÖIDYILLE OSAKKEILLE MAKSETTAVIEN OSINKOJEN LÄHDEVEROTUS	37
OTT, dosentti Kristiina Äimä, Helsingin yliopisto	
HAVAINTOJA YHTEISÖJEN TULOLÄHDEJAON MUUTOKSESTA	47
Professori Marianne Malmgren, Itä-Suomen yliopisto	
VEROHALLINNON TYÖNANTAJIA JA TYÖNTEKIJÖITÄ KOSKEVISTA COVID19-LINJAUKSISTA	63
Johtava veroasiantuntija Tero Määttä, Verohallinto	
YRITYSKAUPPOJEN VEROKYSYMYKSIÄ	73
Apulaisprofessori Tomi Viitala, Aalto-yliopisto	
YRITYSKAUPPOJEN AJANKOHTAISIA ARVONLISÄVEROKYSYMYKSIÄ	85
OTT, KTL Marja Hokkanen, PwC	

Tämä julkaisu on tuotettu Keskuskauppakamarin Suureen Veropäivään 17.9.2020.
Materiaali on käytössä myös kauppakamarien Veropäivä -tapahtumissa syksyllä 2020.

UUDISTUVA VEROLAINSÄÄDÄNTÖ

1 VUODEN 2021 BUDJETTIRIIHESSÄ KESKITYTTIIN TUKEMAAN HIILINEUTRAALIUSTAVOITETTA VEROTUKSEN KEINAIN

Budjettiriihen tiedotteen 16.9.2020 mukaan hallitus toimii tavalla, jonka seurauksena Suomi on hiili-neutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen nopeasti sen jälkeen. Hallitus myös sitoutuu turvaamaan yri-tysten vakaan, kannustavan ja ennustettavan toimintaympäristön sekä yritysten toimintaedellytykset, mikä mahdollistaa investoinnit sekä uusien työpaikkojen synnyttämisen.

Ansiotuloverotuksen osalta verotukseen ehdotetaan indeksitarkistusta, jotta verotus ei kiristyi ylei-sen hinta- tai ansiotason nousun myötä. Asuntolainojen korkojen verotuksessa vähennyskelpoista osuutta pienennetään aiemmin sovitun mukaisesti 15 %:sta 10 %:iin. Lisäksi valtiovarainministeriö ehdottaa liikenteen työsuhte-etuihin seuraavia muutoksia:

- Työsuhteauton verotusarvoa alennettaisiin 170 eurolla kuukaudessa niiden autojen kohdalla, joiden autoverolaissa tarkoitettu ajonaikainen hiilidioksidipäästö on 0 grammaa kilometriä kohden. Kyse olisi määräaikaisesta tuesta vuosille 2021–2025.
- Sähköautojen latausetu työpaikalla ja julkisissa latauspisteissä vapautettaisiin verosta vuosille 2021–2025.
- Työsuhdematkalipun verovapautta korotettaisiin 3 400 euroon vuodessa ja joukkoliikenteen osuus liikkumispalvelupaketista katsottaisiin työsuhdematkalipuksi.
- Työsuhdepolkupyöräetu säädettäisiin verovapaaksi eduksi 1 200 euroon asti vuodessa.
- Työsuhdesähköauton latauslaite katsottaisiin osaksi työsuhteauton lisävarusteita.

Urheilijarahastoon siirrettävän tulon enimmäismäärää korotetaan 200 000 euroon. Väliaikaisena toi-mena pidennetään erityisen työntekemispaikan enimmäisaikaa 3 vuodesta 3,5 vuoteen.

Hallitus valmistelee määräaikaisen tutkimusyhteistyökannustimen verovuosille 2021–2024.

Teollisuuden sähkövero alennetaan EU:n minimitasolle. Teollisuuden energiaveron palautusjärjestelmä poistetaan neljän vuoden siirtymäajalla, siten, että vuodelta 2025 yritykset eivät enää ole oikeutet-tuja palautukseen. Hallitusohjelman kirjaus kaukolämpöverkkoon lämpöä tuottavien lämpöpumppujen ja konesalien siirrosta sähköveroluokkaan II toteutetaan mahdollisimman pikaisesti siten, että muu-tokset voivat tulla voimaan vuoden 2021 aikana.

Lämmityspolttoaineiden, kuten esimerkiksi kivihiilen, maakaasun ja polttoöljyn, verotusta korotetaan nettomääräisesti 105 miljoonalla eurolla vuoden 2021 alusta. Osana lämmityspolttoaineiden veron korotusta turpeen verotus kiristyy 2,7 eurolla megawattituntia kohden. Turpeen verotuksessa otetaan käyttöön vuodesta 2022 lähtien lattiahintamekanismi.

Vuonna 2021 tupakkaveroa korotetaan aikaisemmin päätetyn mukaisesti 50 miljoonaa euroa. Myös alkoholiveroa korotetaan 50 miljoonaa euroa.

2 EHDOTETUT MUUTOKSET ARVONLISÄVEROTUKSEEN

2.1. Arvonlisäverovelvollisuuden alarajan korotus

Arvonlisäverolain 3 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pienyrityksiin sovellettava tilikauden liikevaihtoon perustuva verovelvollisuuden alaraja korotettaisiin 10 000 eurosta 15 000 euroon. Lakimuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2021 alusta lukien, ja sitä sovellettaisiin lain voimaantulopäivänä tai sen jälkeen alkavaan tilikauteen.

2.2. Sähköisen kaupankäynnin arvonlisäverouudistus

Sähköisen kaupankäynnin arvonlisäverouudistuksen myötä sähköisten palvelujen erityisjärjestelmä laajenee. Pienten tavaralähetysten tuontiverovapaus poistuu uudistuksen myötä, ja markkinapaikat veloitetaan arvonlisäveron tilittäjiksi.

Uudistuksen yleisinä tavoitteina ovat sisämarkkinoiden toiminnan sujuvoittaminen, EU:n yritysten kilpailukyvyyn parantaminen ja tosiasiallisen verotuksen varmistaminen sähköisessä kaupassa. Joulukuussa 2017 hyväksytyn uudistuksen voimaantuloa lykättiin komission ehdotuksesta kuudella kuukaudella eteenpäin heinäkuuhun 2021, sillä koronapandemian puhkeaminen aiheutti vaikeuksia muutosten täytäntöönpanossa joissakin jäsenvaltioissa.

2.3. Koronatarvikkeiden arvonlisäverovapaus

Euroopan komissio antoi 3.4.2020 väliaikaisesti voimassa olevan päätöksen covid-19-epidemian vaikutusten torjumiseksi vuonna 2020 tarvittavien tavaroiden tuonnille myönnettävästä vapautuksesta tuontitulleista ja arvonlisäverosta. Arvonlisäverolakiin lisättiin kesäkuussa arvonlisäverolain väliaikaisesta muuttamisesta annetulla lailla (486/2020) väliaikaisesti säännökset, joiden mukaan covid-19-tartunnan estämisessä, testaamisessa ja hoitamisessa käytettävien tavaroiden kotimaiset myynnit ja muista jäsenvaltioista tapahtuvat yhteisöhankinnat ovat verottomia. Verottomuus koskee myyntejä julkisen terveyden- ja sairaanhoidon sekä sosiaalihuollon palvelun tuottajille sekä komission päätöksessä tarkoitetuille valtiollisille toimijoille, toimivaltaisten viranomaisten hyväksymille organisaatioille ja yleishyödyllisille yhteisöille. Näitä myyntejä varten tehtyihin hankintoihin sisältyvä vero saadaan vähentää. Lakia sovellettiin taannehtivasti 30.1.2020 alkaen ja se oli voimassa 31.7.2020 asti.

Komissio päätti 23.7.2020 vapautuksen jatkamisesta 31.10.2020 saakka. Hallitus on antanut esityksen HE 112/2020 vp arvonlisäverolain väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimaantulon jatkamisesta 31.10.2020 saakka.

3 VALMISTEVEROTUSMENETTELYN JA AUTOVEROTUSMENETTELYN UUDISTUS (HE 54/2020 VP)

Valmisteverotusmenettelyn ja autoverotusmenettelyn uudistuksesta annettiin 23.4.2020 hallituksen esitys HE 54/2020 vp. Uudistuksen tavoitteena on yhdenmukaistaa valmiste- ja autoverotuksen verotus- ja veronkantomenettelyjä sekä muutoksenhaku- ja seuraamusjärjestelmiä muita Verohallinnon kantamia veroja koskevien menettelyjen kanssa, mikä mahdollistaisi Verohallinnon uuden tietojärjestelmän käyttöönoton myös valmiste- ja autoverotuksessa. Esitys on eduskunnan käsiteltävänä. Perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon, jonka mukaan lakiehdotuksia tulee vielä muuttaa tai täsmentää hallinnollisten sanktioiden ja viranomaisten tiedonsaantioikeuksien osalta.

Valmisteverot muutettaisiin oma-aloitteisiksi veroiksi, ja niiden ilmoittamiseen, maksamiseen, määräämiseen ja muutoksenhakuun sovellettaisiin oma-aloitteisten verojen verotusmenettelystä annettua lakia. Valmisteverotuksen ja autoverotuksen seuraamusjärjestelmät uudistettaisiin muita verolaje-

ja vastaaviksi, ja päätöksiin haettaisiin muutosta ensi asteena verotuksen oikaisulautakunnalta kuten muissakin Verohallinnon kantamissa veroissa. Valmisteverojen ja autoveron veronkantoon sovellettaisiin pääsääntöisesti veronkantolain säännöksiä.

Valmisteverotuksessa säännöllisesti toimivien verovelvollisten veron ilmoittamisen ja maksamisen määräaika olisi jatkossa sama kuin arvonlisäverotuksessa ja pidentyisi näin noin kahdella viikolla. Jatkossa myös satunnaisesti toimivat verovelvolliset ilmoittaisivat ja maksaisivat veron kalenterikuukauden mittaiselta verokaudelta, mikä pidentäisi myös näiden toimijoiden ilmoitus- ja maksuaikaa nykyisestä. Tietyissä tilanteissa sovellettavasta veron vähennysmenettelystä luovuttaisiin ja siirryttäisiin hakemuksesta myönnettävään veron palautukseen. Valmisteverojen maksut ja palautukset käsiteltäisiin yhtenä kokonaisuutena muiden oma-aloitteisten verojen maksujen ja palautusten kanssa.

Autovero olisi jatkossakin maksuunpantava vero, johon sovellettaisiin pääosin samoja menettelyjä kuin muihin maksuunpantaviin veroihin. Rekisteröityjen asiamiesten uusien ajoneuvojen ilmoittaminen olisi jaksokohtaista, ja kaikista kalenterikuukauden aikana rekisteröidyistä ajoneuvoista annettaisiin vain yksi veroilmoitus. Muiden ajoneuvojen veroilmoittamiseen ehdotetaan myös muutoksia.

Ehdotetut muutokset tulisivat hallituksen esityksen mukaan voimaan 1.1.2021. Veronkantolain sekä veronlisäyksestä ja viivekorosta annetun lain muutokset tulisivat voimaan kuitenkin vasta 1.2.2021.

4 KANSAINVÄLINEN YRITYSVEROTUS

4.1 Lopulliset tappiot

EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 49 artiklassa tarkoitettu sijoittautumisvapaus edellyttää, että emoyhtiö saa vähentää toisessa EU-valtiossa sijaitsevan tytäryhtiön lopulliset tappiot. Tytäryhtiön tappiot voivat olla lopullisia, jos yhtiö on käyttänyt loppuun mahdollisuudet tappioiden huomioon ottamiseksi, eikä ole olemassa mahdollisuutta siihen, että joko tytäryhtiö itse tai kolmas osapuoli saisi ottaa ne huomioon tytäryhtiön asuinpaikkavaltiossa.¹ Tappiot voivat siirtyä tytäryhtiöltä emoyhtiölle rajat ylittävän sulautumisen myötä, tai ne voidaan ottaa huomioon konserniverotusjärjestelmässä. Lopullisten tappioiden käsite on kuitenkin jäänyt tulkinnanvaraiseksi, ja sitä on täsmennetty muun muassa kesäkuussa 2019 annetuissa ratkaisuissa *C-607/17 Memira Holding* sekä *C-608/17 Holmen*.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätökset 15.5.2020

Korkein hallinto-oikeus tulkitsi lopullisten tappioiden käsitettä viidessä 15.5.2020 antamassaan päätöksessä, joista yksi julkaistiin vuosikirjaratkaisuna KHO:2020:51. Kaikki päätökset koskivat lopullisten tappioiden siirtymistä ulkomaiselta tytäryhtiöltä suomalaiselle emoyhtiölle rajat ylittävässä sulautumisessa. Korkein hallinto-oikeus kumosi hallinto-oikeuden päätökset eikä pitänyt tappioita yhdessäkään tapauksessa EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännössä tarkoitettulla tavalla lopullisina.

KHO:2020:51

A AS oli A-konsernin emoyhtiön Latviaan vuonna 2006 perustama osakeyhtiö, jonka osakekannan A-konsernin emoyhtiö oli vuonna 2013 luovuttanut kokonaan omistamalleen tytäryhtiö A Oy:lle. A AS:n toiminta oli ollut tappiollista, ja yhtiön toiminta oli lopetettu vuonna 2017. A AS oli samana vuonna myynyt kaiken vaihto- ja käyttöomaisuutensa. A-konsernissa ei katsottu A AS:n myyntiä ulkopuoliselle taholle konkreettiseksi vaihtoehdoksi, vaan A AS oli tarkoitus sulauttaa emoyhtiöönsä A Oy:öön. Sulautumissuunnitelman luonnoksen mukaan A AS:n varojen määrä ylitti yhtiön velkojen mää-

¹ Ks. esimerkiksi C-446/03 Marks & Spencer ja C-123/11 A Oy.

rän. Latvian verolainsäädännössä oli asetettu rajoituksia tappion vähennysoikeuden säilymiselle tilanteessa, jossa tappiollisen yhtiön omistus muuttuu, ja tilanteessa, jossa tappiollinen yhtiö sulautuu.

Verohallinto oli verovuotta 2017 koskevana ennakkoratkaisuna lausunut, että A Oy voi vähentää verotuksessaan tytäryhtiönsä A AS:n verovuosien 2008–2017 lopulliset, elinkeinotulon verottamisesta annetun lain säännösten mukaisesti lasketut tappiot tuloverolain 119 §:ssä tarkoitettulla tavalla A AS:n sulaututtua A Oy:öön. Hallinto-oikeus oli hylännyt Veronsaajien oikeudenvallontayksikön valituksen.

Korkein hallinto-oikeus totesi, että Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella A Oy:n oli näytettävä asiassa toteen, että A AS oli käyttänyt loppuun kaikki sen asuinvaltiossaan olemassa olevat tappioiden huomioon ottamista koskevat mahdollisuudet. Kun otettiin huomioon A AS:n varallisuusasemasta esitetty selvitys, A Oy ei ollut osoittanut, ettei A AS olisi voinut saada asuinvaltiossaan tulevien vuosien aikana edes vähäisiä rahoitus- tai muita tuloja. A Oy ei ollut osoittanut myöskään sitä, ettei ollut olemassa mahdollisuutta siihen, että kolmas taho siinä tapauksessa, että A AS myydään sille, voi ottaa A AS:n tappiot huomioon Latviassa tulevien verovuosien aikana. Tämän vuoksi korkein hallinto-oikeus kumosi hallinto-oikeuden päätöksen ja Verohallinnon antaman ennakkoratkaisun ja lausui uutena ennakkoratkaisuna, ettei A Oy voi vähentää verotuksessaan tytäryhtiönsä A AS:n verovuosien 2008–2017 tappioita A AS:n sulaututtua A Oy:öön. Ennakkoratkaisu verovuodelle 2017. Äänestys 4–1.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksistä käy ilmi, että emoyhtiöllä on näyttövelvollisuus siitä, että tytäryhtiö oli käyttänyt loppuun kaikki asuinvaltiossaan olevat tappioiden huomioon ottamista koskevat mahdollisuudet. Tappioita ei voida pitää lopullisina, jos tytäryhtiöllä on ollut vähäininkin mahdollisuus saada tulevaisuudessa tuloja asuinvaltiostaan, vaikka varsinainen toiminta on lopetettu. Lisäksi emoyhtiön on näytettävä toteen, ettei tappioita olisi mahdollista hyödyntää myymällä tytäryhtiö kolmannelle osapuolelle. Emoyhtiön tai konsernin tekemä tytäryhtiön osakkeiden myyntimahdollisuuksia koskeva arvio ei näyttäisi riittävän osoitukseksi edellytyksen täyttymisestä.

EU-tuomioistuimen ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisujen perusteella kriteerit tytäryhtiön tappioiden lopullisuudelle ovat tiukat. Korkeimman hallinto-oikeuden päätökset osoittavat lähinnä sen, missä tilanteissa tappiot eivät ainakaan ole lopullisia. Tulkinnanvaraiseksi jää, missä olosuhteissa tappiot voitaisiin katsoa lopullisiksi.

Lopullisten tappioiden kattaminen konserniavustuksella

Kotimaisissa tilanteissa konserninsisäinen tappiontasaus on mahdollista konserniavustuksella konserniavustuksesta verotuksessa annetun lain (825/1986) edellytysten täyttyessä. Korkein hallinto-oikeus antoi 2.4.2020 vuosikirjaratkaisun KHO:2020:36 rajat ylittävän konserniavustuksen vähennyskelpoisuudesta. Korkein hallinto-oikeus viittasi Euroopan unionin tuomioistuimen lopullisia tappioita koskevaan ratkaisukäytäntöön ja totesi, ettei suomalaisen emoyhtiön ulkomaiselle tytäryhtiölle antama konserniavustus ei ole emoyhtiön Suomessa toimitettavassa verotuksessa vähennyskelpoinen, ellei konserniavustusta anneta ulkomaisen tytäryhtiön lopullisten tappioiden kattamiseksi. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ruotsalaiselle tytäryhtiölle vahvistettujen tappioiden vähentämistä emoyhtiön antamasta konserniavustuksesta kertyvästä tulosta oli kuitenkin arvioitava samoin perustein kuin jos emoyhtiö olisi antanut konserniavustuksen kotimaiselle tytäryhtiölleen. Ruotsalaisen toimintansa lopettaneen tytäryhtiön tappioiden kattamiseksi annettu konserniavustus ei ollut vähennyskelpoinen, kun otettiin huomioon, että vastaavassa kotimaisessa tilanteessa konserniavustusta saavan yhtiön tappiot eivät enää olisi olleet konserniavustuksen antamisvuonna vähennyskelpoisia.

A Oy:n kokonaan omistamalle ruotsalaiselle tytäryhtiölle B AB:lle oli vahvistettu Ruotsissa toimitetuissa verotuksissa tappioita tilikautia 2001–2003 ja 2008 vastaavien verovuosien verotuksissa. B AB:n toiminta oli lopetettu vuonna 2008. A Oy:n tarkoituksena oli antaa B AB:lle verovuonna 2019 konserniavustusta siten, että B AB:n sanotut tappiot voitaisiin kattaa A Oy:n antamaa konserniavustusta vastaan.

Korkein hallinto-oikeus katsoi, että konserniavustuksesta verotuksessa annetun lain 3 §:ssä konserniavustuksen vähennyskelpoisuudelle asetettu edellytys avustusta saavan yhtiön kotimaisuudesta ei muodostanut rajoitusta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 49 artiklassa tarkoitettulle sijoittautumisvapaudelle, kun otettiin huomioon, että vastaavassa kotimaisessa tilanteessa konserniavustusta saavan yhtiön tappiot eivät olisi tuloverolain 119 §:n 1 momentin nojalla vähennettävissä enää konserniavustuksen antamisvuonna 2019. Näin ollen A Oy ei saanut vähentää B AB:lle antamaansa konserniavustusta verotuksessaan. Ennakkoratkaisu. Verovuosi 2019.

Vaikka tässä tapauksessa rajat ylittävää konserniavustusta ei saanut vähentää verotuksessa, korkeimman hallinto-oikeuden tuomion perusteella vähennys olisi saattanut olla mahdollinen, jos tytäryhtiön tappiot olisivat olleet edelleen vähennyskelpoisia, ja niitä olisi voitu pitää Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitettulla tavalla lopullisina. Tappioiden lopullisuutta olisi tässä tilanteessa ilmeisesti arvioitu vastaavalla tavalla kuin ratkaisussa KHO:2020:51.

Komissio käynnisti Suomea vastaan rikkomusmenettelyn antamalla maaliskuussa 2019 virallisen huomautuksen konserniavustuslain mahdollisesta ristiriidasta SEUT-sopimuksen 49 artiklan ja ETA-sopimuksen 31 artiklan kanssa. Komissio katsoi, että Suomen verolainsäädäntö rikkoo SEUT 49 artiklan mukaista sijoittautumisvapautta siltä osin, kuin konserniavustus ei ole vähennyskelpoinen, kun se annetaan toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevalle yhtiölle lopullisten tappioiden kattamiseksi.

Konsernivähennystä koskeva lainsäädäntöhanke

Valtiovarainministeriön syksyllä 2019 asettaman asiantuntijatyöryhmän tehtävänä on ollut selvittää, millä edellytyksillä ulkomaisten tytäryhtiöiden lopulliset tappiot olisivat vähennyskelpoisia Suomessa, ja miten mahdollistettaisiin niiden vähentäminen EU-oikeuden edellyttämällä tavalla. Työryhmän toimikausi päättyy vasta tammikuussa 2021, mutta työryhmässä valmisteltavana oleva lainsäädäntöehdotus konsernivähennyksestä ulkomaisen tytäryhtiön lopullisen tappion kattamiseksi on tarkoitus saattaa voimaan jo vuoden 2021 alusta. Konsernivähennyssäännöksillä ei ole tarkoitus muuttaa tappioiden käsittelyä rajat ylittävässä sulautumisessa.

Ruotsissa rajat ylittävää konsernivähennystä koskeva *koncernavdrag* -sääntely on ollut voimassa vuodesta 2010 lähtien. Myös Norjan konserniavustusjärjestelmää on ehdotettu muutettavaksi EFTA-tuomioistuimen päätöksen E-15/16 *Yara International ASA* myötä siten, että konserniavustuksella voitaisiin kattaa ulkomaisen tytäryhtiön lopulliset tappiot.

4.2 Ulkomaisen yhteisön yleinen verovelvollisuus Suomessa tosiasiallisen johtopaikan perusteella (Hanke VM111:00/2019)

Valtiovarainministeriössä valmistellussa luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan tuloverolakia muutettavaksi siten, että Suomessa yleisesti verovelvollisena yhteisönä pidettäisiin Suomessa perustetun tai rekisteröidyn yhteisön lisäksi myös sellaista ulkomaista yhteisöä, jonka tosiasiallinen johtopaikka sijaitsee Suomessa. Tällainen osakeyhtiöön tai osuuskuntaan rinnastuva ulkomainen yhteisö voisi jatkossa myös antaa ja saada konserniavustusta Suomessa harjoittamansa liiketoiminnan osalta konserniavustusjärjestelmän normaalien soveltamisedellytysten täytyessä. Esityksen tavoitteet liittyvät veropohjan turvaamiseen ja Suomen alueellisen verotusvallan laajentamiseen. Vastaavaa sääntelyä on voimassa muun muassa Norjassa, Tanskassa ja Isossa-Britanniassa.

Esitysluonnoksen mukaan ratkaisevaa tosiasiallisen johtopaikan syntymiselle olisi se, missä ylin päivittäinen johtaminen tapahtuu. Arvioinnin lähtökohtana pidettäisiin hallituksen tai muun vastaavan ylimmän päätöksentekaelimen päätöksentekopaikkaa ja pääkonttorin sijaintia. Jos yhteisön hallituksen tai vastaavan päätöksentekaelimen jäsenet ja muu johto tai pääkonttori olisivat eri valtioissa, painotettaisiin paikkaa, jossa hallituksen tai muun vastaavan päätöksentekaelimen kokoukset pidetään. Tämä edellyttäisi sitä, että hallituksella tai vastaavalla päätöksentekaelimellä olisi koko yhteisön toiminnan kannalta kokonaisharkinnan perusteella yhteisön tärkeimpien, ylintä päivittäistä johtamista koskevien päätösten osalta päätösvalta, ja se käyttäisi tuota oikeutta yksinomaan tai pääasiallisesti mainituissa kokouksissa. Etäkokoustilanteessa tosiasiallisen johtopaikan sijaintia arvioitaessa tarkasteltaisiin paikkaa, josta kokoukseen on maantieteellisesti liitytty.

Esitysluonnoksessa ylin päivittäistä johtamista koskeva päätöksenteko on vahvasti kytketty yhteisön hallituksen toimintaan ja hallituksen jäsenten fyysiseen sijaintipaikkaan kokousten aikana. Toisaalta tällöin edellytetään kuitenkin, että hallituksella olisi päätösvalta nimenomaan ylintä päivittäistä johtamista koskevien päätösten osalta. Lausuntopalautteissa ylimmän päivittäisen johtamisen käsitettä on pidetty tulkinnanvaraisena. Jossain määrin epäselväksi jää, miten käsitettä tulkittaisiin esimerkiksi konsernitilanteissa. Suomalaisten konsernien ulkomaisten tytäryhtiöiden hallituksen jäsenet valitaan tyypillisesti pääosin konsernijohtosta sen varmistamiseksi, että tytäryhtiön paikallinen johto toimii konserniohjauksen mukaisesti, ja ettei johto tee konsernin menettelytapojen vastaisia päätöksiä. Tällaisella hallituksella ei kuitenkaan tyypillisesti ole valtaa tai vastuuta päivittäisten operatiivista toimintaa koskevien päätösten tekemisessä. Jos nyt ehdotettu kotipaikkasääntely ohjaisi miehittämään ulkomaisten tytäryhtiöiden hallitukset pääosin paikallisella johdolla veroriitojen välttämiseksi, kontrolli tytäryhtiön toimintaan häviäisi. Ehdotetun sääntelyn soveltumista konsernitilanteisiin olisikin tarpeen selvittää.

Esitysluonnoksen perusteella sääntelyn piiriin voisi tulla myös Suomessa verovapaita ulkomaisia yhteisöjä, kuten ulkomaisia rahastoja, joita hallinnoidaan Suomesta käsin. Tätä on perusteltu esitysluonnoksessa muun muassa valtioneuvoston päätöksellä. Jossakin lausuntopalautteessa esitystä on kannatettu², kun taas toisissa on katsottu, ettei sääntelyä tulisi ulottaa sijoitusrahastoihin³. Soveltamisalan rajaamisen perusteluina on mainittu muun muassa rahastorakenteiden monimutkaisuus ja riski siitä, että rahastojen hallinnointitoiminta siirtyisi muutoksen myötä pois Suomesta, mikä esityksen tavoitteiden vastaisesti voisi pienentää Suomen verotuottoja.

5 DIGITAALISTEN ALUSTOJEN OPERAATTOREIDEN TIEDONANTOVELVOLLISUUS (HANKE VM123:00/2019)

Entistä suuremman osan tavaroiden ja palveluiden vaihdannasta arvioidaan tapahtuvan erilaisten digitaalisten alustojen kautta, mikä aiheuttaa haasteita veroviranomaisten tiedonsaannille. Valtiovarainministeriössä valmistellun hallituksen esitysluonnoksen mukaan verotusmenettelystä annettuun lakiin lisättäisiin uusi 15 f §, jonka nojalla sivullisen tiedonantovelvollisuuden piiriin tulisivat myös ne vuokrausta, työsuorituksia, kuljetuksia ja muita palveluja välittävät tahot, jotka eivät itse samalla välitä palvelusta maksettavaa suoritusta. Edellytyksenä olisi kuitenkin, että tulonsaajan saamia maksusuorituksia ja niiden perusteita koskevat tiedot ovat tiedonantovelvollisella. Tiedot annettaisiin ensimmäisen kerran vuodelta 2021 tammikuun 2022 loppuun mennessä.

² Finnwatchin lausunto 13.7.2020.

³ Professori Marianne Malmgrénin lausunto 6.8.2020, Finanssiala ry:n lausunto 17.8.2020, Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n lisälausunto 17.8.2020, Keskuskauppakamarin lausunto 6.8.2020.

Lisäksi komissio on tehnyt 15.7.2020 ehdotuksen hallinnollisesta yhteistyöstä verotuksen alalla annetun direktiivin 2011/16/EU muuttamisesta (DAC7). Ehdotuksen keskeisin sisältö koskee digitaalisten alustojen käytöstä saatuja tuloja koskevia raportointivelvoitteita. Niillä pyritäisiin keräämään digitaalisten alustojen operaattoreilta tietoja tuloista, joita verovelvolliset saavat digitaalisten alustojen kautta. Ehdotetut säännöt perustuvat olennaisilta osin OECD:n raportointimalliin *Model Rules for Reporting by Platform Operators with respect to Sellers in the Sharing and Gig Economy*.

Valtioneuvoston kirjelmän U 42/2020 vp mukaan valtioneuvosto kannattaa komission ehdotusta ja pitää tärkeänä, että verottajalle mahdollistetaan tarvittavat lainsäädännölliset ja teknologiset keinot, joilla se voi mahdollisimman automaattisesti kerätä digitaalisen alustatalouden toimijoiden tiedot verotuksen käyttöön. Valtioneuvosto toteaa, että asian jatkovalmistelussa on arvioitava ehdotetun sääntelyn vaikutusta jäsenvaltioiden ja unionin kilpailukykyyn ja yritysten hallinnolliseen taakkaan.

6 VEROLAINSÄÄDÄNTÖÄ VALMISTELEVAT TYÖRYHMÄT

· Maakuntaverokomitea, toimikausi 31.12.2020 saakka

Komitean tehtävänä on selvittää ja arvioida maakuntien verotusoikeutta maakuntien rahoituslähteenä. Komitean tulee selvittää, millaisia muutoksia verojärjestelmään ja verotulojen tasausjärjestelmään tarvittaisiin, jos maakuntien rahoitus perustuisi kuntien tavoin valtion rahoituksen ja maksutulojen lisäksi maakuntien verotusoikeuteen.

· Konserniverotustyöryhmä, toimikausi 31.1.2021 saakka

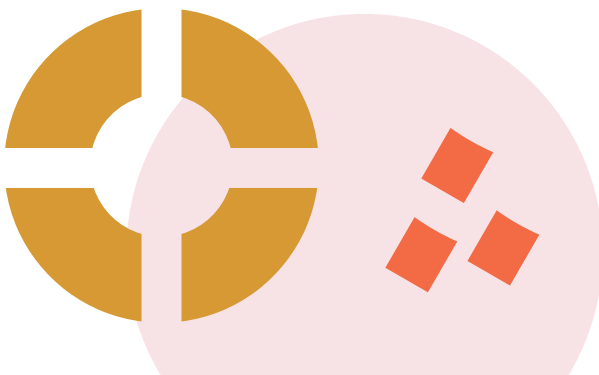
Työryhmän tehtävänä on selvittää konserniverotuksen uudistamista sekä niin sanottujen lopullisten tappioiden verokohtelua.

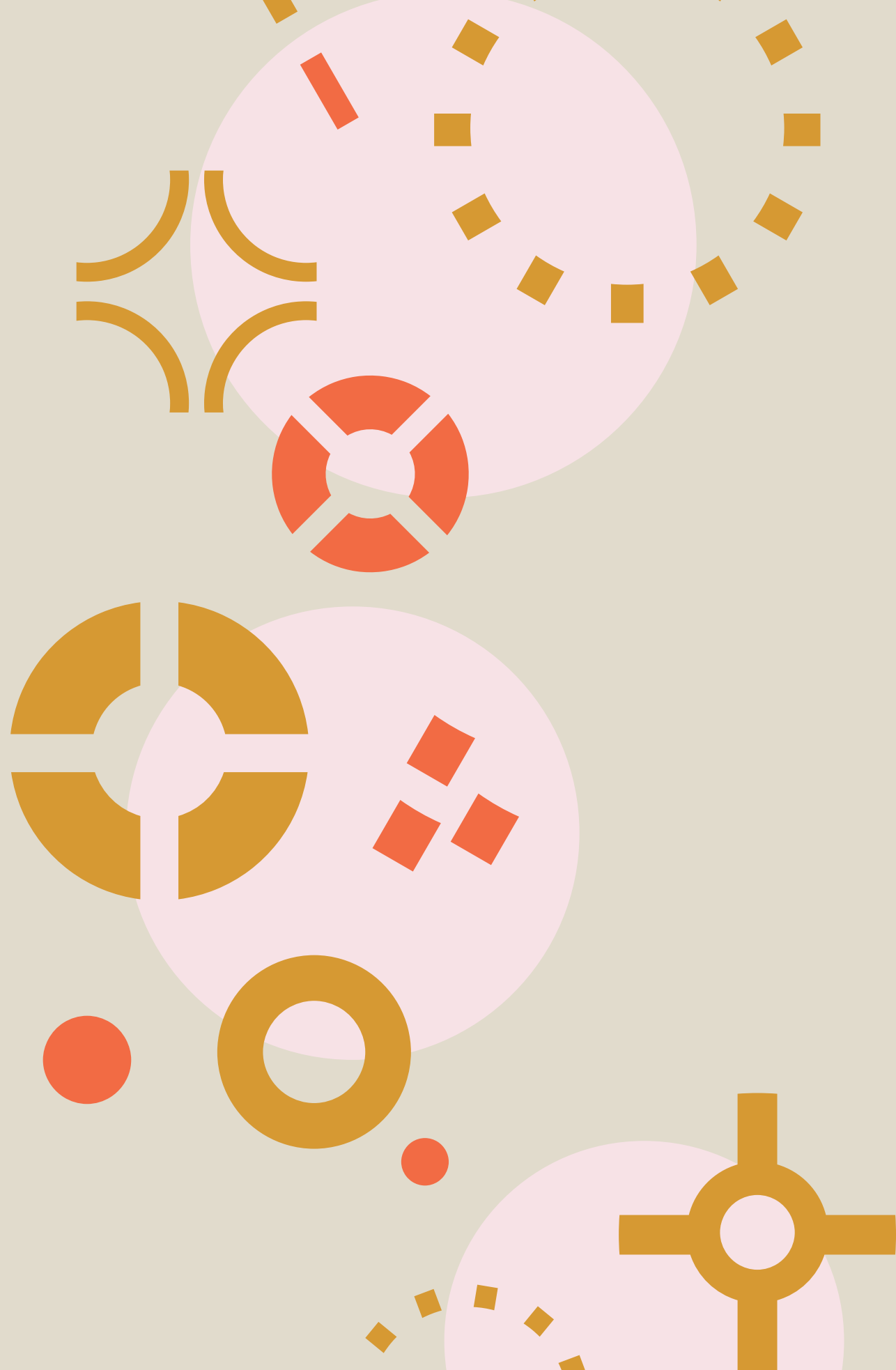
· Liikenteen verotuksen uudistamista selvittävä työryhmä, toimikausi 1.3.2021 saakka

Työryhmän tehtävänä on arvioida liikenteen nykyisen verojärjestelmän sekä muiden verokeinojen ja veronluonteisten maksujen toimivuutta ja vaikutuksia ilmastotavoitteiden ja valtiontalouden kannalta. Työryhmä antaa suosituksia tarvittavista verotoimenpiteistä päästöohjauksen tehostamiseksi ja veropohjan turvaamiseksi. Työryhmän tehtävänä on lisäksi selvittää päästövähennysten toteuttamista työsuhde-etujen verotuksen muutoksilla. Työryhmä on 21.8.2020 antanut erillisen väliraportin työsuhde-etujen veromuutoksista.

· Eräiden osinkojen lähdeverotusta ja kiinteistösijoituksista saatujen voittojen verotuksen uudistamista selvittävä työryhmä, toimikausi 31.5.2021 saakka

Työryhmän tehtävänä on selvittää veropohjan tiivistämiseksi mahdollisuutta rahastojen ja muiden osinkoveroista vapautettujen yhteisöjen saamille osingoille käyttöön otettavaan viiden prosentin lähdeveroon. Työryhmän tulee myös selvittää mahdollisuudet periä ulkomaisten rahastojen ja muiden verovapaiden yhteisöjen kiinteistösijoituksista saamista voitoista kohtuullista veroa.

AJANKOHTAISTA OSAKEPOHJAISTEN KANNUSTINJÄRJESTELMIEN VEROTUKSESTA

1 JOHDANTO

Käsittelen jäljempänä osakepohjaisten kannustinjärjestelmien verotuksen ajankohtaisia aiheita kolmen teeman kautta. Ensiksi käyn läpi uuden listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantisäännöksen, jota koskeva hallituksen esitys on tätä kirjoitettaessa Eduskunnan käsiteltävänä (HE 73/2020). On mahdollista, että ehdotukseen tehdään muutoksia vielä eduskuntakäsittelyn aikana.

Toiseksi käsittelen neljää oikeustapausta vuosilta 2019–2020, jotka koskevat osakepohjaisten kannustinjärjestelmien verotusta tai ansiotulon ja pääomatulon välistä rajanvetoa. Olen toiminut verovelvollisen asiamiehenä näistä jäljempänä mainituissa kahdessa jutussa, mikä tulee ottaa huomioon mielipiteitani lukiessa.

Kolmanneksi käsittelen ansiotulon ja pääomatulon välistä rajanvetoa ja nykytilaa käytännön näkökulmasta. Ehdotan myös muutosta työsuhteoptiopykälän sanamuotoon.

2 UUSI HENKILÖSTÖANTISÄÄNNÖS

2.1 Taustaa

Henkilöstöannilla tarkoitetaan suunnattua osakeantia, jossa yhtiön liikkeelle laskemat osakkeet annetaan yhtiön henkilöstön merkittäväksi.

Työsuhteeseen perustuvasta osakeannista sekä työsuhteoptioiden verotuksesta säädetään tuloverolain 66 §:ssä (TVL, 30.12.1992/1535). Henkilöstöannista säädetään lainkohdan 1 ja 2 momenteissa. TVL 66 §:n 1 momentin mukaan ansiotulona on etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta merkitä yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää hintaa alempaan hintaan. Lainkohdan mukaan etu on veronalaista siltä osin kuin osakkeen tai osuuden hinnasta saama alennus on enemmän kuin 10 prosenttia osakkeen tai osuuden käyvästä arvosta. Jos etu ei ole henkilöstön enemmistön käytettävissä, saatu alennus on koko määrältään veronalaista tuloa.

TVL 66 §:n 2 momentissa säädetään osakkeen arvostamisesta, kun merkitään osakkeita työsuhteen perusteella. Listatun yhtiön osakkeen tai osuuden käypä hinta on osakeantipäätöstä edeltäneen kalenterikuukauden ajalta laskettu keskimääräinen hinta. Lisäksi lainkohdassa säädetään jälkikäteisarvioinnista, jota voidaan julkisen yhtiön kohdalla soveltaa, jos osakkeen ensimmäistä noteerausta seuraavan kalenterikuukauden keskimääräinen hinta on edellä tarkoitettua hintaa alempi. Tällöin edun veronalaisuus ja sen arvo lasketaan alemman arvon perusteella.

Tuloverolaissa ei ole säädetty listaamattoman yhtiön osakkeen arvostamisesta. Verohallinnon ohjeissa Työsuhteeseen perustuvan osakeannin verotus (dnro VH/572/00.01.00/2019) todetaan, että lähtökohtaisesti verovelvollisen on aina selvitettävä Verohallinnolle työsuhteeseen perustuvassa osakeannissa saamiensa osakkeiden käypä arvo ja käyvän arvon laskentaperusteet sekä osakkeista mahdollisesti maksamansa hinta. Ohjeessa viitataan Verohallinnon ohjeeseen Varojen arvostaminen perintö- ja lahjaverotuksessa (dnro VH/5096/00.01.00/2019), jossa esitettyjä arvostamisperiaatteita voidaan muun selvityksen puuttuessa pitää lähtökohtana arvostamiselle.

Voimassa oleva henkilöstöantisaännös on löytänyt paikkansa vuosien saatossa, ja sitä on hyödynnetty esimerkiksi pörssilistautumisten yhteydessä tehtävissä henkilöstöanneissa. Oman kokemuksen mukaan listaamattomissa yhtiöissä TVL 66.1 § mukaisia henkilöstöanteja on tehty suhteellisen vähäisessä määrin. Keskeinen haaste listaamattomissa yhtiöissä on ollut henkilöstön enemmistöä koskeva vaatimus, sekä toisaalta osakkeen arvonmääritys ja siihen liittyvä verovapaan alennuksen määrän laskenta.

Sanna Marinin hallituksen ohjelman ”Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta” yhtenä tavoitteena on ollut työllistävä ja yrittämiseen kannustava verotus.¹ Hallitusohjelman mukaisesti hallitus on toteuttamassa listaamattomien kasvuyritysten henkilöstön palkitsemista koskevan lainsäädännön edellisellä hallituskaudella valmistelussa olleen mallin pohjalta. Hallitus linjasi budjettiriihessä syksyllä 2019 valtiosihteeri Martti Hetemäen investointien edistämistä koskevan selvityksen² pohjalta, että ”Osaamisen vahvistamiseksi hallitus toteuttaa listaamattomien kasvuyritysten henkilöstön palkitsemista koskevan lainsäädäntöuudistuksen 1.7.2020 alkaen”.

Ehdotettu henkilöstöannin verotuksen uudistus ei koske työsuhteoptioita, joiden verotukseen ei olla ehdotettu muutoksia tässä yhteydessä.

2.2 Ehdotettu uusi säännös

2.2.1 Luonnos hallituksen esitykseksi

Valtiovarainministeriö lähetti lausuntokierrokselle 5.3.2020 luonnoksen hallituksen esitykseksi listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koskevaksi sääntelyksi. Lakiuudistuksen tavoitteena on kannustaa henkilöstöä omistamaan erityisesti listaamattoman työnantajayhtiönsä osakkeita ja tätä kautta sitouttaa työntekijöitä yritykseen sekä kasvattamaan yrityksen arvoa.

Tavoitteena on myöskin luoda selkeä ja ymmärrettävä malli, joka selkiyttää osakkeen arvostamiseen liittyviä haasteita, joita nykyiseen TVL 66 §:n henkilöstöantisäännöksen soveltamiseen on liittynyt. Listaamattomien yhtiöiden osakkeiden vertailukelpoisten luovutusten puuttuminen on johtanut epävarmuuteen yhtiön käyvän arvon määrittämisessä etenkin tilanteissa, joissa pääomasijoittaja on tehnyt sijoituksen yritykseen, ja osakkeen käypä arvo on määritelty tämän sijoituksen perusteella. Tällöin työntekijän ansiotulona verotettava etu on voinut muodostua hyvin korkeaksi.³

Tavoitteena on lisäksi järjestelmä, jossa työntekijä sijoittaa omia varojaan työnantajayhtiöön, ja jossa yhtiön jakaessa osinkoa myös henkilöstölle maksetaan osinkoja. Tämän nähdään sitouttavan henkilöstöä paremmin kuin esimerkiksi työsuhteoptiot, joissa työntekijä ei tyypillisesti sijoita omia varojaan yhtiöön.

1 Ks. pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta, jonka neljäntenä tavoitteena on työllistävä ja yrittämiseen kannustava verotus.

2 Valtiosihteeri Martti Hetemäki: Investointien edistäminen, 17.9.2019. Hetemäki korostaa selvityksessään, että yritysten investoinnit ja tuottavuus eivät ole kasvaneet kymmeneen vuoteen ja työvoiman saatavuusongelma jarruttaa sekä työllisyyden että investointien kasvua. Selvityksessä korostetaan, että kasvuyritykset eivät pysty houkuttelemaan osaajia perinteisillä työsuhte-etuilla, koska yrityksen kannattavuus ja liikevaihto ovat yleensä vaatimattomia pitkään. Näin ollen kasvuyritysten on kyettävä houkuttelemaan osaajia muilla tavoilla, kuten tekemällä heistä osakkeenomistajia, jolloin omistajuus ja siihen liittyvä arvonnousu toimivat houkuttimena huippuosaaajien rekrytoinnissa.

3 Hallituksen esitysluonnos listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koskevaksi sääntelyksi, s. 9.

Uudistuksessa tavoitteena on kohdentaa sääntely yhtiön henkilöstölle suunnattuihin kannustimiin, ei luoda verotuksellisesti edullista tapaa järjestää yritysten omistussuhteita laajemmin.⁴ Tavoitteita on pyritty ehdotetussa TVL 66 a §:ssä turvaamaan säädöksen soveltamisalaan liittyvillä useilla rajauksilla.

Lakiuudistuksessa tuloverolakiin säädettäisiin uusi TVL 66 a § työsuhteeseen perustuvasta osakeannista muussa kuin julkisesti noteeratussa osakeyhtiössä. Ehdotetun säännöksen mukaan veronalaisista ansiotuloa muodostuisi siltä osin kuin listaamattoman yhtiön toteuttamassa henkilöstöannissa osakkeen merkintähinta alittaisi viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen perusteella osakkeelle varojen arvostamisesta verotuksessa annetun lain 9 §:n (arvostamislaki, 22.12.2005/1142) mukaan lasketun yhtiön nettovarallisuuden perustuvan matemaattisen arvon. Viimeksi vahvistetulla tilinpäätöksellä tarkoitetaan tässä yhteydessä yhtiökokouksen viimeiseksi vahvistamaa tilinpäätöstä ennen henkilöstöannin merkintäajankohdan alkamista.

Osakkeen matemaattinen arvo tätä säännöstä sovellettaessa saadaan jakamalla yhtiön tarkistettun nettovarallisuuden määrä osakeannin merkintäajan alkaessa ulkona olevien osakkeiden lukumäärällä. Yhtiön osakkeiden lukumäärässä ei huomioida yhtiön lunastamia tai muutoin hankkimia osakkeita.

Lakiuudistuksessa työntekijälle muodostuva veronalaisen tulon laskeminen on sidottu säädöksessä määriteltyn matemaattiseen arvoon. Mikäli työntekijän suorittama merkintähinta alittaa tämän arvon, veronlaiseksi tuloksi katsotaan merkintähinnan ja matemaattisen arvon välinen erotus. Ilmaissannin ollessa kyseessä veronlaiseksi tuloksi katsotaan matemaattista arvoa vastaava määrä.⁵

Yhtiön nettovarallisuutta voidaan ehdotuksen mukaan oikaista yhtiöön mahdollisesti sijoitettujen varojen ja ulos otettujen varojen osalta, koska henkilöstöannin hetkellä viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen ja osakeannin merkintäajan alkamisen välillä on voinut kulua suhteellisen pitkä aika ja yhtiön nettovarallisuudessa on voinut tapahtua suuriakin muutoksia. Nettovarallisuutta voidaan oikaista niin, että siihen lisätään tilikauden päättymisen ja osakeannin merkintäajan alkamisen välisenä aikana yhtiölle osakeannissa tai muutoin oman pääoman sijoituksena maksettu määrä ja vähennetään kyseiseltä tilikaudelta jaettavaksi päätetty osinko ja palautettavaksi päätetty oman pääoman sijoitus. Myös kyseisen tilikauden aikana tapahtuneet mahdolliset sulautumiset tai jakautumiset voidaan ottaa huomioon arvostamislain 13 §:n mukaisesti.

Jos henkilöstöannin tarjoava yhtiö on uusi, jolla ei ole vielä vahvistettua tilinpäätöstä, sen osakkeen arvo määräytyy arvostamislain 10 §:n perusteella.⁶ Tällöin osakkeen matemaattiseksi arvoksi katsotaan osakkeen nimellisarvo tai sen puuttuessa kirjanpidollinen vasta-arvo tai yhtiön tai sen osakkaan vaatiessa näitä korkeampaa osakkeen merkintähintaa.

Hallituksen esityksen luonnosvaiheessa esitettiin TVL 66 a §:n seuraavat soveltamisedellytykset:

- (1) Etu on henkilöstön enemmistön käytettävissä;
- (2) Säännöstä ei sovelleta siltä osin, kuin verovelvollinen, hänen perheenjäsenensä tai heidän yhdessä omistamansa osuus suoraan tai välillisesti ylittää yli 10% yhtiön osakkeista tai vastaavan osuuden yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä;
- (3) Sääntely koskee ainoastaan Euroopan talousalueella sijaitsevia listaamattomia yhtiöitä;

4 Ibid

5 Ibid, s. 23.

6 Ibid, s. 10.

(4) Sääntely koskee ainoastaan tilanteita, joissa työntekijä merkitsee työnantajanaan toimivan yhtiön uusia osakkeita. Sääntely ei koskisi tilanteita, joissa konsernissa emoyhtiö tarjoaa merkittäväksi tytäryhtiönsä osakkeita tai tytäryhtiön työntekijöille tarjottaisiin emoyhtiön osakkeita, tai joissa yhtiö tarjoaisi merkittäväksi sen hallussa olevia vanhoja osakkeita; ja

(5) Osakkeita merkittäväksi tarjoava yhtiö harjoittaa elinkeinotoimintaa ja olisi merkittynä ennakoperintärekisteriin sekä säännölliseksi työnantajaksi Verohallinnon työnantajarekisteriin.

2.2.2 Lausuntokierros

Valtiovarainministeriö pyysi 5.3.–9.4.2020 järjestetyllä lausuntokierroksella lausuntoja hallituksen esitysluonnokseen kolmeltakymmeneltä taholta ja näistä kaksikymmentä antoivat lausuntonsa. Lausuntojen perusteella lakiuudistukseen suhtaudutaan pääosin myönteisesti, ja lakiuudistuksessa esitetty matemaattiseen arvoon perustuva malli saa kannatusta. Ehdotetun henkilöstöantisäännöksen katsotaan vastaavan hyvin listaamattomien yhtiöiden henkilöstöanteja koskevaan osakkeen arvostamiseen liittyvään epävarmuuteen sekä tuovan kaivattua selkeyttä ja ennakoitavuutta osakkeen arvonmäärittelyyn. Kriittisesti ehdotukseen suhtaudutaan esimerkiksi SAK:n ja professori Juha Lindgrenin lausunnoissa.

Erityisesti elinkeinoelämän ja kasvuyhtiösektorin puolella uudistukseen on suhtauduttu myönteisesti. Useassa lausunnossa korostetaan kuitenkin, että nykyiseen TVL 66 §:n 1 ja 2 momentin henkilöstöantisäännökseen verrattuna hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetun TVL 66 a §:n soveltamisedellytykset ovat verrattain tiukkoja, ja ne saattavat kaventaa sen soveltamisalaa ja osaltaan heikentää uuden TVL 66 a §:n käyttökelpoisuutta käytännössä.⁷

Lausuntokierroksella huomiota herättivät etenkin yllä mainitut kohdat 1, 3 ja 4, eli henkilöstön enemmistön käsite, vaatimus työnantajayhtiön sijainnista ETA-alueella, sekä edellytys, jonka mukaan henkilöstö voi merkitä ainoastaan työnantajanaan toimivan yhtiön osakkeita. Lisäksi kysymyksiä herättivät muun muassa toimitusjohtajan asema, henkilöstöannin merkintäajan keston rajaaminen kolmeen kuukauteen sekä se, että henkilöstöantiin liittyvien ehtojen on koskettava samoin perustein kaikkia osakeantiin oikeutettuja henkilöitä.

Useammassa lausunnossa hallituksen esitysluonnoksen katsottiin jättäneen tulkinnanvaraa uuden henkilöstöantisäännöksen ja voimassa olevan TVL 66 §:n suhteesta. Esimerkiksi Verohallinnon lausunnossa korostettiin, että tilanteet, joissa etu ei ole henkilöstön enemmistön käytettävissä, joissa kymmenen prosentin omistus- tai äänivaltaisuuden rajoitus ylittyy, tai joissa työntekijälle annetaan merkittäväksi muun kuin työnantajana olevan konserniyhtiön osakkeita ovat esimerkkejä tilanteista, joissa TVL 66 §:n ja ehdotetun TVL 66 a §:n suhde tulisi arvioitavaksi.⁸

2.2.3 Hallituksen esitys HE 73/2020 vp

Hallituksen esitys listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koskevaksi esitykseksi annettiin 20.5.2020. Hallituksen esitys perustuu suurelta osin lausuntokierroksella käyneeseen luon-

⁷ Ks. esimerkiksi Startup-säätiön 9.4.2020 päivätty lausunto, jossa todetaan, että henkilöstöannin toteuttamiselle ei pitäisi asettaa ylimääräisiä rajoitteita ja yritysten tulisi voida suunnata henkilöstöanti kulloisiakin tarpeitaan vastaavasti, jotta henkilöstöantia olisi mahdollista käyttää kattavasti tällaisissa startup- ja kasvuyrityksiä hyvin tyypillisesti koskevissa tilanteissa.

⁸ Verohallinnon lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koskevaksi sääntelyksi, viite VM004:2020, 8.4.2020, s. 1–2.

nokseen, johon on kuitenkin tehty lausuntojen perusteella muutamia olennaisia muutoksia ja tarkennuksia.

Hallituksen esityksessä HE 73/2020 vp on esitetty seuraava edellytykset TVL 66 a §:n henkilöstöantistäänöksen soveltamiselle⁹:

(1) Etu on henkilöstön enemmistön käytettävissä. Tämä edellytys vastaisi TVL 66 §:n 1 momentin edellytyksiä. Hallituksen esityksessä tarkennettiin luonnokseen verrattuna, että henkilöstön enemmistön laskennassa ei oteta huomioon henkilöitä, jotka ennen merkintäajan alkamista jäivät sääntelyn ulkopuolelle omistus- tai äänivaltaosuutta koskevan rajoituksen vuoksi. Lisäksi hallituksen esityksessä todettiin, että henkilöstön enemmistön täytyminen ei edellytä, että kaikki antiin oikeutetut voivat merkitä annissa saman määrän osakkeita. Arvioinnissa olennaista on, että ehdot ovat objektiivisesti ja yhtäläisesti määritelty kaikkien antiin oikeutettujen kohdalla.¹⁰ Säännös soveltuu työntekijöihin sekä toimitusjohtajaan, mutta hallituksen sekä hallintoneuvoston jäsenet ovat rajattu säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle;

(2) Säännöstä ei sovelleta siltä osin, kuin verovelvollinen, hänen perheenjäsenensä tai heidän yhdessä omistamansa osuus suoraan tai välillisesti ylittää yli 10% yhtiön osakkeista tai vastaavan osuuden yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä. Tähän edellytykseen ei esitetty muutoksia;

(3) Sääntely koskee listaamattomia yhtiöitä, jotka sijaitsevat Euroopan talousalueella tai ETA-alueen ulkopuolella sijaitsevassa valtiossa, jonka kanssa on sovittu viranomaisten välisestä tietojenvaihdosta veroasioissa ja tietojenvaihto tosiasiallisesti myös toteutuu. Toisin kuin esitysluonnoksessa esitettiin, TVL 66 a § laajennettaisiin koskemaan myös edellä mainittuja ETA-alueen ulkopuolella sijaitsevia listaamattomia yhtiöitä;

(4) Sääntely koskee ainoastaan tilanteita, joissa työntekijä merkitsee työnantajanaan toimivan yhtiön osakkeita. Sääntely ei koske tilanteita, joissa konsernissa emoyhtiö tarjoaa merkittäväksi tytäryhtiönsä osakkeita tai tytäryhtiön työntekijöille tarjottaisiin emoyhtiön osakkeita, tai joissa yhtiö tarjoaisi merkittäväksi sen hallussa olevia vanhoja osakkeita. Hallituksen esityksessä ei tehty muutoksia konsernisuhdetta koskevaan rajoitukseen, vaikka suuressa osassa lausunnoista tämän rajoituksen katsottiin rajoittavan ehdotetun TVL 66 a §:n käyttökelpoisuutta. Hallituksen esityksessä kuitenkin todettiin päätökseen KVL:2020/4 viitaten, että osakeannissa merkittävät osakkeet voivat olla joko uusia tai yhtiön hallussa olevia omia osakkeita; ja

(5) Osakkeita merkittäväksi tarjoava yhtiö harjoittaa elinkeinotoimintaa ja on merkittynä ennakkoperintärekisteriin sekä säännölliseksi työnantajaksi Verohallinnon työnantajarekisteriin. Hallituksen esityksessä tarkennettiin tätä vaatimusta toteamalla, että vaatimus elinkeinotoiminnan harjoittamisesta voitaisiin katsoa täyttyvän, jos yhtiö harjoittaa elinkeinotoimintaa ja jos yli puolet yhtiön omaisuudesta muodostuu muusta kuin elinkeinotuloverojen verottamisesta annetun lain 12 a §:ssä (EVL, 24.6.1968/360) tarkoitetusta

⁹ Hallituksen esitys 73/2020 vp, s. 24–29.

¹⁰ Hallituksen esityksessä 73/2020 vp todetaan sivulla 26, että etu voidaan katsoa olevan enemmistön käytössä muun muassa, jos työntekijät voivat merkitä osakkeita korkeintaan bruttopalkkaansa vastaavalla määrällä. Bruttopalkka ei kuitenkaan ole ainoa tapa määrittää osakkeiden merkintään oikeuttavaa määrää, vaan perusteena voivat olla muutkin perusteet, kuten bruttopalkan määrään yleisesti vaikuttavat tekijät.

omaisuudesta viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen perusteella laskettuna. Yhtiö katsotaan palkkaa maksavaksi työnantajaksi, jos se maksaa vakituisesti palkkaa vähintään kahdelle palkansaajalle tai samanaikaisesti vähintään kuudelle palkansaajalle, vaikka heidän työsuhteensa olisi tilapäisiä ja tarkoitettu lyhytaikaisiksi.

Lausuntokierroksella annettuun palautteeseen perustuen hallituksen esityksessä on lisäksi pyritty selkiyttämään 66 §:n ja 66 a §:n välistä suhdetta lisäämällä lakiesitykseen uusi TVL 66 a §:n 4 momentti.¹¹ Esitetyn TVL 66 a §:n 4 momentin mukaan tapauksissa, joissa TVL 66 a §:ssä säädetty edellytykset eivät täyty tai pykälän perusteella laskettu osakkeen arvo ylittää 90 prosenttia osakkeen käyvistä arvosta, henkilöstöannin verotus määräytyy TVL 66 §:n 1 momentin mukaan. Näitä tilanteita ovat hallituksen esityksen mukaan esimerkiksi tapaukset, joissa emoyhtiön henkilöstölle tarjotaan merkittäväksi tytäryhtiön osakkeita tai tytäryhtiön henkilöstölle emoyhtiön osakkeita, tai joissa osakeannin toteuttava yhtiö ei harjoita elinkeinotoimintaa, tai yhtiön omaisuus muodostuu pääosin EVL 12 a §:ssä tarkoitettua muusta omaisuudesta, tai yhtiö ei ole säännöllisesti palkkaa maksava työnantaja tai ei olisi merkitty ennakkoperintärekisteriin. Hallituksen esityksessä on korostettu lisäksi, että tilanteessa, jossa TVL 66 a § soveltuisi, mutta TVL 66 § johtaisi edullisempaan lopputulokseen, olisi perusteltua, että näissä tilanteissa verotus ei kiristyisi ja tällöin sovellettaisiin TVL 66 §:n säännöksiä.

2.3 Uuden henkilöstöantisäännöksen tulkinnanvaraisia alueita

2.3.1 Henkilöstön enemmistön käsite ehdotetun TVL 66 a §:n soveltamistilanteissa

Osakeannin tarjoaminen henkilöstön enemmistölle on ollut myös nykyisen TVL 66 §:n henkilöstöantisäännöksen soveltamisen edellytyksenä. Henkilöstön enemmistön käsitteen määrittelyn liittyvää tulkinnanvaraisuutta ei kuitenkaan ole selkeytetty voimassa olevassa säännöksessä tai lain esitöissä¹². Esimerkinä tilanteista, joissa TVL 66 §:n henkilöstön enemmistön edellytykset ovat täyttyneet ovat muun muassa tilanteet, joissa ulkomainen emoyhtiö on järjestänyt henkilöstöannin suomalainen tytäryhtiönsä henkilöstölle tai suomalainen emoyhtiö ainoastaan emoyhtiön henkilöstölle.¹³ Henkilöstön enemmistön käsitettä ei ole juurikaan määritelty oikeuskäytännössä, minkä voidaan katsoa johtuneen TVL 66 §:n enemmistön käsitteen joustavasta tulkinnasta.¹⁴

Vastaava edellytys on sisällytetty uuteen TVL 66 a §:ään. Hallituksen esitysluonnoksessa on todettu, että uuden henkilöstöantisäännöksen henkilöstön enemmistön edellytys vastaa TVL 66 §:n 1 momentin edellytystä. Lisäksi todettiin, että henkilöstön enemmistöä laskettaessa ei otettaisi huomioon työntekijöitä, jotka ennen merkinnän alkamista jäivät sääntelyn ulkopuolelle omistus- tai äänivaltaosuutta koskevan rajoituksen vuoksi.

Henkilöstöantiin voi liittyä muitakin ehtoja kuin pelkkä alennus merkintähinnassa. Näitä ehtoja voivat olla esimerkiksi osakkeiden vähimmäis- tai enimmäismerkintämäärät tai osakkeiden merkintämäärän sitominen kunkin työntekijän osalta heidän palkkansa määrään. Mikäli nämä rajoitukset koskevat samoin perustein kaikkia osakeantiin oikeutettuja henkilöitä, niillä ei ole vaikutusta henkilöstöannin verotukselliseen arviointiin. Edun voitaisiin katsoa olevan henkilöstön enemmistön käytössä, kun henkilöstö voi esimerkiksi merkitä osakkeita korkeintaan bruttopalkkansa vastaavalla määrällä, tai

¹¹ Ks. esim. Verohallinnon lausunto, 8.4.2020, s. 2 ja Kauppakamarin lausunto, 9.4.2020, s. 4.

¹² Hallituksen esitys HE 200/1992 vp, jossa sivuilla 42 ja 73 todetaan ainoastaan, että jos antia ei ole suunnattu henkilöstön enemmistölle, osakkeen hinnasta saatu alennus on koko määrältään veronalaista ansiotulota.

¹³ Verohallinnon ohje työsuhteeseen perustuvan osakeannin verotuksesta, dnro VH/572/00.01.00/2019, annettu 5.8.2019.

¹⁴ Haapaniemi, Ossi: Osakeperusteisen kannustinjärjestelmän verokohtelu, Alma Talent Oy 2006, luku 8.1.3 Henkilöstön enemmistö

kun osakeannissa on määritelty kaikille sama osakkeiden vähimmäis- tai enimmäismerkintämäärä.¹⁵ Lisäksi luonnoksessa esitettiin, että mikäli työntekijäryhmille on määritelty erilaisia ehtoja merkitä osakkeet kappalemäärän perusteella, säännös soveltuisi ainoastaan siihen määrään osakkeita, joka on tarjottu merkittäväksi kaikille.

Lausuntokierroksella tällainen rajoitus nähtiin erityisen ongelmallisena, ja sen katsottiin heikentävän olennaisesti yhtiöiden mahdollisuutta soveltaa TVL 66 a §:n mukaista henkilöstöantia käytännössä. Etenkin raja, jonka mukaan eri henkilöstöryhmille tai työntekijöille ei voida vapaasti tarjota merkittäväksi kunkin yhtiön tarpeisiin nähden yksilöllistä määrää osakkeita, on eräiden lausuntojen mukaan ongelmallinen, koska näissä tapauksissa säännös soveltuisi vain siihen määrään osakkeita, joka on tarjottu merkittäväksi kaikille.¹⁶

Lausuntojen perusteella hallituksen esitykseen tehtiin tarkistuksia. Hallituksen esityksessä todetaan, että yhtiöillä on erilaisia intressejä sen suhteen, miten paljon ja millä ehdoilla omistusta jaetaan. Tämän vuoksi voidaan soveltaa muitakin ehtoja kuin alennusta. Hallituksen esityksessä on korostettu, että henkilöstön enemmistön täytyminen ei edellytä, että kaikille antiin osallistuville työntekijöille tarjottaisiin merkittäväksi sama määrä osakkeita, vaan olennaista on, että ehdot ovat objektiivisesti ja yhtäläisesti määritelty kaikkien antiin oikeutettujen kohdalla. Bruttopalkkaa ei siten pidetä ainoana tapana määrittää osakeannin merkintään oikeuttava määrä, vaan muutkin perusteet kuten bruttopalkkojen määrään yleisesti vaikuttavat tekijät voidaan huomioida arvioinnissa. Rajana kuitenkin on, että yhdenkään antiin osallistuvan työntekijän osuus ei saa olla vain nimellinen.¹⁷ Hallituksen esitysluonnoksessa esitetty esimerkki enimmäismerkintämääristä poistettiin lopullisesta hallituksen esityksestä.

Edellä mainituista tarkistuksista huolimatta asiaa ei edelleenkaan voi pitää erityisen selkeänä. Bruttopalkkojen määrään ”yleisesti vaikuttavat” tekijät voivat liittyä esimerkiksi henkilön osaamiseen ja asemaan organisaatiossa, kokemusvuosiin, tai tehtävien vaativuuteen. Todennäköisesti tehtäväryhmittäin asetettavat rajat eivät täyttäisi edellytystä, jos esimerkiksi hallintohenkilöstö saa merkitä 2 osaketta per työntekijä, myyjät 5 osaketta per työntekijä ja koodarit 10 osaketta per työntekijä, kun kriteerit eivät tällöin ole yhtäläisesti määritetty henkilöstön enemmistön osalta. Toisaalta jos esimerkiksi osakemäärä on sidottu työntekijän kokemusvuosiin yhtiön palveluksessa, kriteerin tulisi täyttyä. Todennäköisesti rajanvedosta syntyy oikeuskäytäntöä jatkossa.

Henkilöstön enemmistön käsitteeseen liittyy myös muita lausunnoissa esiin nousseita kysymyksiä, jotka jäävät edelleen tulkinnanvaraisiksi.¹⁸

2.3.2 Uusi säännös soveltuu ainoastaan yhtiön omiin työntekijöihin

Toisin kuin nykyisessä TVL 66 §:n mukaisessa henkilöstöannissa, hallituksen esitysluonnoksessa on esitetty, että TVL 66 a §:n soveltamisen edellytyksenä olisi, että henkilöstöantia tarjoavan yhtiön tulee olla verovelvollisen työnantajana toimiva yhtiö. Säännös ei siten sovellu tilanteisiin, joissa konserniyhtiö järjestää henkilöstöannin esimerkiksi tytäryhtiönsä työntekijöille. Esitysluonnoksessa

¹⁵ Hallituksen esitys luonnos eduskunnalle listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koske-
vaksi sääntelyksi, s. 23.

¹⁶ Ks. esim. Suomen Asianajajaliiton, Keskuskauppakamarin sekä Startup-säätiön lausunnot.

¹⁷ Hallituksen esitys HE 2020/73 vp, s. 26.

¹⁸ Esimerkiksi Keskuskauppakamari pyysi lausunnossaan selkiyttämään, voidaanko henkilöstön enemmistön
käsite arvioida yhtiön sisällä toimialoittain, kuten ratkaisussa KHO 2017:50 henkilökunta-alennuksen myön-
tämistä koskien arvioitiin tai voidaanko henkilöstön enemmistöä koskevan vaatimuksen täyttymistä arvioida
sivuliikkeen tasolla.

tätä on perusteltu sillä, että tarkoituksena on kohdistaa ja kannustaa nimenomaan työnantajayhtiön osakkeiden merkintään.¹⁹

Lausunnoissaan useat tahot²⁰ pitivät tärkeänä, että uusi henkilöstöantisäännös soveltuisi myös tilanteisiin, joissa merkitään työntekijän työnantajayhtiön kanssa samaan konserniin kuuluvan emoyhtiön tai muun konserniyhtiön osakkeita. Esimerkiksi Keskuskauppakamari korostaa lausunnossaan tarvetta laajentaa ehdotettu sääntely koskemaan konserniin kuuluvan yhtiön osakkeiden merkintää. Lausunnon mukaan Keskuskauppakamari pitää rajausta ongelmallisena muun muassa, koska henkilöstön osakeomistus tytäryhtiöissä monimutkaistaa konsernien omistusrakenteita ja päätöksentekoa. Ongelmia voisi muodostua myös konserniavustuksen osalta, kun henkilöstön osakeomistuksen myötä konserniyhtiöiden omistusosuus saattaisi laskea alle 90 prosenttiin.²¹ Myös muun muassa EK katsoi, että esitysluonnosta tulisi muuttaa niin, että siinä sallittaisiin nykyinen tavanomainen menettely, jossa henkilöstöanti järjestetään koko konsernille.²² Samaa katsoivat Suomen Yrittäjät ry sekä Finnish Business Angels Network ry, jotka lausunnoissaan totesivat, että lakia pitäisi jatkossakin soveltaa tilanteisiin, joissa henkilöstö merkitsee konsernissa ylempänä olevan emoyhtiön osakkeita.²³

Lausunnoista huolimatta hallituksen esitystä ei muutettu näiltä osin. Ratkaisua perustellaan hallituksen esityksessä veropohjan turvaamisella sekä sillä, että rajoitus ei vaikuta tavoitteeseen sitouttaa henkilöstöä.²⁴ Hallituksen esityksessä todetaan, että mikäli työntekijä voisi merkitä ehdotetun säädöksen nojalla myös muita konserniyhtiön osakkeita, sääntely voisi mahdollistaa edun kohdistamisen vain tietyille tahoille konsernirakennetta hyödyntäen. Toisaalta hallituksen esityksessä rajoituksen ei myöskään nähdä rajoittavan startup-yritysten mahdollisuuksia sitouttaa ja kannustaa henkilöstöään, koska kyseessä on usein varsin nuoret yritykset, joiden omistus on perustajaosakkailla ja mahdollisilla ulkopuolisilla sijoittajilla.²⁵

Edellä mainittu rajoitus on erityisen ongelmallinen yhtiöissä, joissa osa liiketoiminnasta tapahtuu emoyhtiössä ja osa yhdessä tai useammassa tytäryhtiössä.

2.3.3 Yhtiön toiminnalle asetetut vaatimukset

Jotta uutta TVL 66 a §:ää voidaan soveltaa henkilöstöantiin hallituksen esitysluonnoksen perusteella, yhtiön on harjoitettava elinkeinotoimintaa ja yhtiön tulee olla ennakkoperintälain 31 §:n 2 momentissa (EPL, 20.12.1996/1118) tarkoitettu säännöllisesti palkkaa maksava työnantaja sekä kuulua EPL 25 §:ssä tarkoitettuun ennakkoperintärekisteriin.²⁶

Hallituksen esityksessä ei ole rajattu tarkemmin elinkeinotoiminnan harjoittamisen käsitettä. Siihen on kuitenkin lisätty edellytys, jonka mukaan pääosa yhtiön omaisuudesta tulee muodostua muusta

19 Luonnos 5.3.2020 hallituksen esitykseksi eduskunnalle listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koskevaksi sääntelyksi, s. 10–11.

20 Ks. esim. Suomen Yrittäjät ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry, Keskuskauppakamari, Finnish Business Angels Network ry, Suomen Veroasiantuntijat ry, Neogames Finland ry, Suomen Asianajajaliitto ja Teknologiateollisuus ry.

21 Kauppakamarin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koskevaksi sääntelyksi, viite VM004:00/2020, 9.4.2020, s. 3–4.

22 Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koskevaksi sääntelyksi, 9.4.2020.

23 Suomen Yrittäjät ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi listaamattomien osakeyhtiöiden henkilöstöantien verotusta koskevaksi sääntelyksi, 9.4.2020.

24 Hallituksen esitys HE 73/2020 vp, s. 11.

25 Ibid, s. 24.

26 Hallituksen esityksen luonnos, s. 25.

kuin EVL 12 a §:ssä tarkoitetusta omaisuudesta yhtiön viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen perusteella laskettuna. Hallituksen esityksen mukaan tämän edellytyksen tavoitteena on kohdentaa sääntely yhtiöihin, jotka harjoittavat elinkeinotoimintaa ja joiden omaisuus myös koostuu pääosin elinkeinotoimintaa palvelevasta omaisuudesta.²⁷ Rajauksella on pyritty siten varmistamaan, että yhtiön toiminta muodostuu elinkeinotoiminnan harjoittamisesta, vaikkakaan se, että omaisuus muodostuisi melko suuriltakin osin muusta kuin elinkeinotoiminnassa käytettävästä omaisuudesta ei välttämättä tarkoita, etteikö yhtiö pääosin harjoittaisi elinkeinotoimintaa. Muun omaisuuden ja elinkeinotoiminnan käytössä olevan omaisuuden rajanveto saattaa yksittäistapauksissa olla hankalaa.

Työnantaja voidaan katsoa säännöllisesti palkkaa maksavaksi työnantajaksi, jos yritys maksaa vakituisesti palkkaa vähintään kahdelle palkansaajalle, tai se maksaa palkkaa samanaikaisesti vähintään kuudelle palkansaajalle, vaikka työsuhteet olisivat tilapäisiä ja tarkoitettu lyhytaikaisiksi.²⁸ Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan käy ilmi selkeästi, mitä vakituksella palkanmaksulla tässä yhteydessä tarkoitetaan.

Edellä mainittujen rajoitusten tavoitteena lienee karsia veroedun ulkopuolelle esimerkiksi erilaiset yksityishenkilöiden tai perheiden sijoitusyhtiöt, joissa henkilöstöantia voitaisiin käyttää perintö- ja lahjaveron kiertämiseen.

2.4 Yhteenveto uudesta henkilöstöantisäännöksestä

Kokonaisuutena ehdotettu TVL 66 a §:n uusi henkilöstöantisäännös on tuomassa sääntelyyn toivottua selkeyttä ja ennakoitavuutta erityisesti arvonmäärityksen osalta. Ehdotuksen voidaan myös katsoa tukevan hallituksen tavoitetta tukea pien- ja kasvuyrityksiä, ja niiden kasvua sekä kykyä rekrytoida kotimaisia ja ulkomaisia osaajia. Näyttää siltä, että ehdotettu säännös on käyttökelpoinen, ja että sitä tullaan soveltamaan laajasti kasvuyhtiöissä.

Keskeinen puute käytännön kannalta liittyy edellytykseen työsuhteesta juuri osakkeet antavan yhtiön kanssa, jos kasvuyhtiöllä on myös tytäryhtiötä, joissa henkilöstö työskentelee. Tämä saattaa aiheuttaa työsuhteiden siirtämisiä emoyhtiöön tai muita ”ylimääräisiä” toimia, jotta säännös saataisiin toimimaan käytännössä. Säännöksen toimivuutta on syytä seurata mm. tästä näkökulmasta.

Ehdotettu säännös on osin päällekkäinen ja vaihtoehtoinen nykyisen henkilöstöantisäännöksen kanssa. Näiden säännösten keskeisiä eroja ja yhtäläisyyksiä on kuvattu alla olevassa taulukossa.

	Nykyinen henkilöstöanti TVL 66.1 §	Ehdotettu uusi henkilöstöanti TVL 66 a §
Verovapaan alennuksen määrä	10 % käyvästä arvosta	Käyvän arvon ja matemaattisen arvon erotus
Arvoajankohta	Listaamattomat yhtiöt: osakeannin hetki Pörssiyhtiöt: edeltävä kk tai seuraava kk keskimääräinen hinta	Viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen hetki, tietyillä oikaisuuilla
Yhtiön osakeomistus	Sekä listatut että listaamattomat yhtiöt	Vain listaamattomat yhtiöt (+listattujen yhtiöiden tytäryhtiöt) Listaamattomilla ensisijaisesti uusi ja toissijaisesti vanha säännös
Yhtiön toiminta	EVL, MVL, TVL	Vain elinkeinotoimintaa harjoittavat yhtiöt

²⁷ Hallituksen esitys HE 73/2020 vp, s. 23.

²⁸ Hallituksen esitys HE 73/2020 vp, s. 28.

	Nykyinen henkilöstöanti TVL 66.1 §	Ehdotettu uusi henkilöstöanti TVL 66 a §
		Lisäksi "Muu omaisuus" oltava alle 50% yhtiön omaisuudesta
Yhtiön asuinpaikka	Ei rajoituksia	ETA + tietojenvaihtomaat
Yhtiön verotus	Ei rajoituksia	Ennakkoperintärekisteröinti + säännöllisesti palkkaa maksava
Työntekijän käsite	Työntekijä, TJ, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsen	Työntekijä tai TJ
Työntekijän omistus yhtiössä	Ei merkitystä	Jos yli 10 % omistus työntekijällä tai tämän perheellä, säännös ei sovellu ko. työntekijän osalta
Työntekijän työsuhde	Työsuhte konserniyhtiöön riittää	Työsuhte oltava osakkeet antavan yhtiön kanssa
Työntekijäryhmä jolle tarjottava	Henkilöstön enemmistö, voidaan laskea joko yhtiö- tai konsernikohdistaisesti	Henkilöstön enemmistö siinä yhtiössä, joka osakkeita tarjoaa
Työntekijäkohtainen kannustin	Tarjottava osakemäärä voi olla esim. bruttopalkkojen suhteessa, jos peruste on kaikille sama	Uutta säännöstä tarkoitettu tulkit-tavan samoin kuin voimassa olevaa säännöstä. "Bruttopalkkojen määrään yleisesti vaikuttavat tekijät"
Annettavat osakkeet	Vain uudet osakkeet (huom. KVL 2020/4)	Uudet ja vanhat osakkeet
Rajanveto työsuhdeoptioon	Verohallinnon ohje: 3kk pituus sallitulle merkintäajalle, muutoin työsuhdeoptio	HE: tarkoitus soveltaa 3kk ohjetta myös uudessa säännöksessä

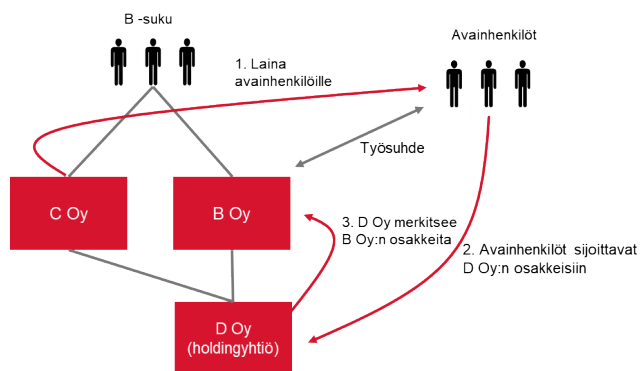
3 AJANKOHTAISTA OIKEUSKÄYTÄNTÖÄ

3.1 KHO 2019:26

3.1.1 Päätöksen olosuhteet

Asiassa oli ratkaistavana, oliko A:n hankkimien D Oy:n osakkeiden luovutuksesta syntynyt voitto luettava hänen pääomatuloihinsa vai oliko luovutusvoitto katsottava hänen ansiotulokseen.

Kuva 1. Päätöksen olosuhteet on kuvattu yksinkertaistettuna alla olevassa kuvassa

B Oy:ssä tehdyssä verotarkastuksessa oli käynyt ilmi, että yhtiön kolmelle avainhenkilölle tarjottiin mahdollisuus hankkia D Oy:n osakkeita suunnatussa osakeannissa. C Oy:n kaikki henkilöosakkaat olivat myös B Oy:n osakkaita. C Oy:n tytäryhtiö D Oy on merkitty kaupparekisteriin vuonna 2008. D Oy:llä on ollut yhteensä 105 A-osaketta ja 100 M-osaketta, joista C Oy on omistanut 104 A-osaketta ja B Oy yhden osakkeen. D Oy:n M osakkeet ovat olleet D Oy:n hallussa ennen suunnattuja osakeanteja B Oy:n avainhenkilöille. A-osakkeella on ollut kymmenen ääntä ja M-osakkeella yksi ääni. B Oy suuntasi marraskuussa 2008 osakeannin D Oy:lle ja tarjosi merkittäväksi 15 000 uutta B-osaketta, jonka D Oy merkitsi. Uuden osakelajin muodostamisen ja suunnatun annin tarkoituksena oli turvata yhtiön edun mukainen, pitkäaikainen yhteistyö D:n kanssa, mikä muodosti liiketaloudellisen syyn poiketa muiden osakkeenomistajien merkintäoikeudesta.

Kun D Oy oli merkinnyt B Oy:n osakkeita, D Oy:n osakkeita tarjottiin merkittäväksi kolmelle B Oy:n avainhenkilölle, mukaan lukien yhtiön talousjohtajana elokuussa 2009 aloittanut A, joka oli valittajana tapauksessa. D Oy suuntasi marraskuussa 2009 osakeannin A:lle ja hänelle tarjottiin merkittäväksi 13 yhtiön hallussa ollutta M-osaketta 20 000 euron kappalehintaan. A tuli marraskuussa 2009 osaksi osakassopimusta ja merkitsi annin 260 000 euron merkintähintaan. A rahoitti osakeannin C Oy:ltä lainatulla rahalla ja lainan koroksi sovittiin 360 päivän euribor lisättynä 1 prosentin marginaalilla. Lainan vakuudeksi A panttasi D Oy:n osakkeet C Oy:lle ja laina sovittiin maksettavan takaisin syyskuussa 2014, mutta laina on voitu uusia vastaavilla ehdoilla enintään 5 vuodeksi. A erosi B Oy:n palveluksesta elokuussa 2010 ja myi D Oy:n osakkeet C:lle tammikuussa 2011 käyvästä hinnasta 436 965,28 eurolla. C Oy pidätti kauppahinnasta A:lle myöntämänsä lainan pääoman 260 000 euroa ja koron noin 1700 euroa. C Oy maksoi kauppahinnasta noin 175 000 euroa A:lle.

Verohallinto oikaisi verotarkastuksen perusteella A:n verotusta hänen vahingossaan todeten, että kysymyksessä on ollut B Oy:n avainhenkilöiden kannustinjärjestelmä, johon osallistuneiden riski menettää sijoittamansa pääoma on käytännössä ollut olematon. Sen mukaan järjestelyssä oli kokonaisuutena arvioiden kyse työsuhteeseen perustuvasta etuudesta, jota on pidetty TVL 61 §:ssä tarkoitettuna ansiotulona ja EPL 13 §:ssä tarkoitettuna palkkana. A:lle määrättiin veronkorotusta VML 32 §:n 3 momentin nojalla, koska A on ilmoittanut osakekaupasta saadut tulot pääomatuloina eikä ansiotuloina.

A teki oikaisuvaatimuksen verotuksen oikaisulautakunnalle, joka hylkäsi sen. A valitti edelleen hallinto-oikeuteen, jossa valitus myös hylättiin, vaikka veronkorotusta hieman laskettiin. Hallinto-oikeus perusteli päätöstään toteamalla, että A:n osalta osakkeiden arvonnousuun on vaikuttanut yksinomaan B-konsernin oman pääoman kehitys. Näin ollen A:n toiminnan B Oy:ssä on katsottava vaikuttaneen B Oy:n arvonnousuun. Koska osakkeiden arvonnousu on sidottu vahvasti B-konsernin tulokseen eikä A ole sijoittanut järjestelmään omaa rahaa, katsottiin asiassa olleen kyse B Oy:n johtohenkilöiden palkitsemista koskevasta kannustinjärjestelmästä. Hallinto-oikeuden ratkaisun mukaan tästä kannustinjärjestelmästä saatu tulo on työsuhteeseen perustuva etuus, joka on palkkaa TVL 61 §:ssä ja EPL 13 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

A:lle myönnettiin valituslupa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. A perusteli vaatimuksiaan muun muassa toteamalla, että hallinto-oikeus sivuutti virheellisesti A:n osakesijoitusten oikeudellisen muodon ilman veronkiertosäännöksen tai työsuhteoptiosäännöksen tukea, ja sen ratkaisu perustuu osittain virheellisiin tosiseikkoihin. A myös totesi, että se oli sijoittanut D Oy:n osakkeisiin merkittävän summan 260 000 euroa ja se, että kohde oli listaamaton, korosti A:n riskiä. Myöskään osakassopimuksessa ei ollut taattu sijoituksen arvoa, vaan se olisi voinut laskea tai nousta. A myös korosti, että osakassopimuksessa muutoin sovitut ehdot olivat tavanomaisia ja välttämättömiä. A myös totesi, että D Oy:n M-osakkeiden merkinnässä käytetty markkinaehtoinen merkintähinta on vastannut osakeomistukseen kohdistuvaa osuutta yhtiön pääomasta ja myös C Oy:ltä otetut lainat ovat olleet koroltaan ja muilta ehdoiltaan markkinaehtoisia, ja A on tehnyt sijoitukset henkilökohtaisesti ja omalla riskillään.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätös ja sen perustelut ilmenevät selkeästi päätöstekstistä:

”Tuloverolain 45 §:n 1 momentin perusteella omaisuuden, kuten osakkeiden, luovutuksesta saatu voitto on veronalaista pääomatuloa. Tuloverolaissa ei ole erityissäännöstä, jonka nojalla tästä pääsäännöstä voitaisiin poiketa tilanteessa, jossa työntekijä luovuttaa kannustinjärjestelmän nojalla hankkimiaan tai saamiaan osakkeita työnantajayhtiönsä lähipiiriin kuuluvalla taholle kauppahinnasta, joka ei ylitä osakkeiden käypää arvoa.

Tuloverolain 66 §:n nojalla työntekijälle voi kertyä veronalaista ansiotuloa, kun hän merkitsee tai hankkii työsuhteensa perusteella osakkeita käypää hintaa alempaan hintaan. Korkein hallinto-oikeus on vuosikirjaratkaisussaan 2014:66 katsonut, että tällaisesta tilanteesta voi olla kyse muun muassa silloin, kun työntekijä on osakkaana holdingyhtiössä, joka hankkii työntekijän työnantajayhtiön osakkeita siinä ensisijaisessa tarkoituksessa, että järjestelyn lopputuloksena työntekijän omistukseen tulee hänen työnantajayhtiönsä osakkeita siten, että jos työnantajayhtiön osakkeen arvo on noussut ennen tätä ajankohtaa, työntekijä on maksanut osakkeista niiden käypää arvoa alemman määrän. Nyt esillä olevassa asiassa ei kuitenkaan ole väitetty, että A olisi saanut D Oy:n osakkeiden merkinnän muodossa tuloverolain 66 §:ssä tarkoitetun edun.

Näin ollen A:n D Oy:n osakkeiden luovutuksesta saama luovutusvoitto on tuloverolain säännösten nojalla hänen pääomatuloaan. Tilannetta ei ole arvioitava toisin ennakkopöytälain 13 §:n palkkaa koskevan määritelmän tai verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n perusteella.”

3.1.2 Päätöksen arviointia

Päätös on erityisen mielenkiintoinen kahdesta syystä. Ensinnäkin se selkeyttää KHO:n aiemman ns. johdon holdingyhtiöpäätöksen (KHO 2014:66) merkitystä ja soveltamisalaa, ja toiseksi se selkeyttää osakeomistukseen perustuvien kannustinjärjestelmien verokohtelua.

KHO:n päätöstä 2014:66 on käsitelty oikeuskirjallisuudessa laajasti, enkä mene sen yksityiskohtiin nyt laajemmin. Kyseisessä päätöksessä KHO piti niin sanottua johdon holdingyhtiömallista kannustinjärjestelmää veronkiertona, ja siitä saatua tuloa työsuhteoptiona. Päätöksen jälkeen tämän tyyppisiä rakenteita ei ole laajasti tehty niihin liittyvän verotuksellisen epävarmuuden vuoksi. Verohallinto antoi päätöksen jälkeen työsuhteoptioita koskevan ohjeen, jonka mukaan erilaiset holdingyhtiömalliset kannustinjärjestelmät olivat hyvin laajalti ansiotuloa. KHO:n päätöstä on kritisoitu erityisesti veronkiertosäännöksen soveltamisen osalta.

Olosuhteet vuoden 2014 päätöksessä ja yllä mainitussa vuoden 2019 päätöksessä ovat keskeisiltä osiltaan riittävän samanlaiset, jotta niitä voi verrata toisiinsa. Käytännössä kummassakin on kyse holdingyhtiön avulla toteutetusta järjestelystä, jossa työntekijä on sijoittanut työnantajakonserninsa osakkeisiin, ja saanut tätä varten lainan työnantajayhtiöltä.

Päätöksen 2019:26 perustelut näyttävät selkeästi rajaavan 2014:66 päätöksen mukaisen oikeusohjeen niihin tilanteisiin, joissa ensisijaisena tarkoituksena on, että työntekijän omistukseen tulee hänen työnantajayhtiönsä osakkeita käypää arvoa alemmalla hinnalla. Jos näin ei tapahdu, kyse ei ole työsuhteoptiosta. Tämä tulkinta on ilmeisesti tehty myös Verohallinnossa, kun työsuhteoptio-ohjetta on päivitetty 5.8.2019. Voimassa olevassa ohjeessa todetaankin selvästi, että:

”Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen KHO 2019:26 mukaan, jos järjestelyssä ei ole mahdollisuus hankkia osakkeita niiden käypää hintaa alempaan hintaan eikä järjestely

myöskään myöhemmässä vaiheessa johda siihen, että osakkeita voidaan hankkia niiden käypää hintaa alempaan hintaan, osakkeiden arvonnousu työsuhteen aikana ei ole TVL 66 §:ssä tarkoitettua ansiotulona verotettavaa työsuhdeoptioetua. Osakkeiden arvonnousua ei tällaisessa järjestelyssä voida verottaa myöskään TVL 61 §:n perusteella palkkana. Siten käypään arvoon hankittujen ja luovutettujen osakkeiden luovutusvoitto verotetaan lähtökohtaisesti TVL 45 §:n nojalla pääomatulona.”

Päätöksellä on myös laajempaa merkitystä osakepohjaisten kannustinjärjestelmien osalta. Päätös vahvistaa sen eriytetyn tuloverojärjestelmän peruseriaatteen, jonka mukaan markkinaehtoisesti tehdystä sijoituksesta saatu tuotto on pääomatulona. Tässä tapauksessa sijoituksen tuotto ei ollut työsuhteen perusteella saatua ansiotulona, vaikka olosuhteet olivat seuraavat:

- Sijoitusmahdollisuus oli rajattu työntekijöihin, ja työsuhteen voimassaoloon.
- Sijoitus oli rahoitettu työnantajan myöntämällä lainalla.
- Sijoitus tehtiin työnantajakonsernin osakkeisiin.
- Sijoituksen arvonnousu ei perustunut suoraan osakkeiden arvonnousuun, vaan siihen tehtiin tiettyjä tapauskohtaisia oikaisuja.

Muun muassa näitä edellä mainittuja olosuhteita on aiemmin verotarkastuksissa käytetty perusteluina sille, että osakkeisiin tehdyn sijoituksen tuoton tulisi olla ansiotulona. Näiltä osin tämä päätös selkeyttää oikeustilaa.

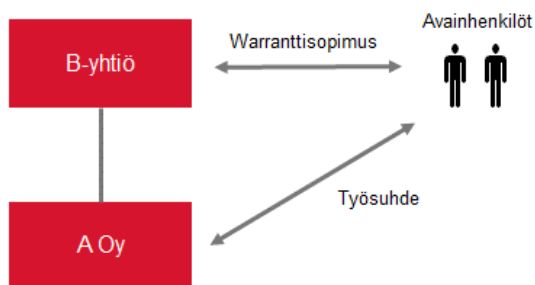
Edellä mainitusta päätöksestä ja oikeuskäytännössä tapahtuneesta muutoksesta huolimatta Verohallinnon ohje näyttää edelleen lähtevän siitä, että lähtökohtaisesti holdingyhtiömallisia järjestelyitä pidettäisiin ansiotulona ja veronkiertona. Ohjeen kantaa voi kritisoida legaliteettiperiaatteen näkökulmasta. Varsinkin veronkiertosäännöksen soveltaminen yksittäistapauksessa (KHO 2014:66) toimii huonosti yleisenä oikeusohjeena.

3.2 KVL 2018/29, KHO 7.5.2020 T 2014

3.2.1 Päätöksen olosuhteet

Asiassa oli ratkaistavana, oliko työntekijän warranttien perusteella tekemässä työnantajayhtiön osakkeiden merkinnässä kyse TVL 66 §:n 3 momentissa tarkoitettusta työsuhdeoptiosta.²⁹

Kuva 2. Päätöksen olosuhteet on kuvattu yksinkertaistettuna alla olevassa kuvassa

29 Toimin verovelvollisen asiamiehenä KVL:ssä ja KHO:ssa.

Ruotsalainen C-konserni on ostanut vuonna 2007 suomalaisen A Oy:n, jonka yksi perustajajäsen hakija oli ollut. C-konserni listautui Tukholman pörssiin vuonna 2015, jonka yhteydessä B-yhtiö edellytti tietyiltä konsernin avainhenkilöiltä sijoitusta yhtiön omaan pääomaan tarkoituksenaan lisätä avainhenkilöiden omistusta yrityksessä, sitouttaa heitä ja viestiä markkinoille, että avainhenkilöt ovat sijoittaneet varojaan yhtiöön. Sijoitus olisi voitu tehdä yhtiön osakkeisiin listautumisannin yhteydessä, mutta vaihtoehtona tälle sijoitus on tehty warrantteihin. Johtoryhmän jäsenet sijoittivat yhtiöön merkitsemällä yhtiön liikkeelle laskemia warranteja niiden käyvistä arvosta. Arvo oli määritelty ns. Black & Scholes -kaavalla, ja arvonmäärityksen oli tehnyt riippumaton tahon. Avainhenkilöt olivat rahoittaneet sijoitukset kokonaan omilla varoillaan. Ostowarrantit oikeuttivat haltijansa merkitsemään C-konsernin Ruotsissa listatun emoyhtiön B-yhtiön osakkeita ennalta määrättyyn merkintähintaan ennalta määriteltynä ajankohtina.

Koska kyseessä on johdannaisinstrumentti, siihen liittyy suurempi riski sijoitettujen varojen menettämisestä osakesijoitukseen verrattuna. Osa C:n johtoryhmän jäsenistä piti sijoitusta liian riskisenä, eikä sijoittanut warrantteihin niin suurta summaa kuin yhtiö olisi halunnut.

Myös Hakija teki Yhtiön kanssa sopimuksen, joka oli allekirjoitettu vuonna 2015. Sopimuksen keskeisiä ehtoja olivat muun muassa seuraavat:

- Warrantinhaltija maksaa warranteista niiden käypää arvoa vastaavan hinnan;
- Warrantit ovat siirtokelpoisia. Yhtiöllä on kuitenkin etuosto-oikeus warrantteihin tiettyjen edellytysten täytyessä; ja
- Warrantinhaltijan katsotaan tarjonneen warranttinsa B-yhtiön ostettavaksi, mikäli warrantinhaltijan työsuhte C-konserniin päättyy. Yhtiön on tällaisessa tilanteessa maksettava warranteista niiden käyvän arvon mukainen hinta. Sopimuksen mukaan B-yhtiöllä ei kuitenkaan ole velvoitetta ostaa warrantteja.

Warrantien kirjanpitokehittely erosi tavanomaisista työsuhteoptioista, joista kirjataan IFRS2-standardin mukaan kirjanpidossa kulukirjaus. B-yhtiö, joka laati IFRS-tilinpäätöksen, ei kirjannut tuloslaskelmaan kuluja näistä warranteista, koska työntekijät maksoivat warranteista käyvän hinnan. Koska tapauksessa vastike ei muodostunut työpanoksesta, IFRS:n mukaan kyse ei ollut palkkamenosta.

Hakija oli suomalainen ja Suomessa yleisesti verovelvollinen. Hän työskenteli asian käsittelyn hetkellä C-konsernin palveluksessa Suomessa. Hakija osti vuonna 2015 tarjottuja B-yhtiön warranteja. Warranteilla ei korvattu palkanmaksua tai muita kannustinjärjestelmiä. Hakijaa voitiin palkita hyvästä suorituksesta erillisellä rahallisella tulospalkkiolla tai C-konsernissa käytössä olleella tavanomaisella osakepalkkiojärjestelmällä.

Hakija esitti Keskusverolautakunnalle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen: Kun hakija merkitsee B-yhtiön osakkeita hakemuksessa kuvattujen warranttien perusteella tai myy warrantit, sovelletaanko verotuksessa tuloverolain luovutusvoittoverotusta koskevia säännöksiä?

Keskusverolautakunnan totesi, että TVL 66 §:n 3 momentin työsuhteoptiota koskevaa säännöstä sovelletaan hakijan hakemuksessa kuvattujen warranttien perusteella vuonna 2017 tekemään B-yhtiön osakkeiden merkintään.³⁰ Perustelut olivat seuraavat:

”Hakemusasiakirjoissa esitetyn selvityksen perusteella mahdollisuus sijoittaa kyseisiin B-yhtiön warrantteihin oli rajattu ainoastaan yhtiön tiettyihin avainhenkilöihin. Tämä

30 Päätös oli yksimielinen, mutta Keskusverolautakunnan esittelijä jätti asiaan eriävän mielipiteen.

huomioon ottaen keskusverolautakunta katsoi, että hakijan warranttien perusteella verovuonna 2017 tekemässä B-yhtiön osakkeiden merkinnässä oli kyse tuloverolain 66 §:n 3 momentissa tarkoitetusta työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää alempaan hintaan.”

Hakija vaati valituksessaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen, että keskusverolautakunnan ratkaisu kumotaan ja uutena ennakkoratkaisuna lausutaan, että hakijan merkityssä B-yhtiön osakkeita warranttien perusteella tai hakijan myydessä warrantit, hakijan osakemerkinnästä tai myynnistä saamaan tuloon sovelletaan TVL:n luovutusvoittoverotusta koskevia säännöksiä.

Hakija vetosi oikeuskäytäntöön, jossa on vakiintuneesti katsottu, että työntekijä voi sijoittaa työnantajayhtiönsä osakkeisiin siten, että osakkeiden arvonnousu tai niiden tuotto on verotuksessa pääomatulona. Hakija perusteli myös valitustaan viittaamalla vuosikirjaratkaisuun 2014:5, jossa arvioitiin, milloin alihintaisesta merkintäoikeudesta saatu etu voidaan katsoa työsuhteeseen perustuvaksi eduksi. Lisäksi hakija totesi, että tietyt erityispiirteet, kuten warranttien liikkeelle laskun syy, osoittavat, että etu perustui muihin syihin kuin työsuhteeseen. Hakijan perustelujen mukaan hänen olosuhteensa olivat lisäksi päinvastaiset verrattuna TVL 66 §:n 3 momentin esitöissä tarkoitettuun, jossa vastikkeena työsuhteesta on työntekijän työpanos, joka ei sisällä sijoitustoiminnalle tyypillistä riskiä sijoitetun pääoman menettämisestä. Hakija oli tehnyt suuren rahallisen sijoituksen työnantajayhtiönsä ja samalla ottanut merkittävän riskin sijoitetun pääoman menettämisestä. Lisäksi palkitsemistarkoituksen puuttumista osoittaa muun muassa sijoituksen markkinaehtoisuus sekä se, ettei hakijan warranteista mahdollisesti saama etu ole ollut sidoksissa hänen työssä suoriutumiseen tai työsuhteen jatkumiseen ajallisesti.

Korkein hallinto-oikeus hylkäsi hakijan valituksen ja vahvisti keskusverolautakunnan ratkaisun. Korkein hallinto-oikeus totesi perusteluissaan, että hakijan merkitsemät eri sarjojen warrantit oikeuttivat hänet merkitsemään B-yhtiön osakkeita tiettyinä ajankohtina ennalta määrättyihin hintoihin, jotka vastasivat 120, 125 ja 130 prosenttia yhtiön osakkeen listautumishetken mukaisesta arvosta. Näin ollen hakija voi saada TVL 66 §:n 3 momentissa tarkoitetun taloudellisen edun merkityksensä osakkeita warranttien perusteella, jos yhtiön osakkeiden markkina-arvo merkintähetkellä oli korkeampi kuin hakijan warranteista ja osakkeista maksama merkintähinta.

3.2.2 Päätöksen arviointia

Työntekijän käypään arvoon ostamien johdannaisten (optiot, warrantit) verokohtelu on sinänsä vanha kysymys, mutta tiedossani ei ole julkaistua oikeuskäytäntöä tätä KVL:n päätöstä edeltävältä ajalta. Verotuskäytännössä tällaisia järjestelyitä on käsittäakseni pidetty ansiotulona, mutta koska olosuhteita on näissä tilanteissa yleensä arvioitava tapauskohtaisesti, mitään vahvoja johtopäätöksiä verotuskäytännöstä ei voi vetää.

Verotuksessa on sinänsä selvää, että työntekijä voi tehdä työnantajayhtiönsä markkinaehtoisien sijoituksen ilman, että sen tuottoa verotetaan ansiotulona, vaikka sijoitusmahdollisuus olisi rajattu työntekijöihin. Tämä on vahvistettu esimerkiksi KHO:n ratkaisuissa 2014:66, 2016:18 ja 2019:26, ja myös vuosikymmenten aikana verotuskäytännössä erilaisia listaamattomia yhtiöitä ja yrittäjiä koskien. Kyse on eriytetyn tuloverojärjestelmän peruseriaatteesta: omaisuuden tuotosta saatu tulo on pääomatulona. Markkinaehtoisuus voi ilmentyä eri tavoilla, ja osakkeen käypä arvo voi myös perustua osakkeen substanssiarvoon.³¹

31 Ks. esimerkiksi KHO 2016:18, joka koski niin sanottua naked in – naked out -järjestelmää.

Sekä KVL:n että KHO:n perusteluissa viitataan TVL 66.3 §:ään ja siihen, että työntekijä voi tässä tapauksessa saada mainitussa lainkohdassa tarkoitetun edun, kun hän voi saada työsuhteen perusteella omistukseensa osakkeita niiden käypää hintaa alempaan hintaan. KVL:n perusteluissa on lisäksi mainittu sijoitusmahdollisuuden rajaaminen työntekijöihin, mutta tätä mainintaa ei löydy KHO:n perusteluista. Päätösten perusteluissa ei ole käsitelty sitä epäloogisuutta, jota verovelvollisen hakemuksessa ja valituksessa korkeimpaan hallinto-oikeuteen tuotiin esiin: täysin identtisissä olosuhteissa tehty sijoitus osakkeisiin on pääomatuloverotuksen puolella, mutta sijoitus warrantteihin ansiotuloverotuksen puolella. Sijoitusinstrumentin teknisen luonteen ei yksinään pitäisi olla ratkaiseva ansio- ja pääomatulon välisessä rajanvedossa.

Vaikuttaa siis siltä, että KVL ja KHO ovat soveltaneet TVL 66.3 §:ää sen sanamuodon mukaisesti. Lopputulos vaikuttaisi olevan ristiriidassa eriytetyn tuloverojärjestelmän perusperiaatteiden kanssa. Ristiriita syntyy nähdäkseni siitä, että työsuhteoptiopykälää ja sen sanamuotoa laadittaessa ei ole ajateltu, että optio hinnoiteltaisiin käypään arvoon ja työntekijä tekisi tällaisen sijoituksen työnantajayhtiönsä. Palaan tähän kysymykseen jäljempänä 4 luvussa.

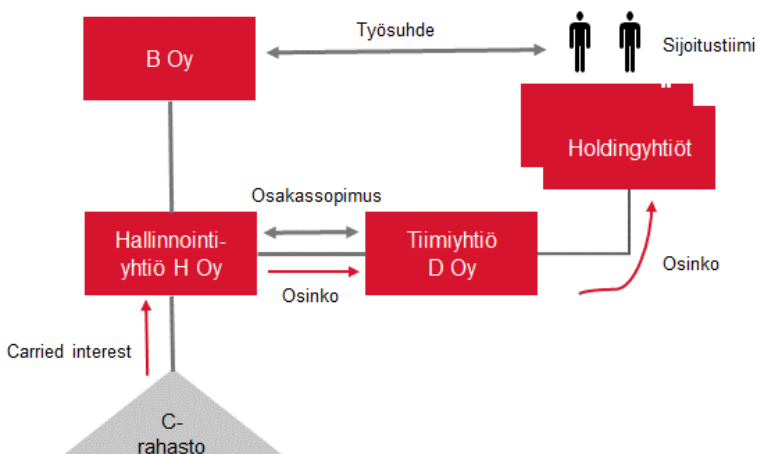
KVL:n päätös on julkaistu, ja se vastaa käsittääkseni aikaisempaa verotuskäytäntöä. Oikeustila on tällä hetkellä se, että työsuhteen perusteella tehty sijoitus optioon tai warranttiin on ansiotuloverotuksen puolella, vaikka instrumentista maksettaisiin käypä arvo. Toisaalta työntekijä voi samoissa olosuhteissa välttää ansiotuloverotuksen sillä, että hän tekee sijoituksen johdannaisen sijasta osakkeisiin. Johdannaisinstrumentin taloudellista sisältöä voi tavoitella myös osakesijoituksessa esimerkiksi siten, että sijoitus rahoitetaan osittain lainalla, joka voi pankkilainan lisäksi olla myös esimerkiksi työnantajan myöntämä (vrt. KHO 2019:26 edellä).

3.3 Helsingin HaO 19/0968/3 (20.12.2019)

3.3.1 Päätöksen olosuhteet

Asiassa oli ratkaistavana, onko pääomasijoitusrahaston maksama voitonjako-osuuspalkkio (ns. carried interest) katsottava A:n ansiotuloksi vai osinkotuloksi.³²

Kuva 3. Päätöksen olosuhteet on kuvattu yksinkertaistettuna alla olevassa kuvassa

³² Toimin asiassa verovelvollisten asiamiehenä.

Verohallinto suoritti pääomasijoitusyhtiön ennakoperintään kohdistuneen osittaisverotarkastuksen. Tarkastuksen kohteena oli vuonna 2005 perustetun C-rahaston carried interest -voitonjako-osuus-palkkiot.

C-rahaston vastuunalaisena yhtiömiehenä toimi H Oy ja äänettömänä yhtiömiehenä konsernin ulkopuoliset sijoittajat. H Oy:n osakekanta jakautui A- ja K-osakesarjaan, joista A-sarjan osakkeet olivat carried interest -osakkeita, joilla on oikeus saada rahastosta mahdollisesti tulevaa voitonjako-osuustuottoa. B Oy toimi rahaston hallinnointiyhtiön neuvonantajana rahastojen hallinnoinnissa.

D Oy oli perustettu vuonna 2006 ja sen osakkaina olivat A sekä muut rahaston sijoitustiimin jäsenet omien holdingyhtiöidensä kautta. A oli ollut työsuhteessa B Oy:öön vuosina 2006-2009 ja saanut konsernilta palkkaa. Kun D Oy oli sijoittanut H Oy:n A-sarjan osakkeisiin, osakassopimuksessa oli sovittu, että oikeus omistaa A-sarjan osakkeita on sidottu kunkin avainhenkilön työsuhteeseen konsernissa. D Oy:n edunsaajaomistajien osakassopimuksessa on sovittu, että kukin edunsaajaomistaja perustaa oman holdingyhtiön. Sopimuksessa on lisäksi palautusvastuu osingosta ja lunastusehdot, ja siinä on sovittu osakkeisiin liittyvistä oikeuksista sekä luovutusvelvollisuuksista, jos edunsaajaomistajan työsuhte konserniyhtiöissä päättyy.

Pääomarahaston voitonjaosta sijoittajien ja vastuunalaisen yhtiömiehen kesken oli sovittu tavanomaisin ehdoin rahastosopimuksessa.

H Oy sai vuonna 2007 rahaston voitto-osuuskaskelman mukaisen euromääräisen tuoton. Lisäksi H Oy sai vuonna 2008 rahastosta tilikauden 2007 carried interest -osuuden. H Oy jakoi vuonna 2008 A-sarjan osakkaille osinkoa, josta osa meni D Oy:lle. D Oy jakoi osinkoa vuonna 2009, josta verovelvollisen holdingyhtiölle jaettiin osa.

Verohallinto teki oikaisupäätöksen verovelvollisen vahingoksi ja totesi, että A:n saama korvaus voitonjako-osuustuotosta on verotarkastuksessa saatujen tietojen perusteella kokonaisuutena arvioiden katsottava EPL 13 §:n mukaiseksi palkaksi. Lisäksi Verohallinto totesi, että asiassa on verotusmenettelystä annetun lain 28 §:n (VML, 18.12.1995/1558) mukaisesti annettu toimenpiteelle sellainen oikeudellinen muoto, joka ei vastaa asian varsinaista luonnetta tai tarkoitusta.

A haki muutosta Verohallinnon päätökseen Verotuksen oikaisulautakunnalta. Oikaisulautakunta hyväksyi A:n oikaisuvaatimuksen, ja kumosi Verohallinnon tekemän oikaisupäätöksen. Oikaisulautakunnassa päätös perustui tulon jaksottamiseen, eikä varsinaista substanssipäätöstä tulon luonteesta tarvinnut näin ollen tehdä. Oikaisulautakunta katsoi, että mahdollinen jälkiverotus olisi tullut kohdistaa verovuoteen 2008, jolloin H Oy jakoi osinkoa ja jolloin osinko oli siirtynyt D Oy:n hallintaan.

Veronsaajien oikeudenvalvontayksikkö valitti oikaisulautakunnan päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen. Myös hallinto-oikeudessa asia ratkaistiin verovelvollisen eduksi. Päätös perustui tulon luonteen arvioinnille. Hallinto-oikeuden keskeiset perustelut ovat alla:

”Hallinto-oikeus toteaa, että tuloverolain 32 §:stä ilmenee tyhjentävästi kaikki ne tulot, jotka ovat pääomatuloa. Kaikki tulo, joka ei selvästi kuulu pääomatuloihin, on ansiotuloa. Asiassa ilmi tulleen perusteella carried interest on tuotto-osuutta, jota maksetaan siihen oikeutetulle sijoittajalle. Edellä mainittu tuotto-osuus on luonteeltaan epäsymmetristä, ja siihen oikeutettu sijoittaja saa sijoittamalleen pääomalle suhteessa suuremman tuoton kuin sijoittaja, joka ei ole oikeutettu carried interest -tuotto-osuuteen. Hallinto-oikeus katsoo, että epäsymmetrisen ja mahdollisesti muita sijoittajia huomattavastikin suuremman suhteellisen tuoton saaminen ei muuta sitä, että carried interest -tuotto on lähtökohtaisesti luonteeltaan sijoitetulle omaisuudelle saatua tuottoa, jota on siten pidettävä pääomatulona.”

”Hallinto-oikeus katsoo, että yksinään se, että järjestelyn piirissä olemisen edellytyksenä on voimassa oleva työsuhde konserniin, ei osoita järjestelystä mahdollisesti saatavan tuoton perustuvan työsuhhteessa tehtyyn työhön. Hallinto-oikeus katsoo, ettei asiassa ole tullut selvitettyksi, että järjestelyllä, jossa verovelvollinen on holdingyhtiönsä kautta tullut oikeuteksi carried interest -tuottoon, olisi pyritty saamaan verojärjestelmälle vieraita veroetuja tai vapautumaan suoritettavasta verosta.”

3.3.2 Päätöksen arviointia

Kysymyksessä on hallinto-oikeuden julkaisematon päätös, jolla ei ole itsenäistä prejudikaattiarvoa. Sillä voi kuitenkin olla merkitystä sekä vastaavia pääomasijoitusrahastorakenteita arvioitaessa, että johdon holdingyhtiörakenteita laajemmin arvioitaessa.

Kotimaisessa oikeuskäytännössä carried interestin verokohtelua on arvioitu ainakin kolmessa eri tapauksessa, joista edellä mainittu on uusin. Ensimmäinen näistä on Helsingin hallinto-oikeuden päätös 31.3.2015 (15/0287/4), jonka mukaan tuloa verotettiin sen oikeudellisen muodon mukaisesti pääomatulona. Verosaajien oikeudenvallontayksikkö haki asiasta valituslupaa KHO:lta prejudikaattiperusteella, mutta KHO ei myöntänyt asiassa valituslupaa (KHO 16.3.2017 T 1260). Hallinto-oikeuden päätös on näin ollen lainvoimainen. Kysymys koski ulkomaista rahastorakennetta ja Suomessa asuvan henkilön verotusta.

Toiseksi asiaa on käsitelty Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisussa 11.11.2016 (2016/51), jonka mukaan järjestelystä saatua tuloa verotetaan oikeudellisen muodon mukaisesti (pääomatulona). Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö ei valittanut ennakkoratkaisusta, ja se on näin ollen lainvoimainen. Tapaus koski tyyppillistä kotimaista rahastorakennetta.

Tiedossani ei ole ainuttakaan Keskusverolautakunnan, hallinto-oikeuksien tai korkeimman hallinto-oikeuden päätöstä, jossa oltaisiin päädytty pitämään carried interestiä ansiotulona.

Edellä mainittujen päätösten perusteella voidaan todeta, että pääomarahaston hallinnoinnista saatua palkkiota tulee arvioida täysin samoin kuin mitä tahansa muutakin yritystoimintaa. Tämä periaate koskee samalla tavalla hallinnointipalkkiota, carried interestiä ja rahastoon tehdylle sijoitukselle saatua tuottoa.

Verohallinto oli perustellut jälkiverotusta myös veronkierrolla (VML 28 §). Tältä osin argumentaatiossa nojattiin vahvasti korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen KHO 2014:66. Hallinto-oikeus oli veronkiertonormin soveltumisesta eri mieltä. En käsittele tässä kirjoituksessa laajemmin VML 28 §:n soveltamiskäytäntöä, mutta totean, että hallinto-oikeuden perustelut ovat linjassa sen kanssa, miten mainittua lainkohtaa pitäisi mielestäni soveltaa: ensin arvioidaan johtaako järjestely verojärjestelmän kannalta vieraisiin veroetuihin, ja vain, jos vastaus on myönteinen, arvioidaan järjestelyn liiketaloudellisia syitä.³³

33 Ks. veronkiertonormin soveltamisesta 2010 -luvulla esimerkiksi Janne Juusela: Legaliteettiperiaate vero-oikeudessa (Defensor Le-gis 4/2018).

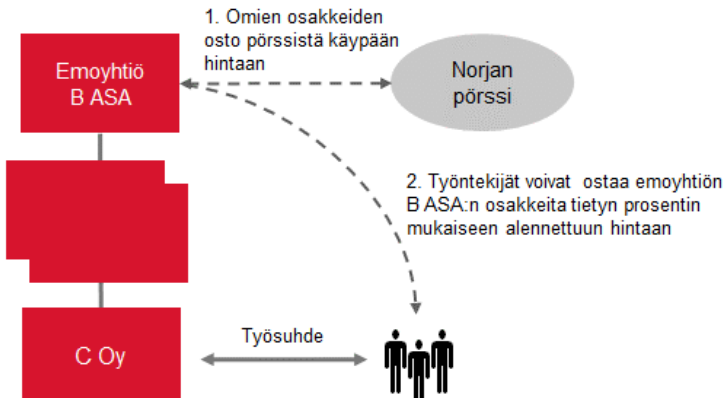

3.4 KVL 2020/4 (ei lainvoimainen)

3.4.1 Päätöksen olosuhteet

Hakijat olivat pyytäneet Keskusverolautakunnalta ennakkoratkaisua kysymykseen siitä, voidaanko TVL 66.1 § mukaisessa henkilöstöannissa käyttää markkinoilta ostettuja omia osakkeita uusannin sijaan.

Kuva 4. Päätöksen olosuhteet on kuvattu yksinkertaistettuna alla olevassa kuvassa

A työskenteli C Oy:ssä, joka on operatiivinen yhtiö ja kuulunut vuodesta 2019 D-konserniin. Konsernin ylin emoyhtiö on norjalainen listayhtiö B ASA. Konsernissa on emoyhtiön konsernin työntekijöille suunnattu osakkeiden osto-ohjelma, jonka tarkoituksena on, että kaikki konsernin työntekijät voivat ostaa B-osakkeita alennettuun hintaan. C Oy:n suomalaiset työntekijät ovat olleet oikeutettuja osallistumaan ohjelmaan vuodesta 2019. Osakeohjelmaa toteutetaan niin, että B ASA ostaa omia osakkeitaan Norjan pörssistä ja työntekijät voivat ostaa näitä osakkeita alennuksella osakkeen pörs-sikurssista laskettuna. Tarkoituksena järjestelyssä on sitouttaa ja motivoida konsernin työntekijöitä.

Asiassa tarkastelun kohteena on erityisesti TVL 66 §:n 1 momentin mukainen henkilöstöanti sekä Verohallinnon ohjeessa³⁴ todettu maininta, jonka mukaan henkilöstöantisäännös soveltuu yhtiön hallussa olevien omien osakkeiden osalta ainoastaan silloin, kun osakkeet ovat tulleet yhtiön haltuun sen itselleen suuntaamalla maksuttomalla osakeannilla.

A:n näkemyksen mukaan yhtiön työntekijöiden osallistuessa osakeohjelmaan merkitsemällä B ASA:n osakkeita, näihin merkintöihin tulee soveltaa TVL 66 §:n 1 momentin säännöksiä ja työntekijät ovat siten oikeutettuja lainkohdan tarkoittamaan alennusetuun siitä huolimatta, että B ASA:n järjestämä osakeanti koostuu sen hallussa olevista osakkeista.

A toteaa hakemuksessaan, että Verohallinnon ohjeessa esitetty näkemys on voimassa olevan oikeustilan vastainen muun muassa yhtiöoikeudellisessa valossa. Esimerkiksi ratkaisun KHO 1994 B 523 jälkeen osakeyhtiölain (OYL, 21.7.2006/624) tarjoamat oikeudelliset puitteet toteuttaa työntekijöiden palkitsemista ovat muuttuneet. Hakemuksessa todetaan, että edellä mainitun ratkaisun antamisen jälkeen vuonna 1997 VOYL:in muutosten myötä esimerkiksi VOYL:n osakepääoman korotusta koskevia säännöksiä sovellettiin yhdenmukaisesti niin omien osakkeiden luovutukseen kuin osakepääoman

³⁴ Verohallinnon ohje Työsuhteeseen perustuvan osakeannin verotus, 5.8.2019, drno VH/572/00.01.00/2019.

korotukseen. A:n perusteluiden mukaan myöskään ratkaisua KHO 2017:39 ei pitäisi asettaa Verohallinnon ohjeessa tulkinnan perustaksi, koska se on ensinnäkin varainsiirtoverotuksen osalta annettu ratkaisu, ja verolajikohtaiset järjestelmäeroavaisuudet pitäisi ottaa huomioon tapauskohtaisesti. Lisäksi perusteluissa todetaan, että omien osakkeiden kohtelu on neutralisoitunut tuloverosääntelyssä laajemminkin ja omien osakkeiden hyödyntämisestä on tehty tuloverotustilanteissa lainsäädäntötasolla ikään kuin huomaamatonta taloudellista toimintaa mahdollisimman vähäisessä määrin haittaavaa normistoa.

Keskusverolautakunta totesi ratkaisussaan, että A:n hakemuksessa kuvatussa osakkeiden osto-ohjelmassa B ASA:n osakkeiden merkinnästä saama etu verotetaan TVL 66 §:n 1 momentin mukaisesti. Perustelut olivat seuraavat:

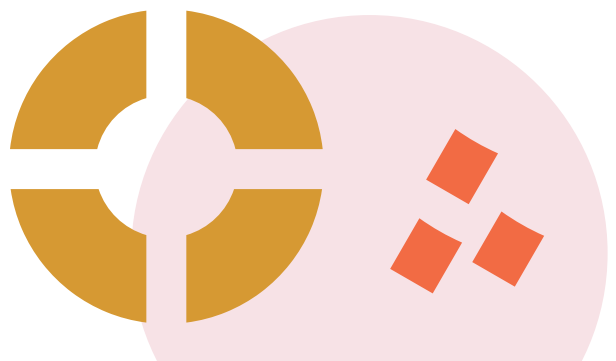
”Kun otettiin huomioon tuloverolain 66 §:n 1 momentin säännöksen sanamuoto, keskusverolautakunta katsoi, että A:n saama etu oli kyseisen säännöksen nojalla veronalaista siltä osin kuin osakkeen hinnasta saatu alennus oli enemmän kuin 10 prosenttia osakkeen käyvästä hinnasta. Sillä, miten A:n merkitsemät osakkeet olivat aiemmassa vaiheessa tulleet B ASA:n haltuun, ei ollut merkitystä asiassa.”

3.4.2 Päätöksen arviointia

Henkilöstöantia koskevassa TVL 66.1 §:ssä ei todeta, että osakkeiden tulisi olla uusannissa liikkeelle laskettuja osakkeita. Pykälän otsikko on tosin ”osakeanti”, joka lakia säädettäessä voimassa olleen osakeyhtiölain mukaan on tarkoittanut vain uusantia. Osakeyhtiölaki on sittemmin muuttunut, ja osakeantina pidetään myös yhtiön hallussa olevien osakkeiden liikkeelle laskemista, riippumatta siitä, miten osakkeet ovat tulleet yhtiön haltuun. Osakeyhtiölaista riippumatta voidaan kuitenkin todeta, että lainkohdan sanamuoto, mihin KVL:n perusteluissa viitataan, näyttää sallivan sekä uusien että vanhojen osakkeiden käyttämisen henkilöstöannissa.

Verohallinnon kanta siitä, että osakkeiden tulee olla uusia tai yhtiön itselleen maksuttomassa annissa suuntaamia osakkeita, perustuu Verohallinnon ohjeen mukaan KHO:n päätökseen 1994 B 523 ja sen jälkeiseen vakiintuneeseen verotuskäytäntöön. Mainittu päätös on tosin annettu vanhan osakeyhtiölain aikana, ja se on koskenut ulkomaisen konsernin osakeosto-ohjelmaa. Verovelvollinen on itse todennut asiassa, ettei osakeohjelma ehdoiltaan vastaa suomalaisen yhtiön henkilökunnalleen suuntaamaa osakeantia yhtiölainsäädännön erilaisuuden vuoksi.

Tuloverolain systematiikka ja lainkohdan tarkoitus huomioon ottaen en näe syytä sille, että KVL:n päätöstä tulisi muuttaa. Lain sanamuoto (”työsuhteeseen perustuva oikeus merkitä yhteisön osakkeita”) ei rajoita osakeannin teknistä toteutustapaa. Sikäli kuin säännöksen tarkoitus on edesauttaa laajaa henkilöstön omistusta työnantajayhtiössä, yhtiön hallussa olevien omien osakkeiden käyttö osakeannissa ei ole ristiriidassa tämän tarkoituksen kanssa. Myös yhtiöoikeudellisen sääntelyn kehitys puoltaa KVL:n tekemää tulkintaa.

4 ANSIOTULON JA PÄÄOMATULON VÄLISESTÄ RAJANVEDOSTA

4.1 Johdanto

Suomessa on käytössä eriytetty tuloverojärjestelmä, joka tuli voimaan vuonna 1993 osana pohjoismaista kehitystä.³⁵ Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä luonnollisten henkilöiden tulot jaetaan kahteen tulolajiin: ansiotuloon ja pääomatuloon. Ansiotuloja ja pääomatuloja verotetaan eri tavalla. Myös erilaisia ansiotuloja ja erilaisia pääomatuloja verotetaan eri tavalla, mikä johtuu mm. tuloista tehtävistä erilaista vähennyksistä.

Ansiotulojen verotus määräytyy progressiivisen veroasteikon perusteella, kun taas pääomatulosta suoritetaan tuloveroa 30 prosenttia 30 000 euron tuloihin asti ja 30 000 euroa ylittävästä osuudesta 34 prosenttia. Pääomatulona on omaisuuden tuotto, omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja muu sellainen tulo, jota varallisuuden voidaan katsoa kerryttäneen. Muut tulot, kuten palkka ja työkorvaus sekä eläke- ja etuustulot, ovat ansiotuloa. Jos suoritus saadaan työsuhteen perusteella, kyse on ansiotulona verotettavasta palkasta.

Eriytetyssä tuloverojärjestelmässä pääomatulojen nimellinen verokanta on ansiotuloverokantoja alhaisempi. Tämä on eriytetyn tuloverojärjestelmän eräs keskeinen ominaisuus, joka perustuu mm. pääomatuloihin kohdistuvaan inflaatiovaikutukseen (reaaliset verokannat ovat inflaation takia nimellisiä verokantoja korkeammat) ja kansainväliseen verokilpailuun.³⁶

Tuloverolain 32 §:ssä on lueteltu joukko pääomatuloja, mutta luettelo ei ole tyhjentävä. Luettelon mukaan veronalaista pääomatuloa on muun muassa omaisuuden luovutuksesta saatu voitto ja osinko siten kuin laissa tarkemmin säädetään.

TVL 61 §:n mukaan veronalaista ansiotuloa on muun ohessa työsuhteen perusteella saatu palkka ja siihen rinnastettava tulo, eläke sekä tällaisen tulon sijaan saatu etuus tai korvaus. TVL 66.3 §:n mukaan veronalaista ansiotuloa on myös etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää alempaan hintaan vaihtovelkakirjalainan, optiolainan, optio-oikeuden tai muun näihin rinnastettavan sopimuksen tai sitoumuksen perusteella (työsuhdeoptio). Työsuhdeoption käsite on lain esitöiden perusteella tarkoitettu laajaksi.³⁷

TVL 61 §:n ja 66 §:n lisäksi laissa on erityyssäännökset ns. työpanososingosta. TVL 33b §:n 3 momentin mukaan sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään osingon veronalaisuudesta, osinko on ansiotuloa, jos osingon jakoperusteena yhtiöjärjestyksen määräyksen, yhtiökokouksen päätöksen, osakassopimuksen tai muun sopimuksen mukaan on osingonsaajan tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos. Osinko on sen henkilön tuloa, jonka työpanoksesta on kysymys.

Kokonaisuutena sääntely jättää ansiotulon ja pääomatulon väliin harmaan alueen, joka käsittää erityisesti ne tilanteet, joissa pääomatulon edellytykset täyttyvät tulon oikeudellisen muodon perusteella, mutta joissa tulon saaminen perustuu tavalla tai toisella työsuhteeseen. Tämä oli sinänsä hyvin tiedossa jo eriytettyä tuloverojärjestelmää säädettäessä.³⁸ On huomattava, että esimerkiksi osakeyhtiömuodossa toimivan omistajayrittäjän tilanteessa osinkoa verotetaan oikeudellisen muodon mukaisesti, vaikka yhtiön voitto perustuisi kokonaan mainitun henkilön työpanokseen.

35 Muutoksen valmistelu perustui valtiovarainministeriön työryhmämuistioon ”Pääomatulojen verotuksen ja yritysverotuksen kehittämislinjat” (VM 1991:28), ja lakimuutokset sisältyivät hallituksen esitykseen HE 200/1992.

36 Ks. eriytetyn tuloverojärjestelmän historiasta Reijo Knuutinen: Eriytetty tuloverojärjestelmä: ansio- ja pääomatulojen välistä rajan-vetoa 25 vuotta. Verotus 4/2017.

37 HE 175/1994 s. 4.

38 Knuutinen 2017, s. 385.

4.2 Erilaisista ilmiöistä

Ansiotulon ja pääomatulon välistä rajanvetoa on käyty koko eriytetyn tuloverojärjestelmän ajan. Yksittäistapausten lisäksi on esiintynyt tiettyjä ilmiöitä, joissa rajanveto on toistunut saman tyyppisissä asioissa pitkänkin aikaa. Jäljempänä on mainittu muutamia esimerkkejä näistä tilanteista:

- Yhtiöiden sivuuttaminen verotuksessa on tunnettu ainakin jo 1980-luvulta lähtien. Ansiotulon kanavoiminen pääomatuloksi korkeiden ansiotulon marginaaliveroasteiden välttämiseksi kuuluu verotuksen kesto-suosikkeihin. Oikeuskäytäntöä löytyy laajasti eri ammattiryhmien osalta.³⁹ Tähän liittyen oikeustila näyttää viime vuosina muuttuneen hieman sallivampaan suuntaan, samalla kun yhteiskunnassa pienyrityttäminen ja useammalle toimeksiantajalle tehtävät (pätkä)työt ovat muutenkin lisääntyneet. Henkilökohtaisista tehtävistä saatujen palkkioiden (esim. toimitusjohtajan ja hallituksen jäsenen tehtävät) osalta yhtiön kautta toimimista ei hyväksytty.⁴⁰
- Työsuhdeoptiot ovat myös jatkuvasti olleet esillä oikeuskäytännössä. Niiden käyttö Suomessa yleistyi 1990-luvulla. Aluksi niitä pidettiin pääomatulona tuloverolain sanamuodon perusteella, mutta lakia muutettiin sittemmin ja syksystä 1994 lähtien työsuhdeoptioiden tuottoa on pidetty ansiotulona. Oikeuskäytännössä työsuhdeoptiot ovat olleet esillä säännöllisesti ja julkaistua oikeuskäytäntöä löytyy tuloverotukseen, perintö- ja lahjaverotukseen ja varainsiirtoverotukseen liittyen.⁴¹
- Omistukseen perustuvat kannustinjärjestelmät: Erityisesti 2010-luvulla ns. johdon holdingyhtiöt ovat herättäneet keskustelua ja synnyttäneet oikeuskäytäntöä, vaikka rakenne on ollut vakiintuneesti käytössä listaamattomien yhtiöiden parissa jo pitkään. KHO:n vuosikirjapäätöksiä tähän liittyen ovat KHO 2014:66 ja 2019:26.
- Asiantuntija-ammattissa yrittäjinä toimivien osalta oikeuskäytäntöä on myös laajalti. Yleensä oikeuskysymyksenä ei ole ollut yritystoiminnasta saadun tulon verottaminen oikeudellisen muodon mukaisesti sinänsä, vaan erityiskysymykset, jotka ovat liittyneet esimerkiksi yksittäisen omistajan suoriutumisen perusteella tapahtuvaan voitonjakoon tai osakkeiden käypään arvoon niitä merkitäessä. Lääkäriyhtiön voitonjakojärjestelmä hyväksyttiin KHO:n päätöksessä 2008:6, minkä jälkeen tuloverolakiin säädettiin työpanososinkoa koskevat erityissäännöt. Näiden kiertämistä koskee vuosikirjapäätös KHO 2018:40.
- Ansiotulon, pääomatulon ja lahjaveron välistä rajanvetoa joudutaan myös pohtimaan säännöllisesti. KHO antoi vuonna 2014 kolme vuosikirjapäätöstä ja kaksi ei valituslupaa -päätöstä, jotka selkeyttivät tilannetta mm. niissä tilanteissa, kun yrityksen pääomistaja siirtää osakkeita työntekijöille. Lahjaverotuksen piirissä olivat KHO 2014:4 ja KHO 2014:6, samoin kuin Turun HaO 14.8.2013 T 13/0482/3 (KHO ei valituslupaa). Sen sijaan ansiotuloverotuksen piirissä olivat KHO 2014:5 sekä Turun HaO 18.6.2013 T 13/0405/3 (KHO ei valituslupaa).
- Arvonmääritys on jatkuvasti aiheena erityisesti listaamattomien yhtiöiden kohdalla. Uutta oikeuskäytäntöä kaivattaisiin mielestäni esimerkiksi enemmistö- ja vähemmistöomistusten hinnoitteluerosta (ns. vähemmistöalennus) samoin kuin listayhtiön ja listaamattoman yhtiön vertailukelpoisuudesta (ns. likvidittömyysalennus), joista kummastakin löytyy tutkimukseen perustuvaa

39 Ks. esimerkiksi kiinteistönvälitystoiminnan osalta KHO 2016:154, jossa maksettua korvausta pidettiin palkkana eikä yrityksen saamana työkorvauksena. Oikeuskäytäntöä on käyty läpi mm. Verohallinnon ohjeessa Palkka ja työkorvaus verotuksessa (VH/3003/00.01.00/2018).

40 KHO 2011:31 ja KHO 2013:1

41 Ks. esimerkiksi Verohallinnon ohje Työsuhdeoptioiden verotus (VH/6143/00.01.00/2019) ja siinä mainitut KHO:n päätökset.

markkinatietoa. Verovelvollisten oikeusturvaa parantaisi myös, jos jälkikäteisarviointi kielletäisiin selkeästi verotusta varten tehtävässä arvonmäärityksessä.

- Oma erityiskysymyksensä on osakassopimuksen mukaisten rajoitusten merkitys osakkeiden hinnoittelussa. Esimerkiksi osakkeen substanssiarvoon perustuva ns. naked in – naked out –malli hyväksyttiin KHO:n päätöksessä 2016:18, mutta konsernitalanteissa esimerkiksi tytäryhtiön henkilöstön sitouttamiseksi sen soveltuvuus on ollut epävarmaa. Päätöksessä KHO 2018:129 osakkeen arvonmäärityksessä huomioitiin yhtiöjärjestykseen sisältynyt lunastuslauseke.
- Pääomasijoittajien hallinnoimien rahastojen voitonjako-osuuspalkkioiden verotus on myös ollut esillä 2010-luvulla, kun Verohallinto on pyrkinyt verottamaan saatuja tuottoja ansiotulona. Tästä tarkemmin edellä kohdassa 3.3.

Verovelvollisten käytännön elämän ja verotuksen ennustettavuuden kannalta tilanne on siedettävällä tasolla. Jos johonkin tiettyyn rakenteeseen tai toimintamalliin liittyy epävarmuutta, tämä on pääosin mahdollista tunnistaa etukäteen, ja esimerkiksi ennakollinen keskustelu Verohallinnon kanssa on osoittautunut käyttökelpoiseksi työkaluksi riskien minimoimiseksi myös ansiotulon ja pääomatulon välisissä rajanvedoissa.

Suurimmat haasteet näyttävät liittyvän tilanteisiin, joissa verovelvollinen tekee tavalla tai toisella markkinaehtoisien sijoituksen työnantajayhtiönsä, mutta Verohallinto pitää järjestelyä työsuhteen perusteella saatuna etuna, ja näin ollen ansiotulona. Eräs variaatio tästä on yrittäjänä toimiminen yhdessä työnantajayhtiön kanssa (erilaiset JV-rakenteet ja yhdessä henkilöstön kanssa perustetut start-up tytäryhtiöt). Näissä tilanteissa ”harmaita hiuksia” on aiheuttanut myös VML 28 §:n soveltaminen verotarkastuksissa, mikä on omiaan vaikeuttamaan verotuksen ennustettavuutta.

4.3 Työsuhdeoption määritelmästä

Kuten yllä kohdassa 3.2 on todettu, työnantajayhtiön liikkeelle laskeman optio-oikeuden tuotto verotetaan Suomessa ansiotulona, vaikka työntekijä olisi maksanut optio-oikeudesta sen käyvän arvon. Mielestäni lakia tulisi muuttaa siten, että tällainen sijoitus säädettäisiin pääomatuloverotuksen piiriin.⁴²

Kun työsuhdeoptiot säädettiin vuoden 1994 syksyllä ansiotuloverotuksen alaisiksi, tuolloista nykytilaa optiolainojen osalta ja tarvetta muutokselle kuvattiin hallituksen esityksessä HE 175/1994 seuraavasti:

”Tyypillisessä järjestelyssä johtaja merkitsee lainan, jonka perusteella hänellä on oikeus myöhemmin, esimerkiksi 3–5 vuoden kuluttua merkitä lainaan verrattuna arvoltaan vaikkapa kaksikymmenkertainen määrä työnantajayhtiön osakkeita lainan liikkeeseenlaskuhetken arvoon. Laina on usein vain muodollinen. Joka tapauksessa sille maksetaan käypä korko optio-oikeuden käytöstä riippumatta. Siten lainan merkitsijä voi pienellä sijoituksena täysin riskittä päästä hyötymään työnantajayhtiön osakkeiden kurssinoususta. Jos kurssinousu jää toteutumatta, optio raukeaa, mutta laina maksetaan siitä riippumatta takaisin käyvällä krolla.

Nykyisten verosäännösten nojalla kurssinousuhyötyä ei ole mahdollista verottaa ansiotulona, vaikka kysymyksessä onkin kiistatta työsuhteeseen liittyvä etu. Tuloverolain mukaan edun veronalaisuus on julkisesti noteerattujen osakkeiden kysymyksessä ollessa ratkaistava lainan liikkeeseenlaskuhetken mukaan. Koska optiolainaan liittyvä merkintäoikeus ei tyy-

⁴² Samaa on esitetty useasti aiemminkin. Ks. esimerkiksi Heikki Vesikansa, Kauppalehti, 30.1.2017: Ruotsi tihentää askelta osaavan työvoiman verokilpailussa.

pillisessä järjestelyssä alita osakkeen senhetkistä arvoa, veronalaista etua ei synny, olipa kurssinousu merkintäajankohtaan mennessä kuinka suuri tahansa.

Yritysjohdon optiolainajärjestely on uusi palkanmaksutapa: työnantaja antaa lupauksen tietyistä merkintäoikeudesta, jonka arvo mitä todennäköisemmin tulee olemaan liikkeeseenlaskuhetken arvoa huomattavasti suurempi. Vastikkeena lupauksesta ei ole työntekijän rahallinen sijoitus, vaan sitoutuminen yritykseen työpanoksella, jonka oletetaan omalta osaltaan edesauttavan yrityksen menestymistä ja siten työnantajayhtiön osakkeiden myönteistä kurssikehitystä. Tuloverotuksen kannalta on kysymys myöhennetystä palkasta, johon olisi sovellettava ansiotulon verotusta.”

Optiolainaan liittyvä merkintäoikeus tarkoitti tyypillisesti sitä, että työntekijän sijoitus oli nimellinen, eikä siihen kohdistunut markkinaehtoiselle sijoitukselle tyypillistä menettämisriskiä (pois lukien lainasijoituksen vastapuoliriski). Käsittäakseni optio-oikeuksia ei tuolloin markkinoilla hinnoiteltu käypään arvoon esim. Black & Scholes -kaavalla ainakaan Suomessa, eikä työntekijällä ollut näin ollen mahdollisuutta maksaa optiosta sen käypää arvoa.

Vaikka työsuhdeoption käsitettä on alun perinkin tarkoitettu tulkittavan laajasti, en kuitenkaan lue edellä mainittua hallituksen esitystä siten, että käyvästä arvosta ostetun option olisi tarkoitettu olevan ansiotuloverotuksen piirissä. On mahdollista, että tällainen kysymys ei ole ollut lakia säädettäessä esillä.

Tästä huolimatta lain sanamuoto mahdollistaa yllä mainitussa oikeuskäytännössäkin tehdyn tulkinnan, jonka mukaan kyse on ansiotulosta.

Eriytetyn tuloverojärjestelmän rakenteen kannalta nykyinen tilanne on epäsymmetrinen: täysin samoissa olosuhteissa tehty sijoitus työnantajan osakkeisiin on pääomatuloa, mutta sijoitus työnantajan optioihin on ansiotuloa. Sijoitustoiminnan kohde-etuuden teknisen luonteen ei pitäisi määrittää ansiotulon ja pääomatulon välistä rajaa.

Vertailun vuoksi voi todeta, että esimerkiksi Ruotsissa käypään arvoon hankitut optiot (”teckningsoptioner”) ovat pääomatuloverotuksen piirissä.

Käypään hintaan ostettujen optioiden säätäminen pääomatuloveron alaisiksi monipuolistaisi henkilöstön sitouttamiseen käytössä olevia instrumentteja. Kun henkilöstö sijoittaa omia varojaan työnantajayhtiöön, sitoutuminen ja motivaatio paranevat, ja osakkeenomistajien ja henkilöstön intressit lähenevät toisiaan. Johdannaisinstrumentilla on omat hyvät ja huonot puolensa osakkeisiin verrattuna (suurempi riski, suurempi volatiliteetti, pienempi rahoitustarve jne.), ja markkinat toimisivat tehokkaammin, jos kaikki instrumentit olisivat käytössä.

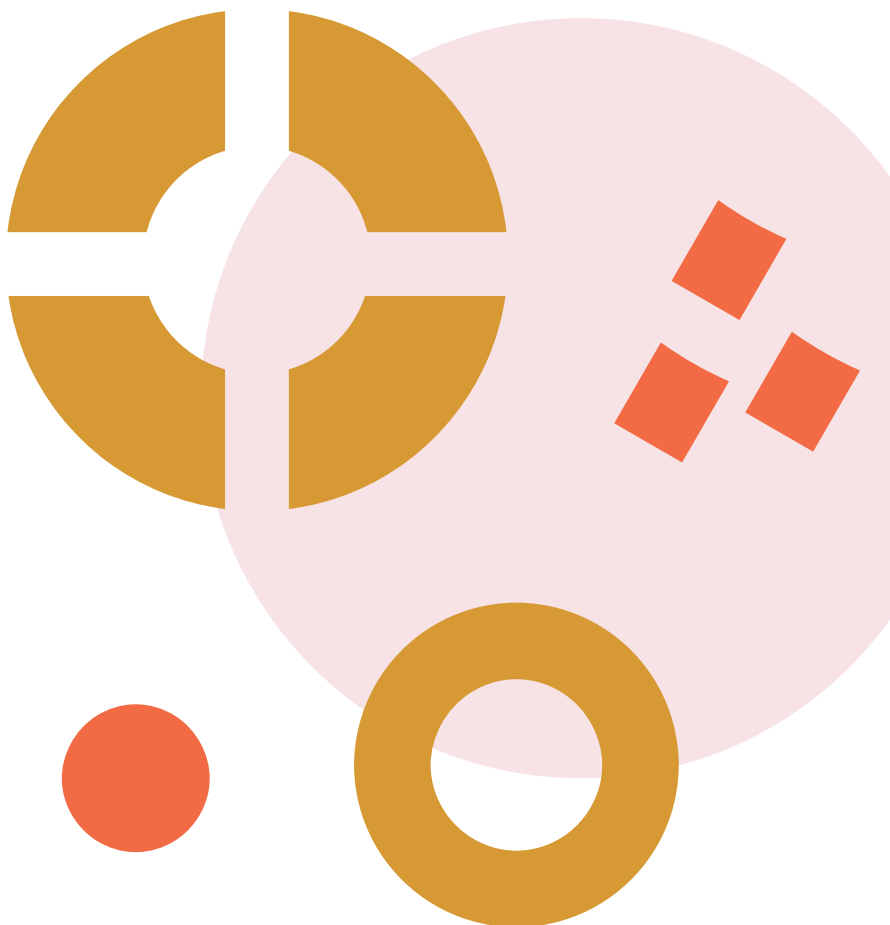
Verotuottovaikutuksiltaan muutos olisi todennäköisesti neutraali, koska ansiotulona verotettavia käypään arvoon ostettuja optioita tuskin käytetään lainkaan suomalaisissa yhtiöissä, ja sijoitukset kanavoituvat joko osakkeisiin tai vaihtoehtoisesti niitä ei tehdä. Kysymys onkin enemmän teknisestä korjauksesta työsuhdeoption määritelmään, ja toisaalta sijoitusinstrumenttien välisestä neutraliteetista.

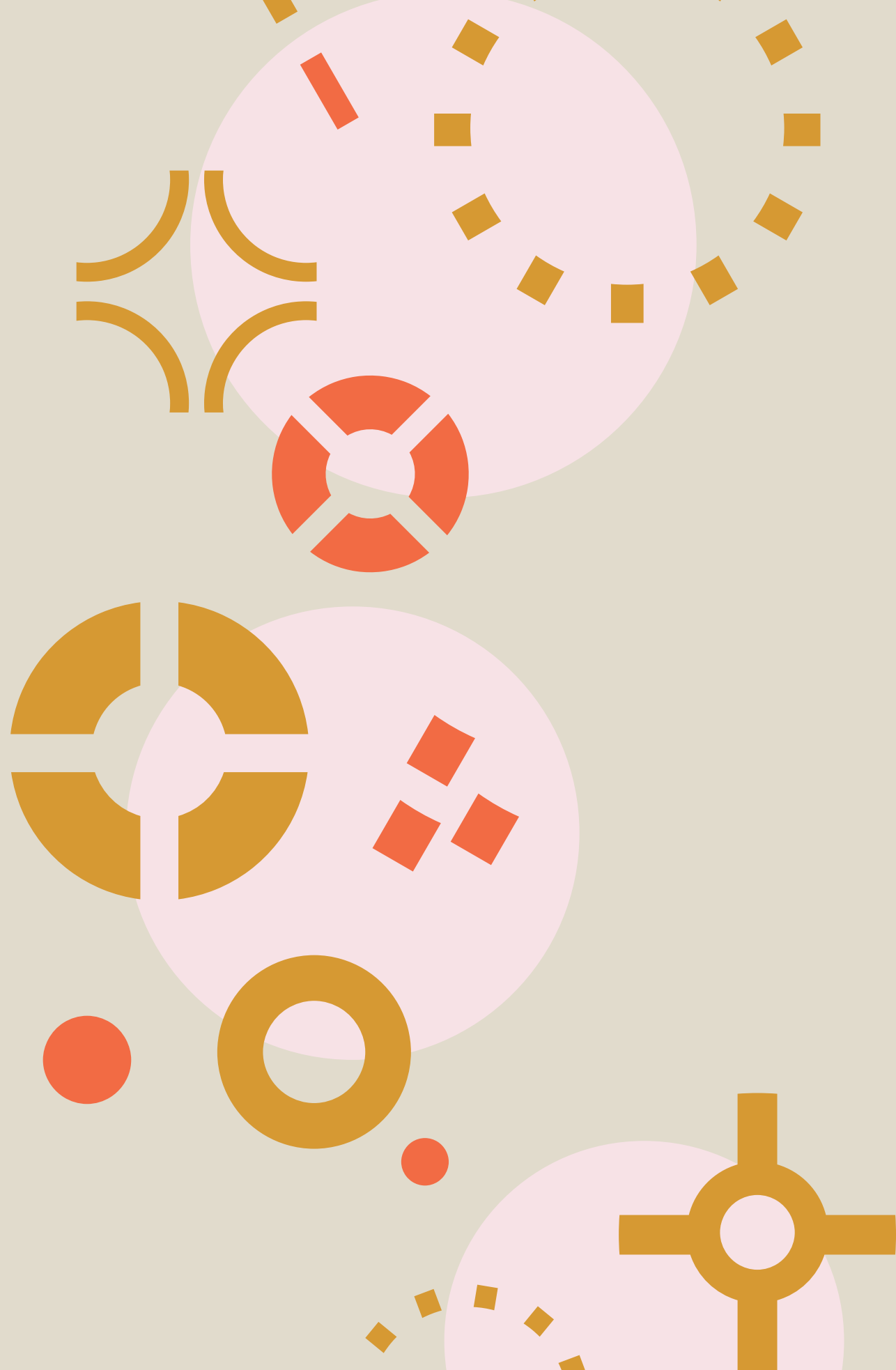
Mikäli TVL 66.3 §:ää ei samassa yhteydessä avattaisi laajempaa uudistusta varten, ehdottamani täsmennyksen voisi tehdä esimerkiksi lisäämällä lainkohdan loppuun alla mainitun alleviivatun täsmennyksen:

Veronalaista ansiotuloa on myös etu työsuhteeseen perustuvasta oikeudesta saada tai hankkia yhteisön osakkeita tai osuuksia käypää alempaan hintaan vaihtovelkakirjalainan, op-

tiolainan, optio-oikeuden tai muun näihin rinnastettavan sopimuksen tai sitoumuksen perusteella (työsuhdeoptio). Edun arvoksi katsotaan osakkeen tai osuuden käypä arvo sillä hetkellä, kun työsuhdeoptiota käytetään, vähennettynä verovelvollisen osakkeesta tai osuudesta ja työsuhdeoptiosta yhteensä maksamalla hinnalla. Etu katsotaan sen verovuoden tuloksi, jona työsuhdeoptiota käytetään. Työsuhdeoptiota katsotaan käytettävän, kun verovelvollinen saa tai hankkii sen kohteena olevat osakkeet tai osuudet. Työsuhdeoption käyttämiseen rinnastetaan sen luovutus. Tällöin edun arvoksi katsotaan työsuhdeoption luovutushinta vähennettynä luovuttajan maksamalla hinnalla. Työsuhdeoption perusteella saatua etua pidetään työsuhdeoption alkuperäisen saajan veronalaisena ansiotulona siinäkin tapauksessa, että hän on luopunut oikeudestaan lahjoittamalla työsuhdeoption edelleen tai muutoin luovuttanut työsuhdeoption intressipiirissään olevalle taholle. Näitä luovutuksia ei pidetä työsuhdeoption käyttämisenä. Työsuhdeoptiosta saatu etu ei kuitenkaan ole ansiotuloa, jos verovelvollinen on tehnyt sijoituksen optio-oikeuteen maksamalla siitä käyvän hinnan.

Arvonmääritys olisi muutoksen jälkeenkin haastavaa erityisesti listaamattomissa yhtiöissä, koska Black & Scholesin soveltaminen perustuu niissä enemmän olettamuksiin kuin tosiasiatietoon. Toisaalta, jos käytännöksi muodostuisi, että verovelvollinen hankkii arvonmääritysraportin riippumattomalta taholta, jonka parametrit Verohallinto voi halutessaan käydä läpi, uskon, että käytännössä tällaisia sijoituksia tehtäisiin myös listaamattomissa yhtiöissä.

HALLINTAREKISTERÖIDYILLE OSAKKEILLE MAKSETTAVIEN OSINKOJEN LÄHDEVEROTUS

JOHDANTO

Suomesta ulkomaille maksettavien osinkojen lähdeverotukseen kohdistuu muutospaineita usealta eri suunnalta. Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen 63 artiklassa taatun pääomien vapaan liikkumisoikeuden periaatteen soveltaminen unionissa sekä unionin ja kolmansien valtioiden välisissä pääomanliikkeissä on jo edellyttänyt lainsäädäntöömme useita osinkoverotusta koskevia muutoksia EU-jäsenyytemme aikana¹.

Esimerkiksi ulkomaisten sijoitusrahastojen saaman tulon lähdeverotukseen saattaa olla tulossa lisää muutoksia. Euroopan unionin tuomioistuimen käsiteltävänä on tällä hetkellä kaksi suomalaisten hallintotuomioistuinten tekemää ennakkoratkaisupyyntöä, joissa molemmissa on kysymys sijoitusrahas-toista².

Tässä esitelmässä käsitellään erityisesti hallintarekisteröidyille³ osakkeille maksettavien osinkojen lähdeverotusta. Näihin osinkoihin sovellettava verotusmenettely muuttuu vuoden 2021 alusta lukien. Tulevassa järjestelmässä pyritään varmistamaan se, että verosopimusedut myönnetään osingon to-siasialliselle edunsaajalle.

Suomen verolainsäädännössä ei ole yleisesti sovellettavaa tosiasiallisen edunsaajan legaalimääritelmää⁴, mutta se esiintyy esimerkiksi Suomen solmimissa verosopimuksissa sekä rahanpesua estäväs-sä lainsäädännössä.

Esitelmässä käsitellään myös unionin tuomioistuimen vuonna 2019 antamaa tuomiota, joka koskee tosiasiallisen edunsaajan käsitettä EU:n emo-tytäryhtiödirektiivin⁵ sekä korko- ja rojaltidirektiivin⁶ soveltamisalalla. Lopuksi tarkastellaan suomalaisessa verotuskäytännössä⁷ esiin nousseita kysymyksiä hallintarekisteröityjen osakkeiden lähdeverotuksesta.

1 Merkittävin muutos on ollut yhtiöveron hyvitysjärjestelmän kumoaminen verovuodesta 2005 alkaen. Ks. tuomio asiassa C-319/02, Petri Manninen.

2 Asia C-480/19, E v. Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö sekä C-342/20, Veronsaajien oikeudenvallontayksikkö.

3 Arvo-osuusrekisteri, jossa näkyy osakkeen todellisen omistajan sijasta vain arvo-osuustilin hoitaja. Hallintarekisteröidyt osakkeet oikeuttavat osinkoihin ja osakeantiin. Hallintarekisteriin merkittyjen osakkeiden omistus ei tule julkiseksi. Hallintarekisteriin merkittyjen osakkeiden omistajia koskevat silti normaalit liputusrajat eli liputusrajan ylittävät omistukset on julkistettava. Mikäli hallintarekisteröidyn osakkeen omistaja haluaa osallistua yhtiökokoukseen, hänen on oltava yhteydessä omaisuudenhoitajaansa rekisteröityäkseen tilapäiselle omistajaluettelolle. Tällöin omistus tulee luonnollisesti julkiseksi. Hallintarekisteröinti on mahdollista vain ulkomaisille sijoittajille. Lähde: Pörssisäätiö.

4 Käsitettä käytetään yleisemmin common law -järjestelmissä. Ks. esim. Kristiina Äimä: Sisäiset korot lähiyh-tiöiden kansainvälisessä verotuksessa. Wsoypro. Helsinki 2009, s. 2021 ja 228.

5 Direktiivi 2011/96/EU (aikaisemmin 90/435/EY).

6 Direktiivi 2003/49/EY.

7 Kirjoittaja on osallistunut näihin tätä kirjoitettaessa vireillä oleviin asioihin työssään. Tällä kirjoituksella ei ole välitöntä yhteyttä näihin asioihin.

TRACEN KÄYTTÖÖNOTTAMINEN

Hallintarekisteröidyille osakkeille maksettavien osinkojen verotusmenettely muuttuu, kun Suomi on ottamassa käyttöön OECD:n Treaty Relief and Compliance Enhancement (TRACE) -mallin mukaisen menettelyn. Lähdeverotuksen muutoksen yhteydessä⁸ on muutettu rajoitettusti verovelvollisen tulon verottamisesta annettua lakia (627/1978, lähdeverolaki), verotusmenettelystä annettua lakia (1558/1996, VML), ennakoperintälakia (1118/1996) sekä verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettua lakia (1346/1999). Muutokset tulevat voimaan portaittain seuraavasti:

- Tammikuu 2020: Lakia ennakoperintälain muuttamisesta sovelletaan osinkoon, joka maksetaan 1.1.2020 tai sen jälkeen. Suomessa asuvan verovelvollisen hallintarekisteröidystä osakkeista saamasta osingosta toimitettaisiin 50 prosentin ennakonpidätys, jos verovelvollisen loppusaajatietoja ei anneta.
- Heinäkuu 2020: Säilyttäjät voivat hakea rekisteröitymistä uuteen säilyttäjärekisteriin 1.7.2020 alkaen. Säilyttäjärekisteri julkaistaan lakien astuessa voimaan 1.1.2021.
- Tammikuu 2021: Lait astuvat voimaan 1.1.2021. Hallintarekisteröidyille osakkeille maksettavien osinkojen lähdeverotusta koskevia säännöksiä sovelletaan ensimmäisen kerran osinkoon, joka maksetaan 1.1.2021 tai sen jälkeen.
- Tammikuu 2022: Ensimmäiset uuden lain mukaiset vuosi-ilmoitukset on annettava tammikuun loppuun mennessä.

Ulkomaisten omaisuudenhoitajien rekisteriin rekisteröityneet ulkomaiset omaisuudenhoitajat voivat vuoden 2020 loppuun asti hyödyntää lähdeverolain 10 b §:ssä kuvattua yksinkertaistettua menettelyä. Hallintarekisteröidylle osakkeelle osinkoa maksavan on tullut lainkohdassa säädetyin tavoin riittävän huolellisesti varmistaa, että osingon saajaan voidaan soveltaa kyseessä olevan verosopimuksen osinkoa koskevia määräyksiä.

Jatkossa TRACE-mallin mukainen säilyttäjärekisteri (Register of Authorised Intermediaries) korvaa ulkomaisten omaisuudenhoitajien rekisterin. Rekisteröityminen ei ole pakollista, mutta se tuo tiettyjä etuja verrattuna rekisteröitymättömään säilyttäjään. Rekisteröinnin etuja ovat muun muassa osingonsaajatietojen suora raportointi Verohallinnolle ilman, että säilyttäjän on välitettävä asiastietojaan osingonmaksuketjussa oleville muille toimijoille.⁹

Byrokratian pelätään lisääntyvän. Vaikka verosopimusetuuksia voidaan tarjota lähteellä lakimuutoksen jälkeenkin, etuuksien myöntämismenettelyyn tulee muutoksia. Verohallinto on antanut tarkempaa ohjeistusta rekisteröityneen säilyttäjän vastuista sekä asiakkaan tutkimisesta ja tunnistamisesta.¹⁰

Käytännössä on oletettavaa, että yhä useammissa tapauksissa ulkomaiset sijoittajat joutuvat hakemaan lähdeveronsa takaisin palautusmenettelyn kautta. Palautusmenettely lisää sekä Verohallinnon että sijoittajien hallinnollisia kustannuksia. On myös esitetty, että lainmuutoksella voisi olla kielteisiä vaikutuksia suomalaisten yritysten houkuttelevuuteen sijoituskohteena kansainvälisillä pääomamarkkinoilla. Lainmuutos voi lisäksi muuttaa suomalaisten pörssiyritysten voitonjakotapoja.

⁸ HE 282/2018 vp.

⁹ Ks. lisää Verohallinnon kattavalta sivustolta: <https://www.vero.fi/yritykset-ja-yhteisot/tietoa-yritysverotuksesta/finanssiala/lakimuutos-hallintarekister%C3%B6idyt-osakkeet/>

¹⁰ Ks. Verohallinnon ohje Rekisteröityneen säilyttäjän velvollisuudet ja vastuut. VH/1136/00.01.00/2020.

TOSIASIAALLINEN EDUNSAAJA

Edunsaajatietojen ilmoittaminen kaupparekisteriin

Rahanpesun ja terrorismin estämisestä annettu laki (444/2017, rahanpesulaki) edellyttää, että yritys tai yhteisö tunnistaa tosiasialliset edunsaajansa sekä ilmoittaa heidän tietonsa rekisteröitäviksi 1.7.2020 alkaen. Edunsaajatietojen ilmoittaminen kaupparekisteriin lisää avoimuutta yritysten omistajuudesta. Edunsaajien ilmoitusvelvollisuudesta säädetään myös EU:n rahanpesudirektiiveissä, joiden nojalla ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia jäsenvaltioita.

Yrityksen tosiasiallisen edunsaajan rekisteröinnistä Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteriin säädetään kaupparekisterilaissa (129/1979)¹¹. Esimerkiksi osakeyhtiön perusilmoituksessa on mainittava yhtiön tosiasiallinen edunsaaja, tämän henkilötiedot sekä määräysvallan tai omistusosuuden peruste ja laajuus. Jos rekisteröityjä tosiasiallista edunsaajaa koskeissa tiedoissa tapahtuu muutos, muutoksista on viipymättä ilmoitettava rekisteriviranomaiselle.

Tosiasiallisen edunsaajan käsite määritellään rahanpesulaissa. Yhteisön tosiasiallinen edunsaaja määritellään lain 5 §:ssä:

Yhteisön tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan *luonnollista henkilöä*, joka viime kädessä:

- 1) omistaa suoraan tai välillisesti suuremman kuin 25 % osuuden oikeushenkilön osakeista tai muuten omistaa vastaavan osuuden oikeushenkilöstä;
- 2) käyttää suoraan tai välillisesti suurempaa kuin 25 % osuutta oikeushenkilön äänioikeuksista, ja tämä äänimäärä perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin, tai;
- 3) käyttää muulla tavoin tosiasiallisesti määräysvaltaa oikeushenkilössä.

Osoituksena suorasta omistuksesta pidetään sitä, että luonnollisella henkilöllä on suurempi kuin 25 % omistusosuus tarkasteltavasta oikeushenkilöstä.

Osoituksena välillisestä omistuksesta pidetään sitä, että:

- 1) oikeushenkilöllä, jossa yksi tai useampi luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on suurempi kuin 25 % omistusosuus tai suurempi kuin 25 % osuus äänioikeuksista tarkasteltavasta oikeushenkilöstä, tai;
- 2) luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, jossa luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin perustuva oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä tarkasteltavan oikeushenkilön hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä.

Jos tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä tunnistamaan tai 1 momentissa säädetty edellytykset eivät täyty, tosiasiallisina edunsaajina pidetään tarkasteltavana olevan *oikeushenkilön hallitusta tai vastuunalaisia yhtiömiehiä, toimitusjohtajaa tai muuta vastavassa asemassa olevaa henkilöä*.

¹¹ Ks. kaupparekisterilain 5–6 §, 9 §:n 15 kohta, 10 §:n 18 kohta, 11 §:n 8 kohta, 12 §:n 4 kohta, 13 §:n 14 kohta, 13 c §:n 10 kohta, 13 d §:n 11 kohta sekä 13 e §.

Rahanpesulaissa on omat säännökset myös tosiasiallisen edunsaajan käsitteestä, jota sovelletaan ulkomaiseen trustiin sekä yhdistykseen, säätiöön, asunto-osakeyhtiöön ja keskinäiseen kiinteistö-osakeyhtiöön.

Tosiasiallisen edunsaajan käsite Suomen vero-oikeudessa

Suomen verolainsäädännössä ei ole yleisesti sovellettavaa tosiasiallisen edunsaajan määritelmää. Edunsaajan käsitettä sovelletaan Suomessa kuitenkin EU:n korko- ja rojaltidirektiivin soveltamisalalla. Direktiivi implementoitiin lakiin kansainvälisen kaksinkertaisen verotuksen poistamisesta (1552/1995, menetelmälaki) sekä lähdeverolakiin vuodesta 2004 alkaen.

Korko- ja rojaltidirektiivin implementointilainsäädännössä käytettyjen käsitteiden direktiivinmukaisuus varmistettiin käyttämällä direktiivin omia ilmaisuja. Lähdeverolaissa ja menetelmälaissa viitataan suoraan korko- ja rojaltidirektiivin artikloihin. Korko- ja rojaltidirektiivin soveltamisedellytykset sisällytettiin lähes direktiivin sanamuodon mukaisesti lähdeverolain 3a–3e §:ään. Edunsaajan käsitettä koskevat erityisesti 3, 3 b sekä 3 e §.

EU-valtioihin maksettavat lähiyhtiöiden väliset korot ovat lähdeverovapaita, jos *koron tosiasiallinen edunsaaja* on toisen EU-valtion yhtiö tai jostakin EU-valtiosta olevan yhtiön toisessa EU-valtiossa sijaitseva kiinteä toimipaikka. EU-valtioiden yhtiöt ovat lähdeverolain 3d §:n mukaisesti keskenään etuyhteydessä, jos yhtiö omistaa välittömästi vähintään 25 prosenttia toisen yhtiön pääomasta tai jos kolmas yhtiö omistaa vähintään 25 prosenttia kummankin yhtiön pääomasta. Lähiyhtiön omistusosuusvaatimus on sidottu pääomaan. *Tosiasiallisen edunsaajan on oltava etuyhteydessä korkotulon maksajaan.*

Lähdeverolaissa ei määritellä tosiasiallisen edunsaajan käsitettä. Käsitteen määrittelemineen olisi hallituksen esityksen mukaisesti voinut vaikeuttaa lähdeverovapauden toteuttamista. Direktiivin säänteilyllä pyritään varmistamaan se, että direktiiviä sovelletaan vain EU:n alueella asuviin yhtiöihin. Koska verosopimuksissa on jo kauan käytetty käsitettä tosiasiallinen edunsaaja ja OECD:n malliverosopimuksen kommentaarissa on esitetty sitä koskevia tulkintaohjeita, asiasta ei ehdotettu säädettäväksi laissa. Tätä voitiin hallituksen esityksen mukaan pitää perusteltuna myös sen vuoksi, että asian korostaminen ja siihen liittyvä tutkimisvelvollisuus vaikeuttaisi verovapauden toteuttamista.¹²

Kiinteää toimipaikkaa pidetään lähdeverolain 3e §:n 2 momentin mukaisesti tulon *tosiasiallisena edunsaajana*, jos *koron perusteena oleva velkasaatava, josta korkosaatavat syntyvät tosiasiaassa liittyy kyseiseen kiinteään toimipaikkaan*. Korkomaksujen on oltava kiinteän toimipaikan sijaintivaltiossa direktiivin 1 artiklan 5 kohdassa mainitun veronalaista tuloa. Lähdeverovapautta ei uloteta yhtiön muihin osiin, jos kiinteän toimipaikan katsotaan olevan tosiasiallinen edunsaaja. Lähdeverovapautta ei sovelleta, jos korot maksetaan EU-valtion yhtiön kolmannessa valtiossa sijaitsevalle kiinteälle toimipaikalle ja jos yhtiön liiketoimintaa harjoitetaan kokonaan tai osittain kolmannessa valtiossa sijaitsevan kiinteän toimipaikan kautta.

Suomessa korko- ja rojaltidirektiivin mukaiseen kiinteän toimipaikan tulkintaan voi hallituksen esityksen mukaisesti vaikuttaa se, että korko- ja rojaltidirektiivin mukainen kiinteän toimipaikan käsite on OECD:n käyttämää määritelmää laajempi¹³. Tämä eroavaisuus voinee yksittäistapauksissa johtaa siihen, että lähdeverolain 3e §:n ja korko- ja rojaltidirektiivin mukaista kiinteän toimipaikan käsitettä tulkitaan eri tavalla kuin verosopimuksen mukaista kiinteän toimipaikan käsitettä.

¹² Ks. HE 137/2003. s. 4.

¹³ Ks. HE 137/2003, s. 5.

Tosiasiallisen edunsaajan käsitettä sovelletaan myös Suomen solmimien verosopimusten soveltamisalalla. Suomen verosopimukset määrittelevät tosiasiallisen edunsaajan käsitteen yleensä neutraalisti. Verosopimuksissa viitataan yleensä korkotuloon oikeutettuun henkilöön tai korkoetuuden omistajaan. Arabiemiraattiliiton ja Brasilian kanssa solmituissa verosopimuksissa viitataan kuitenkin korkoetuuden todelliseen omistajaan.¹⁴ Suomen solmimien verosopimusten mukaisella tosiasiallilla edunsaajaa koskevalla vaatimuksella ei ole käytännön merkitystä silloin, kun korkotuloa maksetaan Suomesta käsin toiseen sopimusvaltioon, koska rajoitetusti verovelvollisen Suomesta saamat korkotulot ovat TVL 9 §:n 2 momentin nojalla verovapaita.¹⁵

Tosiasiallisen edunsaajan käsite liittyy korkojen ohella myös muun passiivitulon lähdeverotukseen. Esimerkiksi pohjoismaisen verosopimuksen osinkoartikla viittaa osinkoetuuden omistajaan. Verosopimuksen 10 artikla rajoittaa mahdollisuuksia harjoittaa verosopimuskeinottelua. Suomi vapauttaa täältä maksettavat osingot lähdeverosta, jos toisessa sopimusvaltiossa asuva henkilö on osinkojen tosiasiallinen edunsaaja (the real owner of the dividends).¹⁶

PRINCIPAL PURPOSE TESTIN SÄILYTTÄMINEN SUOMEN SOLMIMIIN VEROSOPIMUKSIIN

Suomen solmimia verosopimuksia ollaan muuttamassa OECD:n monenkeskisen yleissopimuksen hyväksymisen 13.2.2019 vuoksi. Yleissopimuksessa Suomi otti käyttöön minimistandardit, joita ovat muun muassa verosopimuksen tarkoitusta käsittelevä verosopimusten johdantokappale sekä verosopimusten veronkierron estämistä koskeva määräys. Yleissopimus vaikuttaa verosopimukseeni ainoastaan, jos toinenkin valtio on hyväksynyt yleissopimuksen. Lisäksi jos Suomi tai yleissopimuksen toinen osapuoli on tehnyt varauksen olla soveltamatta tiettyä yleissopimuksen määräästä, yleissopimus ei vaikuta verosopimuksen kyseisen määräyksen soveltamiseen.¹⁷

Osa Suomen solmimista verosopimuksista ollaan sisällyttämässä veron kiertämistä estävää principal purpose test (PPT) -lauseketta, jonka mukaan verosopimusetuuksia ei tule myöntää, jos kaikki asiaa koskevat tosiasiat ja olosuhteet huomioon ottaen etuuden hankkiminen on yksi järjestelyn tai transaktion pääasiallisista tarkoituksista. Useat OECD:n valmistelemat esimerkit liittyvät tosiasiallisen edunsaajan käsitettä koskevaan oikeuskäytäntöön¹⁸. Kun PPT-lauseke sisällytetään osaan Suomen solmimista verosopimuksista, sillä tulee olemaan vaikutusta siihen, kuinka tosiasiallisen edunsaajan käsitettä tulkitaan kyseisten verosopimusten soveltamiseen liittyvissä mahdollisissa väärinkäytöstilanteissa.

14 Ks. Olli Ryyänen: The Concept of a Beneficial Owner in the Application of Finnish Tax Treaties. DL 2003, s. 453–454.

15 Ks. Tomi Viitala: Finland teoksessa New tendencies in tax treatment of crossborder interest of corporations. International Fiscal Association. 2008 Brussels Congress. Cahiers de droit fiscal international. Volume 93b. Sdu Fiscale & Financiële Uitgevers. Alankomaat 2008, s. 285.

16 Ks. Marjaana Helminen: The Nordic Multilateral Tax Treaty as a Model for a Multilateral EU Tax Treaty. IBFD 2913, s. 221.

17 Ks. Verohallinnon ohje: Verosopimusten artikkelit. VH/2831/00.01.00/2020, kohta 1.5.

18 Ks. Elisa Veikkola: Monenkeskisen yleissopimuksen principal purpose test -määräyksen tulkinnasta, osa I, Edilex 2018, s. 4. Veikkola käsittelee mm. todistustaakan jakautumista Edilexissä 2018 julkaistussa artikkelin II-osassa.

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TOSIASIAALLISTA EDUNSAAJAA KOSKEVAT TANSKALAISET TAPAUKSET

Euroopan unionin tuomioistuin on käsitellyt suorasijoitusosingon¹⁹ lähdeverotusta emo-tytäryhtiödirektiivin soveltamisalalla tuomioissaan yhdistetyssä asiassa C-116/16, T Danmark ja C-117/16, Y Danmark. Tanskalaisten osinkoa jakavien yhtiöiden ja kolmansissa valtioissa sijaitsevien osinkoa saavien yhtiöiden välille oli strukturoitu väliyhteisöjä, joita Tanskan veroviranomainen piti keinotekoisena. Tapaukset ovat peräisin ajalta, jolloin Tanskan sisäisessä lainsäädännössä ei ollut nimenomaista oikeusperustaa, jonka nojalla emo-tytäryhtiödirektiivin edut olisi voitu evätä väärinkäytöstilanteessa²⁰.

Helmikuussa 2019 annetuissa tuomioissa oli kysymys konsernitalanteesta petoksiin ja väärinkäyttöihin sovellettavista säännöistä sekä osinkojen tosiasiallisesta edunsaajasta. Unionin tuomioistuimen ratkaisemissa tapauksissa tanskalaiset yhtiöt oli velvoitettu maksamaan lähdeveroa, koska ne olivat maksaneet osinkoja ulkomaisille yhtiöille, joita Tanskan veroviranomainen ei ollut pitänyt osinkojen tosiasiallisina edunsaajina. Ulkomaisille yhtiöille ei näin ollen voitu myöntää emo-tytäryhtiödirektiivissä säädettyä vapautusta lähdeverosta.

Vastaaajayhtiöt katsoivat olevansa oikeutettuja emo-tytäryhtiödirektiivissä säädettyyn vapautukseen toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneille yhteisöille maksetuista osingoista kannettavasta lähdeverosta. Osinkoja saavan yhteisön on direktiivissä säädettyjen veroetujen saamiseksi täytettävä siinä mainitut edellytykset.

Tanskan hallitus selosti unionin tuomioistuimelle toimittamissa huomautuksissaan, että sellaiset konsernit, jotka eivät täytä direktiivissä säädettyjä edellytyksiä, voivat perustaa osinkoja jakavan yhtiön ja jaettuihin osinkoihin tosiasiallista määräysvaltaa käyttävän yhtiön välille yhden tai useamman keinotekoisen yhtiön, jotka täyttävät direktiivin mukaiset muodolliset edellytykset. Ennakkoratkaisua pyytäneen Østre Landsretin kysymykset, jotka koskevat unionin oikeuden väärinkäyttöä ja tosiasiallisen edunsaajan käsitettä, liittyvät tällaisiin taloudellisiin järjestelyihin.

Unionin tuomioistuin totesi tuomioissaan, että emo-tytäryhtiödirektiivissä ei ole säännöksiä, jotka koskevat todistustaakan jakautumista tilanteessa, jossa veroviranomaiset epäilevät, että kysymyksessä saattaa olla unionin oikeuden väärinkäyttö²¹. Jos tulon lähdevaltion veroviranomainen aikoo väärinkäytön olemassaolon perusteella evätä emo-tytäryhtiödirektiivin 5 artiklassa säädetyn verovapautuksen yhtiöltä, joka on maksanut osinkoja toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneelle yhtiölle, veroviranomaisen on näytettävä toteen tällaisen väärinkäytön tunnusmerkistötekijöiden olemassaolo ottaen huomioon kaikki asiaan vaikuttavat seikat. Erityisesti on näytettävä toteen se tosiseikka, ettei yhtiö, jolle osingot on maksettu, ole niiden tosiasiallinen edunsaaja.

Tältä osin veroviranomaisten ei tuomioistuimen mukaan tarvitse yksilöidä näiden osinkojen tosiasiallisia edunsaajia vaan osoittaa, että väitetty tosiasiallinen edunsaaja on pelkkä väliyhteisö, jonka välityksellä oikeutta on käytetty väärin. Tällainen yksilöinti voi osoittautua mahdottomaksi erityisesti siksi, että potentiaaliset tosiasialliset edunsaajat ovat tuntemattomia. Kansallisella veroviranomaisella ei välttämättä ole käytettävissään tosiasiallisten edunsaajien yksilöimiseksi tarvitsemiaan tietoja,

19 Pääomien vapaa liikkuvuus unionissa sekä unionin ja kolmansien valtioiden välillä on perussopimuksen keskeisimpiä periaatteita. SEUT 63 artiklaa sovelletaan esim. osinkojen lähdeverotukseen. Yhdistetyissä asioissa C-116/16 ja C-117/16 annettulla tuomiolla ei ole välitöntä vaikutusta portfolio-osinkojen verotukseen, koska tuomio koskee direktiivin soveltamistilannetta.

20 Ks. Lang et al.: CJEU Recent developments in direct taxation 2019. Linde. Wien 2020, s. 167.

21 Tuomio yhdistetyissä asioissa C-116/16 ja C-117/16, kohta 115.

kun otetaan huomioon eräiden taloudellisten järjestelyjen monimutkaisuus ja se, että järjestelyihin sisällytetyt väliyhteisöt ovat mahdollisesti sijoittautuneet unionin ulkopuolelle. Veroviranomaista ei kuitenkaan voida vaatia esittämään näyttöä, jonka esittäminen on sille mahdotonta.

Vaikka potentiaaliset tosiasialliset edunsaajat olisivat tunnettuja, ei myöskään ole välttämättä osoitettu, mitkä niistä ovat tai tulevat olemaan oikeita tosiasiallisia edunsaajia. Tässä tapauksessa asiaa C 117/16 ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuim ilmoittaakin, että Y Cyprusin emoyhtiö on Y Bermuda, jonka kotipaikka on Bermudassa ja jonka emoyhtiö puolestaan on Y USA, joka on sijoittautunut Yhdysvaltoihin. Siinä tapauksessa, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoisi, ettei Y Cyprus ole osinkojen tosiasiallinen edunsaaja, sen jäsenvaltion veroviranomaisten ja tuomioistuinten, josta osingot ovat peräisin, olisi hyvin todennäköisesti mahdotonta määrittää, kumpi näistä kahdesta emoyhtiöstä on tai tulee olemaan näiden osinkojen tosiasiallinen edunsaaja. Päätökset mainittujen osinkojen kohdentamisesta on sitä paitsi mahdollista tehdä sen jälkeen, kun veroviranomainen on tehnyt väliyhteisöä koskevat toteamuksensa.

Unionin tuomioistuin totesi näin ollen, että kansallisen viranomaisen ei tarvitse yksilöidä sitä tai niitä yhteisöjä, joiden se katsoo olevan osinkojen tosiasiallisia edunsaajia, evätäkseen yhtiöltä aseman osinkojen tosiasiallisena edunsaajana tai osoittaakseen oikeuden väärinkäytön olemassaolon.

Unionin tuomioistuimen linjaukset voivat olla sovellettavissa emo-tytäryhtiödirektiivin soveltamisalalla jaettuun osinkoon, jos käsillä olevassa konsernitilanteessa on keinotekoisia piirteitä. Veroviranomainen voi vedota unionin oikeuden väärinkäytön periaatteeseen, joka on yleinen EU-oikeudellinen oikeusperiaate. Tuomiossa tarkoitettussa unionin oikeuden väärinkäytöstilanteessa veroviranomaisen ei tarvitse yksilöidä niitä yhteisöjä, joiden se katsoo olevan tosiasiallisia edunsaajia, jos unionin tuomioistuimen asettamat vaatimukset väärinkäytöstä ja järjestelyn keinotekoisuudesta täyttyvät. Oikeusvaltioperiaate kuitenkin rajoittaa veroviranomaisten harkintavallan käyttöä. Verovelvollisten oikeusasemaa vastaavasti turvaavat jäsenvaltioiden yhteisestä valtiosääntöperinteestä johdettavat oikeusperiaatteet²².

OSITTAISTARKASTUKSET

Suomen Verohallinto on suorittanut osittaisen verotarkastuksen useassa suomalaisessa pörssiyhtiöissä. Näiden osittaitarkastusten kohteena on verovuosina 2014–2016 Suomesta saadut osingot, joita on maksettu tietyille Irlannissa asuvalle yhtiölle.

Nämä suomalaiset pörssiyhtiöt (liikkeeseenlaskijat) ovat maksaneet osinkoa X:lle (osingonsaaja), joka on Irlantiin rekisteröity yhtiö. Osingot on maksettu X:n liikkeeseenlaskijoiden osakkeisiin tekemien sijoitusten perusteella. Kyseiset osakkeet ovat olleet hallintarekisteröityjä. X on riippumaton toimija ja sijoittaa arvopapereihin globaaleilla rahoitusmarkkinoilla.

Suomen verolainsäädäntö edellytti kyseisinä verovuosina, että osinkojen saaja toimittaa ilmoituksen verojen kantamiseen tarvittavista tiedoista. Liikkeeseenlaskijoille toimitettiin kotipaikkatodistukset, joiden perusteella X (vastaanottaja) asuu verotuksellisesti Irlannissa. Liikkeeseenlaskijoille toimitettiin myös lausunto, joka osoittaa vastaanottajien olevan liikkeeseenlaskijoiden osakkeiden tosiasiallinen edunsaaja (*statement of beneficial ownership*).

22 Ks. EU:n perusoikeuskirjan johdanto-osa sekä 52 artiklan 4 kohta ja 53 artikla.

Liikkeeseenlaskijat vapauttavat osingot lähdeverosta lähdeverolain 10 ja 10 b §:n sekä Suomen ja Irlannin välisen tuloverosopimuksen 11 artiklan 1 kohdan a alakohdan iii alakohdan nojalla.

- Osingon saajan on lähdeverolain 10 §:n 1 momentin nojalla esitettävä selvitys kotipaikastaan ja muista verosopimuksen soveltamisedellytyksistä. Tulon saajan on esitettävä osingon maksajalle joko lähdeverokortti tai yksilöintitietonsa (nimi, syntymäaika, muu virallinen tunnistetieto, osoite kotivaltiossa).
- Lähdeverolain 10 b §:ssä säädetään niistä edellytyksistä, joiden nojalla hallintarekisteröityihin osakkeisiin voidaan soveltaa 15 %:n suuruista lähdeverokantaa.
- Suomen ja Irlannin välisen verosopimuksen nojalla toiseen sopimusvaltioon maksettavat osingot vapautetaan verosta lähteellä.

Varsinaiset osingonmaksut suoritettiin edunsaajan segregoiduilta erillistileiltä. Suomalainen tilinhoitajayhteisö hallinnoi erillistilejä säilytysopimuksen ja lähdeveron kantamista koskevan sopimuksen avulla. Suomen verolainsäädännön mukaisesti tilinhoitaja on nimetty hallintarekisteröityjen osakkeiden haltijaksi ja osingonmaksu suoritettiin sen vastaanottajalle.

X solmi lainanotto- ja lainasopimuksia, joissa suomalaiset osakkeet hyväksyttiin vakuudeksi. Sopimuksissa määritettiin, että käteisosinkojen tai sijoitusosinkojen määrät vastasivat liikkeeseenlaskijan maksamia osinkoja.

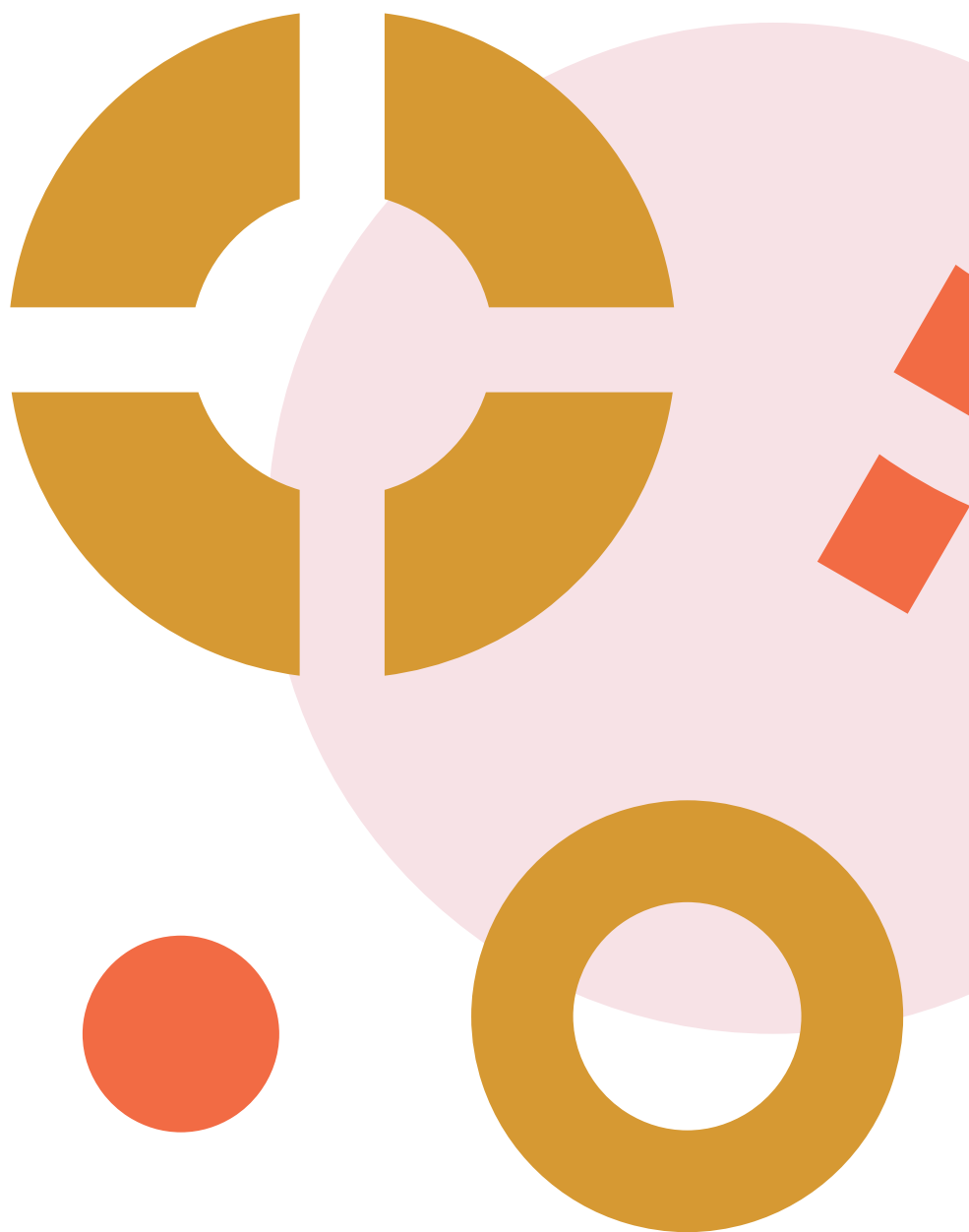
Elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968, EVL) 6 §:n 6 momentissa säädetään, että arvopaperin takaisinostosopimuksen tai lainausopimuksen täyttämiseksi tehtyä arvopaperin luovutusta sopijapuolten välillä ei pidetä takaisinostosopimuksessa ensimmäisenä myyjänä ja lainausopimuksessa lainaksi antajana olevan verotuksessa luovutuksena, jos järjestely toteutetaan lainkohdassa määritellyin ehdoin.

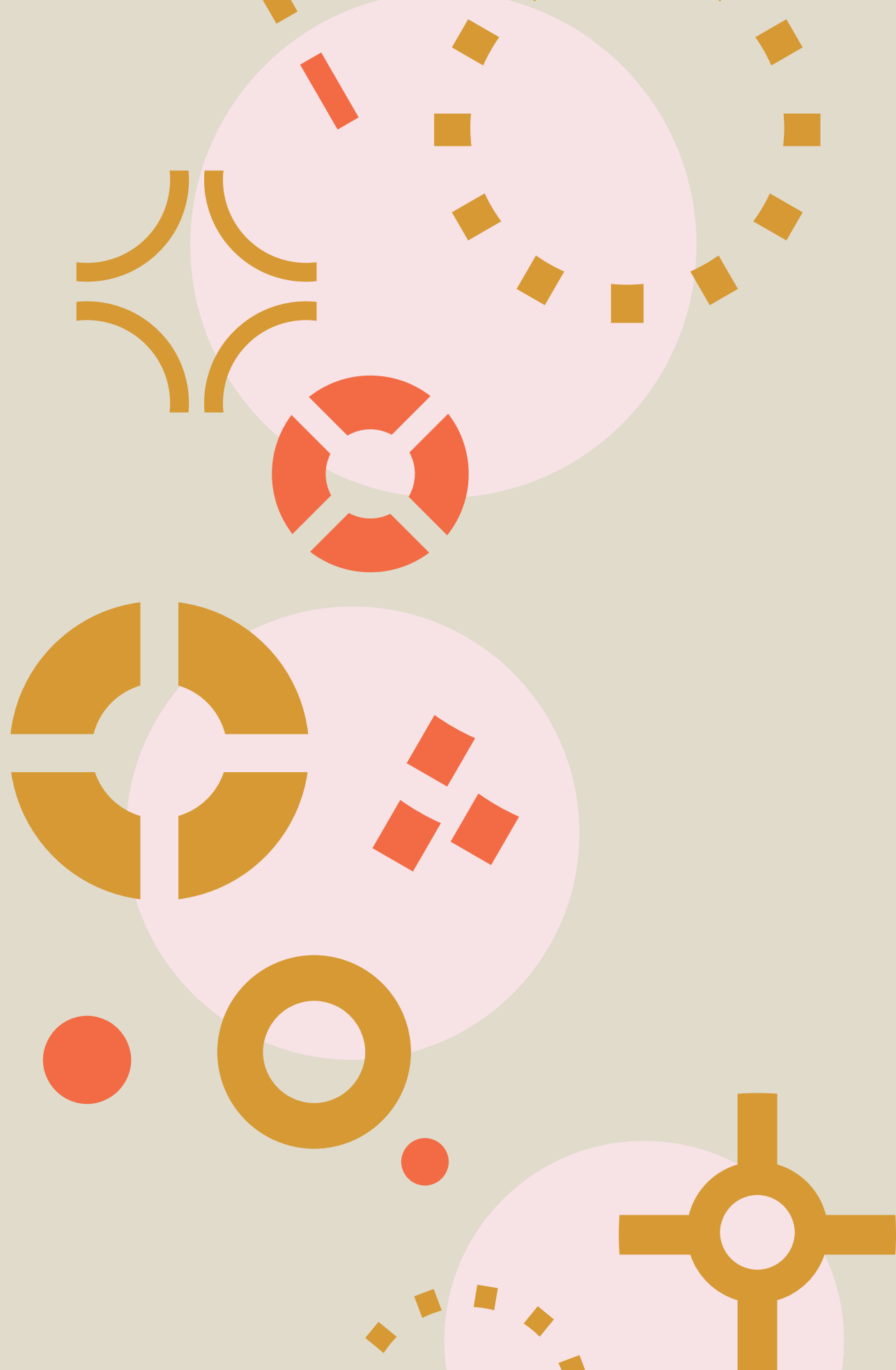
Verohallinto totesi osittaistarkastusten jälkeen, ettei osinkomaksujen saajaa X:ää pidetä tällaisten maksujen tosiasiallisena edunsaajana sovellettaessa Suomen ja Irlannin välisen verosopimuksen 11 artiklaa.

Verohallinnon esittämän perusteella liikkeeseenlaskijoiden maksamien osinkojen taloudellinen hyöty ei olisi jäänyt maksunsaajalle. Tässä johtopäätöksessä otetaan huomioon se, että suomalaiset osakkeet ja osingot sisältyivät vaihto- ja lainasopimuksiin, jotka koskivat maksunsaajan tekemiä osinkojen ja tuotonvaihtosopimuksia.

Verohallinto myönsi, että osinkojen maksaminen Suomesta ei liittynyt tällaisiin sopimuksiin. Verohallinto totesi, että tällaisten sopimusten olemassaolo aiheutti edunsaajalle velvollisuuden siirtää osinkoa vastaava määrä käteisosinkoja tai sijoitusosinkoja suomalaisista lähteistä.

Liikkeellelaskijoille toimitettujen verotarkastuskertomusten perusteella osinkojen maksamiseen olisi pitänyt soveltaa Suomessa 30 prosentin suuruista lähdeveroa lähdeverolain 1 §:n 3 momentin nojalla.

HAVAINTOJA YHTEISÖJEN TULOLÄHDEJAON MUUTOKSESTA

Tässä artikkelissa käsitellään eräitä havaintoja verovuoden 2020 alusta sovelletun eräiden yhteisöjen tulolähdejaon muutoksen vaikutuksista.¹

1 MUUTOKSEN RAKENNE

Tuloverojärjestelmän yksi keskeinen rakenteellinen piirre on tulojen jakaminen tulolähteisiin, joita ovat elinkeinotoiminta, maatalous sekä henkilökohtainen tai muu toiminta. Kunkin tulolähteen verotettavan tulon laskentaa sääntelee oma lakinsa, laki elinkeinotulon verottamisesta (EVL, 360/1968), maatalouden tuloverolaki (MVL, 543/1967) ja tuloverolaki (TVL, 1535/1992). TVL:ssä on kuitenkin tiettyjä perussääntöjä, joita sovelletaan myös EVL- ja MVL-tulolähteiden verotuksessa. Lisäksi esimerkiksi TVL 114.1 §:ssä todetaan, että muun toiminnan tulolähteen verotuksessa poistojen laskennassa noudatetaan soveltuvin osin EVL:n säännöksiä. Tulolähteiden verotus ei siis ole täysin eriytynyttä.

Tulonhankkimistoiminnan luonne on verovuoden 2019 loppuun asti ratkaissut, minkä tuloverotusta koskevan lain mukaan verotettava tulo lasketaan. Verovuodesta 2020 lähtien tulonhankkimistoiminnan luonteen lisäksi oikeudellinen toimintamuoto on eräiden yhteisöjen osalta ratkaissut, onko kyseessä EVL-tulolähteen mukaisesti verotettava toiminta vai ei.² Oikeudellisesta toimintamuodosta säädetään EVL 1.2 §:ssä seuraavasti:

”Muun yhteisön kuin julkisyhteisön tai muun tuloverolain (1535/1992) 21, 21 a ja 21 b §:ssä tarkoitetun osittain verovapaan yhteisön, ulkomaisen kuolinpesän, tuloverolain 22 §:ssä tarkoitetun yleishyödyllisen yhteisön sekä asunto-osakeyhtiölain (1599/2009) 1 luvun 2 §:ssä tarkoitetun asunto-osakeyhtiön, 28 luvun 2 §:ssä tarkoitetun keskinäisen kiinteistöosakeyhtiön sekä sellaisen osuuskunnan, joka on verrattavissa asunto-osakeyhtiöön, harjoittaman muun toiminnan kuin maatalouden tulosta laskettaessa sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään elinkeinotoiminnasta. (15.3.2019/308)”

Tulolähdejaon poistaminen ei vaikuta elinkeinotoiminnan käsitteen sisältöön. EVL:ssä elinkeinotoiminnasta säädetty koskee EVL-tulolähteen tuloa laskettaessa EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen kaikkea toimintaa, jos muun omaisuuden omaisuuslajin osalta ei ole erityissäännöksiä. Jos muualla lainsäädännössä (kuin EVL:ssä) viitataan elinkeinotoimintaan, sillä tarkoitetaan edelleen EVL 1 §:n elinkeinotoimintaa eli liike- ja ammattitoimintaa.³

1 Ks. yhteisöjen tulolähdejaon muutoksesta laajemmin mm. Penttilä, Seppo, Uudistettu yhteisöjen tulolähdejaottelu, Verotus 2019, s. 132 ss., Verohallinnon ohje Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) ja Malmgrén, Marianne – Myrsky, Matti, Elinkeinotulon verotus (2020), johon tämä teksti keskeisiltä osin perustuu.

2 Poistettaessa TVL-tulolähde tietyiltä yhteisöiltä muutettiin myös TVL:n, KonsAvL:n (825/1986), asuintalovarauksesta verotuksessa annetun lain (846/1986), ArVL:n (1142/2005) sekä MenetelmäL:n (1552/1995) säännöksiä. Näitä muutoksia käsitellään tässä tekstissä vain osittain.

3 Ks. HE 257/2018 vp s. 34 kohta 1.1.

Verovuodesta 2020 lähtien elinkeinotoiminnan tulolähde voi siis muodostua seuraavista toiminnoista (EVL 2 §):

1. verovelvollisen harjoittama liike- ja ammattitoiminta (EVL 1 §) ja/tai
2. EVL 1.2 §:ssä tarkoitetun yhteisön harjoittama muu toiminta kuin maatalous.

EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen elinkeinotoiminnan tulolähde muodostuu elinkeinotoiminnasta ja/tai muusta toiminnasta kuin maataloudesta eli siihen voi kuulua joko molemmat edellä olevat kohdat 1 ja 2 tai vain jompikumpi niistä. Näillä yhteisöillä ei ole enää TVL-tulolähdettä.⁴

Tulolähteiden selvittämiseksi on ratkaistava, onko tulonsaaja (verosubjekti) EVL 1.2 §:ssä tarkoitettu yhteisö, jolla voi olla vain EVL- tai MVL-tulolähteeseen kuuluvaa tuloa. Esimerkiksi silloinkin, jos EVL 1.2 §:ssä mainitulla yhteisöllä on vain muuta toimintaa kuin maataloutta eikä lainkaan elinkeinotoimintaa, yhteisön tulos verotetaan elinkeinotoiminnan tulolähteessä. Näillä yhteisöillä aikaisemmin esimerkiksi TVL:n mukaan verotettu toiminta verotetaan verovuodesta 2020 lähtien EVL:n säännösten mukaan. EVL 2.2 §:ssä säädetään asiasta seuraavasti:

”Edellä 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun yhteisön harjoittama toiminta maataloutta lukuun ottamatta muodostaa elinkeinotoiminnan tulolähteen. (15.3.2019/308)”

TVL-tulolähteen poistaminen ei koske kaikkia yhteisöjä (EVL 1.2 §). Yleishyödyllisillä yhteisöillä, julkisyhteisöillä, ammattikorkeakouluilla, yliopistoilla, muilla TVL:ssä tarkoitetuilla osittain verovapailla yhteisöillä, ulkomaisilla kuolinpesillä sekä asunto-osakeyhtiöillä tai niihin verrattavilla osuuskunnilla ja keskinäisillä kiinteistöosakeyhtiöillä voi edelleen olla kaikkiin edellä mainittuun kolmeen tulolähteeseen kuuluvia tuloja. Näiden yhteisöjen verotuksessa sovelletaan EVL:ää vain silloin, kun ne harjoittavat EVL 1.1 §:ssä tarkoitettua elinkeinotoimintaa (liike- ja ammattitoiminta).

Yhteisöjen tulolähdejaon muutos ei vaikuta myöskään muiden kuin yhteisöjen, kuten luonnollisten henkilöiden, liikkeen- ja ammatinharjoittajien, avoimien yhtiöiden, kommandiittiyhtiöiden ja yhteisötuksien verotukseen ja näiden verotuksessa sovellettavaan tulolähdejako. Näillä verovelvollisilla tai laskentayksiköillä voi edelleen olla kaikkiin kolmeen tulolähteeseen kuuluvaa tuloa. Poikkeuksen yhtymien tulolähteiden jakamisesta EVL-, MVL- ja TVL-tulolähteisiin muodostaa tilanne, jossa elinkeinoyhtymän yhtiömiehenä on EVL 1.2 §:ssä tarkoitettu yhteisö. Tällaisen yhteisön tulo-osuus elinkeinoyhtymästä verotetaan yhteisön EVL-tulolähteessä, vaikka yhtymällä tulo-osuus muodostuisi muusta kuin EVL-tulolähteen tulosta.

Tulolähdejaon muutoksen yhteydessä EVL:ään otettiin säännökset muun omaisuuden omaisuuslajista. Muun omaisuuden omaisuuslajin sääntely voi tietyissä tilanteissa edelleen tarkoittaa, että esimerkiksi arvopapereista syntyneiden luovutustappioiden vähennysoikeutta rajoitetaan EVL-tulolähteessä. Tiedetyt luovutustappiot voidaan vähentää vain muun omaisuuden luovutuksesta syntyneistä veronalaisista voitoista luovutusvuonna ja viitenä sitä seuraavana verovuotena (EVL 8 a §). Muun omaisuuden omaisuuslajin käsitettä ja merkitystä käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdassa 3 ja sen alakohdissa.

4 Ks. HE 257/2018 vp s. 19 ss. kohta 2.2, jossa käsitellään tulolähdejaon poistamisen toteuttamisvaihtoehtoja ja perustellaan valittua vaihtoehtoa.

2 YLEISTÄ TULOLÄHDEJAON MUUTOKSEN VAIKUTUKSESTA EVL:N TULOJEN VERONALAIKUUTEEN JA MENOJEN VÄHENNYSKELPOISKUUTEEN

2.1 Tulojen veronalaisuus

EVL 4 §:n mukaan veronalaista elinkeinotuloja ovat elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot. EVL:ssä lähtökohtaisesti kaikki tulot ovat veronalaista. Jos EVL:ssä ei ole säännöstä, jonka mukaan jokin tulo olisi verovapaata, ja jos tuloa ei myöskään muun lainsäädännön perusteella voida pitää verovapaana, se on saajalleen EVL 4 §:ssä tarkoitettua veronalaista elinkeinotuloa.⁵

EVL 4 §:n säännöstä tulojen veronalaisuudesta ei muutettu, kun EVL 1.2 §:ssä tarkoitetuilta yhteisöiltä poistettiin TVL-tulolähde ja lainkohdassa säädettiin, että näiden yhteisöjen muun toiminnan ”tulosta laskettaessa” sovelletaan verovuodesta 2020 lähtien EVL:n säännöksiä elinkeinotoiminnasta. Viittaus muun toiminnan tuloksen laskentaan kattaa myös tulojen veronalaisuuden sääntelyn, vaikka muu toiminta ei ole EVL:ssä tarkoitettua elinkeinotoimintaa eikä sitä mainita erikseen EVL 4 §:ssä⁶. Muutoksia tehtiin tulon veronalaisuuden osalta vain EVL 5 §:n esimerkkiluetteloon tulojen veronalaisuudesta (308/2019). EVL 5 §:n 1 kohtaan (luovutushintojen veronalaisuus) ja 5 kohtaan (voiton veronalaisuus) lisättiin muun muassa ”muu omaisuus”.

EVL 1.2 §:n sanamuoto, jossa todetaan, että lainkohdassa tarkoitettua yhteisöä ”harjoittaman muun toiminnan kuin maatalouden tulosta laskettaessa sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään elinkeinotoiminnasta”, tarkoittaa, että tällaisen yhteisön tulos lasketaan EVL:n säännösten mukaisesti myös siltä osin kuin EVL:ssä viitataan ”elinkeinotoimintaan”.

Muun omaisuuden omaisuuslajin tulojen veronalaisuudesta ja menojen vähennyskelpoisuudesta on tiettyjä erityissäännöksiä, joita käsitellään jäljempänä kohdassa 3.3. Tältä osin EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen verotus poikkeaa muiden EVL:n mukaan verotettavien yhteisöjen verotuksesta. Muun omaisuuden omaisuuslajin erityissäännösten tarkoitus näyttää olleen, että tulolähteen poistaminen ei tee tietyistä tuloista verovapaita (esim. käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot) tai tietyistä menoista vähennyskelpoisia muista yhteisön EVL-tuloista (esim. EVL 8 a §). Käytännössä tulolähdejaon poistaminen EVL 1.2 §:ssä tarkoitetuilta yhteisöiltä on siirtänyt osittain EVL- ja TVL-tulolähdejakoön liittyneet kysymykset, kuten osakkeiden luovutusvoittojen veronalaisuuskysymykset, EVL-tulolähteen sisäisiksi kysymyksiksi. TVL-tulolähteen poistuminen tietyiltä yhteisöiltä on myös yksinkertaistanut verotusta muun muassa tappiontasauksen ja verotettavan tuloksen laskennan osalta.

2.2 Menojen vähennyskelpoisuus

EVL 7.1 §:n mukaan elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia. Säännöksen lähtökohtana on ajatus, että kaikki ne menot, jotka on suoritettu tulon hankkimis- tai säilyttämistarkoituksessa tai jotka ovat siihen johtaneet, ovat vähennyskelpoisia.⁷

5 Ks. tulon veronalaisuudesta EVL-tulolähteessä myös esim. Malmgrén, Marianne – Myrsky, Matti, Elinkeino-
tulon verotus (2020) s. 160 ss.

6 Ks. HE 257/2018 vp s. 34 Yksityiskohtaiset perustelut kohta 1.1. Perusteluissa todetaan EVL 1.2 §:stä, että ”Pykälän uudessa 2 momentissa säädetäisiin elinkeinoverolain soveltamisesta yhteisöjen harjoittamaan toimintaan.” Peruste-luissa EVL:n soveltamista ei siis rajata vain muun toiminnan tuloksen tekniseen laskentaan.

7 Ks. menojen vähennyskelpoisuudesta laajemmin esim. Malmgrén, Marianne – Myrsky, Matti, Elinkeino-
tulon verotus (2020) s. 180 ss.

EVL 7.1 §:ää ei muutettu, kun EVL 1.2 §:ssä tarkoitetuilta yhteisöiltä poistettiin tulolähdejako. Näin siitä huolimatta, että EVL 7.1 §:ssä menojen vähennyskelpoisuus on kytketty elinkeinotoiminnan menoihin ja menetyksiin (ammatti- ja liiketoiminta). Muu toiminta ei kuulu EVL 1.1 §:n elinkeinotoimintaan. Sääntely on menojen osalta samanlainen kuin EVL 4 §:n sääntely tulojen veronalaisuudesta, jossa myös viitataan edelleen vain elinkeinotoimintaan. Muutettaessa EVL:n tulolähdesäännöksiä tarkoituksena näyttää olleen, että EVL 1.2 §:ää (308/2019), jonka mukaan säännöksessä mainittujen yhteisöjen muun toiminnan ”tulosta laskettaessa” sovelletaan EVL:n säännöksiä elinkeinotoiminnasta, kattaa myös säännökset tulojen veronalaisuudesta ja menojen vähennyskelpoisuudesta. Tätä pidetään osana tuloksen laskentaa.

Muun omaisuuden perusteella syntyvät juoksevat tulot ja tulon hankkimiseen liittyvät menot ovat elinkeinotulolähteen tuloja ja menoja, jotka otetaan huomioon tulolähteen verotettavaa tuloa laskettaessa. Menot voidaan vähentää kaikista tulolähteen tuloista, jos vähennysoikeudesta ei ole erityisääntelyä. Erityissäännöksiä on käsitelty jäljempänä kohdassa 3 ja sen alakohdissa. Esimerkiksi muun omaisuuden hankintaan kohdistuvat korot ovat vähennyskelpoisia EVL:n korkomenoja koskevien säännösten mukaisesti.

EVL:ssä tiettyjen menojen tai menetysten vähennyskelpoisuutta on rajoitettu. Näitä rajoituksia sovelletaan myös muun omaisuuden menoihin, jos niitä ei ole rajattu tiettyyn omaisuuslajiin. Lisäksi EVL:ssä on erikseen rajoitettu tiettyjen muuhun omaisuuteen liittyvien menojen vähennyskelpoisuutta (ks. esim. EVL 7.2 §).

EVL 1.2 §:ssä tarkoitetuilla yhteisöillä TVL-tulolähteen poistuminen verovuodesta 2020 lähtien ei välttämättä vaikuta merkittävästi menojen vähentämiseen ja jaksottamiseen. TVL-tulolähteessä on voitu vähentää tulon hankkimiseen ja säilyttämiseen liittyvät menot (TVL 29 §). Lisäksi TVL:n mukaan verotetun kirjanpitovelvollisen menot on jaksotettu EVL:n mukaan (TVL 116.2 §). Menojen kuuluminen jatkossa EVL-tulolähteeseen voi kuitenkin muuttaa tiettyjen menojen vähennyskelpoisuutta. TVL:n mukaan menon vähennyskelpoisuus on voinut olla erilainen kuin, mitä se on EVL:n mukaan. Esimerkiksi aikaisemmin TVL-tulolähteessä vähennetyt edustusmenon luonteiset menot on voitu vähentää kokonaan. EVL:n mukaisessa verotuksessa edustusmenoista saadaan vähentää vain puolet (EVL 8.1 § 8 k.). Esimerkiksi saamisten menetykset eivät ole TVL:n mukaan yleensä vähennyskelpoisia. EVL:n mukaan saamisten menetykset voidaan yleensä vähentää (EVL 17 § 2 k.). Yhteisön saamat

TVL-tulolähteeseen kuuluvat vakuutus- ja vahingonkorvaukset eivät ole veronalaista tuloa, ellei niitä ole saatu veronalaisen tulon sijaan (TVL 78 §). EVL-tulolähteessä vakuutus- ja vahingonkorvaukset ovat EVL 50 §:n mukaan aina veronalaista tuloa. Vakuutus- ja vahingonkorvausten veronalaisuus siis muuttui EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen osalta verovuodesta 2020 lähtien. Myös muun omaisuuden omaisuuslajiin kuuluvan tulon hankkimiseen liittyvän saamisen vähennyskelpoisuus määräytyy EVL:n säännösten mukaan.

3 MUUN OMAISUUDEN OMAISUUSLAJI

3.1 Yleistä EVL:n omaisuuslajeista

EVL:n omaisuuslajeja ovat rahoitus-, vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuus sekä verovuodesta 2020 lähtien muu omaisuus.

Rahoitusomaisuutta ovat EVL 9 §:n mukaan rahat, saamiset ja muut rahoitusvarat.⁸ Säännöksen sanamuotoa muutettiin väljemmäksi verovuodesta 2020 lähtien (308/2019). Tarkoituksena oli hallituksen esityksen (257/2018 vp) mukaan, että muutettu sanamuoto vastaisi rahoitusomaisuuteen kuuluvien varojen nykytilannetta muutoshetkellä.

Vaihto-omaisuutta ovat elinkeinotoiminnassa sellaisinaan tai jalostettuina luovutettaviksi tarkoitetut kauppavarat, raaka-aineet, puolivalmisteet ja muut hyödykkeet sekä elinkeinotoiminnassa kulutettaviksi tarkoitetut poltto- ja voiteluaineet ja muut tarvikkeet (EVL 10 §).

Sijoitusomaisuutta ovat raha-, vakuutus- ja eläkelaitosten varojensa sijoittamiseksi tai sijoitustensa turvaamiseksi hankkimat arvopaperit, kiinteistöt ja muu sellainen omaisuus. Saamiset eivät kuitenkaan kuulu sijoitusomaisuuteen, vaan rahoitusomaisuuteen (EVL 11 §).

Käyttöomaisuutta taas ovat elinkeinotoiminnassa pysyvään käyttöön tarkoitetut esineet (myös arvopaperit), patentit ja muut erikseen luovutettavissa olevat aineettomat oikeudet sekä soran ja hiekanottoaikat, kaivokset, kivilouhokset, turvesuot ja muut sellaiset hyödykkeet (EVL 12 §). Pysyvään käyttöön tarkoitettuja esineitä ovat muun muassa maa-alueet, arvopaperit, rakennukset, koneet ja kalustot. Maa-alue, arvopaperit ja muut sellaiset hyödykkeet ovat kulumatonta käyttöomaisuutta.

Muuta omaisuutta ovat vain EVL 1.2 §:ssä tarkoitetun yhteisön toimintaan kuuluvat varat, joita ei lueta elinkeinotoiminnan rahoitus-, vaihto-, sijoitus- tai käyttöomaisuuteen (EVL 12 a §). Muuta omaisuutta voi siis olla vain yhteisöillä, joilla ei ole verovuodesta 2020 lähtien voinut olla TVL-tulolähdettä. Muun omaisuuden käsite on määritelty ”negatiivisesti” eli siten, että kyse on muusta omaisuudesta, kun omaisuus ei kuulu mihinkään muuhun EVL:n omaisuuslajiin.

Omaisuuslajeihin jaottelulla on merkitystä elinkeinotoiminnan tuloksen laskennassa muun muassa siksi, että eri omaisuuslajeissa hankintamenot jaksetaan verotuksessa eri tavalla. Jaottelulla on merkitystä myös omaisuuslajisiirroissa (EVL 51 §) ja luovutustilanteissa (EVL 5.1 § 1 k., 6b § ja 8a §). Myös luonnollisten henkilöiden ja kuolinpesien pääomatulo-osuuden laskemisessa omaisuuslajeilla on merkitystä (TVL 38 § ja 40 §).

Määritettäessä omaisuuslajia ratkaisevaa on, mihin tarkoitukseen hyödyke on hankittu. Esimerkiksi arvopaperit voivat olla rahoitusomaisuutta (väliaikainen kassavarojen sijoitus), vaihto-omaisuutta (arvopaperikauppiaille), käyttöomaisuutta (emoyhtiön taseessa olevat tytäryhtiön osakkeet), sijoitusomaisuutta (raha-, vakuutus- ja eläkelaitoksilla) tai muuta omaisuutta (osakesijoituksia passiivisesti hallinnoivan holdingyhtiön osakeomistukset).

3.2 Muun omaisuuden määrittelystä

Muun omaisuuden omaisuuslaji lisättiin EVL:ään, kun TVL-tulolähde poistettiin EVL 1.2 §:ssä tarkoituiltu yhteisöiltä verovuodesta 2020 alkaen. Muun omaisuuden omaisuuslajin ottamisella lainsä-

8 KPL 4:4.3 §:n mukaan rahoitusomaisuutta ovat rahat, saamiset sekä tilapäisesti muussa muodossa olevat rahoitusvarat.

däntöön ei ole ollut tarkoitus vaikuttaa elinkeinotulolähteen muiden omaisuuslajien sisällön vakiintuneisiin tulkintoihin.⁹ EVL:n omaisuuslajit säilyvät ennallaan muilla kuin EVL 1.2 §:n yhteisöillä (yhteisöt, joilla voi edelleen olla TVL-tulolähde) ja muilla verovelvollisilla tai laskentayksiköillä, kuten yksityisillä elinkeinonharjoittajilla, avoimilla yhtiöillä, kommandiittiyhtiöillä ja yhteisetoimuksilla.

Verohallinnon ohjeen Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) mukaan muun omaisuuden omaisuuslajiin kuuluu omaisuus, joka ei palvele yhteisön harjoittamaa EVL 1 §:ssä tarkoitettua elinkeinotoimintaa (yhteisöillä lähinnä liiketoimintaa) ja jonka ei katsota kuuluvan EVL:n muihin omaisuuslajeihin.¹⁰ Tällaista omaisuutta voi olla esimerkiksi

- omaisuus, joka on ennen verovuotta 2020 kuulunut yhteisön TVL-tulolähteeseen,
- metsäkiinteistöt, jotka eivät palvele yhteisön harjoittamaa elinkeinotoimintaa tai maataloutta ja
- omaisuus, jota ei käytetä yhteisön tulonhankkimistoiminnassa, kuten osakkaan yksityiskäytössä ilman käypää vastiketta tai luontoisetua oleva yhteisön omaisuus, TVL 53 a §:ssä tarkoitettut osakaslainat sekä osakkaan harrastustoimintaa palveleva omaisuus.

Seuraavassa on pelkistetty esimerkki arvopapereiden tulolähteestä ja omaisuuslajista verovuosina 2019 ja 2020:

Esimerkki. Vähittäiskauppaa harjoittava osakeyhtiö omistaa arvopapereita. Arvopaperisalkku on pankin hoidossa. Vähittäiskauppa on EVL 1.1 §:n mukaista elinkeinotoimintaa. Arvopapereiden omistaminen ja niistä saatavat tulot ja mahdolliset tappiot ovat muuta toimintaa.

Verovuonna 2019 vähittäiskauppatoiminta verotetaan elinkeinotoimintana, ja se kuuluu EVL-tulolähteeseen. Arvopaperisalkku verotetaan TVL:n mukaan, ja se kuuluu muuhun (henkilökohtaiseen) tulolähteeseen. Näiden kahden eri tulolähteen mahdollisia voittoja ja tappioita ei voida vähentää verovuonna 2019 toisistaan.

Verovuonna 2020 kaikki toiminta verotetaan EVL 1.2 §:n mukaan EVL:n säännösten mukaan. Yhtiöllä on vain yksi EVL-tulolähde. Arvopaperit kuuluvat EVL 12 a §:n muun omaisuuden omaisuuslajiin.

TVL-tulolähteeseen aikaisemmin kuulunut omaisuus ei välttämättä aina ole muuta omaisuutta. Tällainen omaisuus voi kuulua luonteensa perusteella muun omaisuuden omaisuuslajiin sijaan johonkin EVL:n muista omaisuuslajeista. Esimerkiksi rahat, pankkisaamiset sekä tulon hankkimiseen liittyvät saamiset voivat kuulua rahoitusomaisuuteen, vaikka ne olisivat kuuluneet aiemmin TVL-tulolähteeseen.¹¹

Jos yhteisö ei yhteisömuodon tai yleishyödyllisyysaseman muutoksen takia ole enää EVL 1.2 §:ssä tarkoitettu yhteisö, sen omaisuus ei voi enää miltään osin kuulua muun omaisuuden omaisuuslajiin. Verohallinnon ohjeessa Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) on tällöin lähdetty siitä, että muuhun omaisuuteen kuuluvat omaisuuserät sekä esimerkiksi rahoitusomaisuuteen luetut, muuta kuin EVL 1.1 §:n mukaista elinkeinotoimintaa palvelevat erät, kuuluvat muutoksen jälkeen TVL-tulolähteeseen. Tilanne ei kuitenkaan aina välttämättä ole näin yksiselitteinen, vaan muutoksen yhteydessä on arvioitava, mikä on yhteisön toiminnan tai mahdollisten eri toimintojen luonne ja sillä perusteella määriteltävä, mihin tulolähteeseen (TVL, EVL, MVL) varat kuuluvat. Tilanne on arvioitava

⁹ Ks. HE 257/2018 vp s. 22 ss. ja Verohallinnon ohje Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) s. 11.

¹⁰ Ks. Verohallinnon ohje Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) s. 11.

¹¹ Ks. HE 257/2018 vp s. 23.

yleisten tulolähdejaon periaatteiden mukaan. EVL-tulolähteen (elinkeinotoiminta) osalta on sitten lisäksi määriteltävä, mihin omaisuuslajiin omaisuuserät kuuluvat. Kyse on siis siitä, mihin toimintaan ja näin myös tulolähteeseen yhteisön varat jatkossa kuuluvat yhteisömuodon tai yleishyödyllisäseman muutoksen jälkeen.

3.3 Muun omaisuuden omaisuuslajin merkitys tulon veronalaisuudelle ja menon vähennyskelpoisuudelle

EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen muusta omaisuudesta saamat tulot ovat yleensä veronalaisia, ellei niitä ole säädetty erikseen verovapaiksi. Muun omaisuuden perusteella saaduista tuloista ovat laajasti veronalaisia esimerkiksi luovutushinnat, muut vastikkeet sekä saamisten ja muiden sijoitusinstrumenttien voitot. Myös muussa kuin tulonhankkimiskäytössä olevasta omaisuudesta saatavat tulot ovat veronalaisia, vaikka niiden hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet menot ja menetykset eivät lähtökohtaisesti ole vähennyskelpoisia.

Yhteisön TVL-tulolähteeseen on voinut kuulua esimerkiksi luonnollisen henkilön omistaman osakesijoituksia (passiivisesti) hallinnoivan holdingyhtiön osakeomistukset sekä sijoitustarkoituksessa hankitut ulkopuolisille vuokratut kiinteistöt ja osakehuoneistot. Käytännössä muun omaisuuden omaisuuslaji tarkoittaa, että EVL-tulolähteen sisälle siirtyi rajanveto esimerkiksi siitä, milloin osakkeiden luovutuksiin voidaan soveltaa EVL 6 b §:n säännöksiä käyttöömaisuusosakkeiden luovutusvoiton verovapaudesta. Aikaisemmin käyttöömaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapaussäännöksiä ei sovellettu, jos osakkeiden katsottiin kuuluvan TVL-tulolähteeseen. Tällöin osakkeita ei pidetty verotuksessa käyttöömaisuutena.¹²

Seuraavassa KVL:n ratkaisussa katsottiin, että sijoitusyhtiön omistamat osakkeet eivät olleet yhtiön käyttöömaisuutta, koska yhtiö ei harjoittanut EVL 1.1 §:ssä tarkoitettua elinkeinotoimintaa.

KVL 2020/16. Hakemusiakirjojen mukaan A Oy oli B:n perustama ja kokonaan omistama yhtiö. A Oy oli yli kymmenen vuotta sitten ostanut yli 10 prosenttia julkisesti noteeratun C-yhtiön osakekannasta, ja sittemmin A Oy oli alkanut sijoittaa varojaan myös muiden yhtiöiden osakkeisiin. A Oy:llä ei ollut palkattua henkilöstöä, eikä yhtiö ollut myynyt palveluita C-yhtiölle tai muillekaan tahoille. A Oy:n tilinpäätöstietojen mukaan yhtiöllä ei ollut muutaakaan liikevaihtoa, ja yhtiön toiminnan tuotot olivat muodostuneet pääasiassa C-yhtiöltä saaduista osingoista. A Oy oli rahoittanut C-yhtiön osakkeiden hankinnan B:n sijoittamalla varoilla sekä pankkirahoituksella, ja osakkeiden hankinnan jälkeen B oli työskennellyt päätoimisesti C-yhtiön ylimmässä johdossa.

Kun otettiin huomioon A Oy:n toiminnasta ja tulonmuodostuksesta, C-yhtiön osakkeiden hankinnasta ja rahoituksesta sekä B:n päätoimisesta työskentelystä esitetyt selvitykset, keskusverolautakunta katsoi, että A Oy:tä oli pidettävä lähinnä B:n henkilökohtaisen sijoitusvarallisuuden hallinnointia varten perustettuna yhtiönä siitä huolimatta, että B oli tarjonnut omaa asiantuntemustaan A Oy:n kautta tekemiensä sijoitusten kohteina olevien yritysten käyttöön. A Oy ei hakemusiakirjoissa kuvatuissa olosuhteissa harjoittanut elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua elinkeinotoimintaa verovuonna 2020, eikä yhtiön omistamia C-yhtiön osakkeita voitu siten lukea elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 b §:ssä tarkoitetuiksi käyttöömaisuusosakkeiksi. Ennakkoratkaisu verovuodelle 2020. (Ei lainvoim.)

¹² Lisäksi EVL 8 a § rajoittaa siinä mainitun muun omaisuuden, esimerkiksi omistettujen osakkeiden, luovutuksesta syntyvien luovutustappioiden vähennysoikeutta.

Ratkaisun lyhennelmästä saa sen käsityksen, että EVL:n mukaan verotettavalla 1.2 §:ssä tarkoitettulla yhteisöllä, joka ei harjoita elinkeinotoimintaa, ei voi olla käyttöomaisuutta. EVL 1.2 §:ssä tarkoitettun yhteisön EVL-tulos lasketaan elinkeinotoiminnan säännösten mukaan. Tämä tarkoittanee, että omaisuus on jaettava omaisuuslajeihin ja tämän perusteella on muun muassa ratkaistava, onko kyse käyttöomaisuudesta vai muusta omaisuudesta ja soveltuuko EVL 6 b §:n säännös. Tämä lähestymistapa vastaa myös EVL 12 a §:ää, jossa säädetään, että muuta omaisuutta ovat varat, jotka eivät kuulu muihin EVL:n omaisuuslajeihin. EVL 12 a §:ssä ei ole kytketty muun omaisuuden määrittelyä siihen, harjoittaako yhteisö elinkeinotoimintaa tai vain muuta toimintaa. Näin ajatellen KVL:n ratkaisua ei olisi ollut tarpeen erikseen perustella sillä, että omistettut osakkeet eivät voi olla käyttöomaisuutta, koska yhtiö ei harjoita elinkeinotoimintaa. Tätä näkemystä näyttäisi tukevan myös hallituksen esityksen kohdassa Keskeiset ehdotukset todettu.¹³

Muuhun omaisuuteen kuuluvien tulonhankkimiskäytössä olevien hyödykkeiden hankintamenot saadaan vähentää eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta EVL-tulolähteessä kaikista tulolähteen tuloista (EVL 8.1 § 1 k.). Muun omaisuuden hankintamenon jaksottamisessa noudatetaan, mitä 30–41 §:ssä säädetään käyttöomaisuudesta (EVL 42 a.1 §).¹⁴

Muun omaisuuden hankintameno vähennetään verotuksessa yleensä hankintamenosta tehtävillä vuosittaisilla poistoilla kunakin verovuotena EVL:n säännösten mukaan. Esimerkiksi muuhun omaisuuteen kuuluvien koneiden, kaluston ja muun niihin verrattavan omaisuuden hankintamenosta tehdään poistot yhtenä eränä menojäännöksestä (EVL 30 §). Tällöin noudatetaan myös menojäännökseen sisältyvien luovutushintojen epäsuoraa tuloutusta, koska EVL 42 a.1 §:ssä viitataan EVL 30 §:ään yleisesti eli poistosäännöstä on noudatettava kaikilta osin. Hallituksen esityksessä ei oteta kantaa siihen, voidaan esimerkiksi EVL 30 §:n mukaan poistettavista käyttöomaisuuden ja muun omaisuuden hyödykkeistä muodostaa yhteinen menojäännös, josta poistot tehdään. Koska muu omaisuus on oma omaisuuslajinsa, näyttää siltä, että muun omaisuuden menojäännöstä on käsiteltävä erillisenä.

13 Ks. HE 257/2018 vp s. 22–24. HE:ssä todetaan mm. seuraavaa: ”Elinkeinotoiminnan tulolähteen omaisuuslajit määritellään elinkeinoverolain säännöksissä. Kunkin omaisuuslajiin voi sisältyä vain sellaista omaisuutta, joka vastaa kyseisen omaisuuslajin laissa säädettyä määritelmää. Omaisuuslajeja koskevia määritelmiä sovelletaan kaikkien elinkeinotoimintaa harjoittavien verovelvollisten verotuksessa. Yleisiä omaisuuslajeja koskevia säännöksiä ei rahoitusomaisuutta lukuun ottamatta muutettaisi, koska muutokset vaikuttaisivat myös muiden kuin yhteisömuotoisten elinkeinotoiminnan harjoittajien verotukseen.” ”Loppuosa muun toiminnan tulolähteeseen sisältyvästä omaisuudesta olisi lähtökohtaisesti elinkeinotulolähteen muuta omaisuutta. Jos tähän omaisuuteen kuitenkin sisältyy erä, jotka luonteeltaan vastaavat pikemmin käyttö- tai vaihto-omaisuutta, niitä ei tulisi käsitellä elinkeinotulolähteessä muuna omaisuutena. Muun omaisuuden piiriin luettaisiin sellainen omaisuus, joka ei tarkoitukseltaan vastaa elinkeinotulo-lähteen muiden omaisuuslajien määritelmiä. Tällaisia muuhun omaisuuteen kuuluvia erä voisivat olla esimerkiksi luonnollisen henkilön osakesijoituksia passiivisesti hallinnoivan holdingyhtiön osakeomistukset, joihin tällä hetkellä sovelletaan tuloverolakia, sekä osakaslainat.” ”Muun omaisuuden käsitteellä olisi merkitystä ennen kaikkea osakeomistusten sekä henkilöyhtiöiden yhtiöosuuksien osalta. Se, onko kysymys käyttöomaisuudesta vai muusta omaisuudesta, vaikuttaa näiden omaisuuserien luovutuksesta johtuneiden tappioiden vähennyskelpoisuuteen. Käyttöomaisuuteen ja muuhun omaisuuteen kuuluvien osakkeiden välisen rajanvedon merkitystä korostaa se, että yhteisöjen verotuksessa käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoitot ovat pitkälti verovapaista ja luovutustappiot toisaalta vähennyskelpottomia.”

14 Tulolähdejaon poistaminen ei pääsääntöisesti vaikuta poistojen tekemiseen, koska yhteisöjen TVL:n mukaisessa verotuksessa on sovellettu EVL:n säännöksiä lukuun ottamatta EVL 33 §:n pienhankintoja koskevaa säännöstä (TVL 114.1 §). Muuhun omaisuuteen voidaan tulolähdejaon poistamisen jälkeen soveltaa myös EVL 33 §:n pienhankintoja koskevaa säännöstä. Metsätalouden menot on jaksotettu TVL 115 §:n mukaisesti eli EVL:stä poiketen. Nämä menot jaksotetaan jatkossa EVL-tulolähteessä EVL:n säännösten mukaisesti. Niihin ei sovelleta enää TVL 115 §:n säännös-tä.

Se osa tulohankkimistoiminnassa käytetystä muun omaisuuden hankintamenosta, jota ei ole vähennetty poistoina, vähennetään, kun omaisuus luovutetaan tai menetetään. Muuhun omaisuuden kuuluvan hyödykkeen hankintamenon ja siten myös mahdollisen luovutustappion saa vähentää EVL 8 a §:n tilannetta lukuun ottamatta kaikista EVL-tulolähteen tuloista.¹⁵

Kulumattomasta omaisuudesta, kuten arvopapereista tai maa-alueista ei voi tehdä poistoja, vaan niiden hankintameno vähennetään kokonaisuudessaan omaisuuden EVL 8 a §:ssä säädettyjen poikkeuksien sinä verovuonna, jona omaisuus on luovutettu, tuhoutunut, vahingoittunut tai lopullisesti menetetty.

Muun omaisuuden osalta ei ole Verohallinnon ohjeen Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) mukaan mahdollista tehdä EVL 43 §:n mukaista jälleenhankintavarausta. Tämä näkemys perustuu siihen, että säännös soveltuu vain käyttöomaisuuteen ja että EVL 42 a.1 §:ssä ei ole hankintamenon jaksottamisesta viitattu EVL 43 §:ään. Jälleenhankintavaraus voinee kuitenkin olla mahdollinen, koska EVL 30 ja 41 §:issä viitataan EVL 43 §:ään ja EVL 42 a.1 §:ssä EVL 30 ja 41 §:iin. Jälleenhankintavaruksen tekeminen edellyttää kuitenkin, että verovelvollinen jatkaa ”elinkeinotoimintaansa” (EVL 43.3 §). Tämä voidaan tulkita siten, että jälleenhankintavaruksen tekeminen edellyttäisi, että yhteisö harjoittaa myös EVL 1.1 §:ssä tarkoitettua elinkeinotoimintaa.¹⁶ Kun EVL 43.3 §:n edellytys elinkeinotoiminnan jatkamisesta yhdistetään EVL 1.2 §:n sanamuotoon, jossa todetaan, että ”muun toiminnan kuin maatalouden tulosta laskettaessa sovelletaan, mitä tässä laissa säädetään elinkeinotoiminnasta”, Verohallinnon ohjeen tulkintaa EVL 43.3 §:n edellytyksistä voidaan pitää tulkinvaraisena, kun kyseessä on EVL:n mukaan verotettava vain muuta toimintaa harjoittava yhteisö.

Muuhun omaisuuteen kuuluvien muiden kuin kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiön osakkeiden ja yhtymäosuuksien hankintamenon vähentämisestä on rajoitettu EVL 8 a §:ssä. Muuhun omaisuuteen kuuluvan, muun kuin EVL 6 b.2 §:n 2 kohdassa tarkoitetun yhtiön osakkeen ja avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiöosuuden luovutuksesta syntynyt tappio on vähennyskelpoinen vain muun omaisuuden luovutuksesta syntyneistä veronalaisista voitoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuonna. EVL 8 a §:ssä mainittujen osakkeiden sekä avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön yhtymäosuuksien hankintamenoa ei voida siis vähentää niitä luovutettaessa kaikista EVL-tulolähteen tuloista. EVL 8 a §:ää sovelletaan myös verovelvollisen omistaman muuhun omaisuuteen kuuluvan yhtiön tai yhtymän purkautuessa syntyvään tappioon.

Esimerkki. Vähittäiskauppaa harjoittava osakeyhtiö omistaa arvopapereita. Arvopaperisalkku on pankin hoidossa. Vähittäiskauppa on EVL 1.1 §:n mukaista elinkeinotoimintaa. Arvopapereiden omistaminen ja niistä saatavat tulot ja mahdolliset tappiot ovat muuta toimintaa.

Verovuonna 2020 kaikki osakeyhtiön toiminta verotetaan EVL 1.2 §:n mukaan EVL:n säännösten mukaan. Yhtiöllä on vain yksi EVL-tulolähde. Arvopaperit kuuluvat EVL 12 a §:n muun omaisuuden omaisuuslajiin. Yhtiö myy muuhun omaisuuteen kuuluvia pörssiyhtiön osakkeita ja myynnistä syntyy tappio. Tappiota ei saa vähentää verovuonna 2020, koska yhtiöllä ei ole samana verovuonna muun omaisuuden luovutuksesta syntynyttä veronalaista voittoa (EVL 8 a §). Osakkeiden luovutustappio voidaan vähentää viitenä seuraavana verovuotena eli viimeistään 2025, jos yhtiölle syntyy jonain näinä viitenä verovuotena muun omaisuuden luovutuksesta veronalaista voittoa.

¹⁵ Muuhun omaisuuteen kuuluvien hyödykkeiden hankintamenon käsittely luovutus- ja menetystilanteessa poikkeaa TVL:n säännöksistä. TVL:ssä luovutustappio on vähennyskelpoinen vain omaisuuden luovutuksesta saadusta voitosta (TVL 50 §).

¹⁶ Ks. Penttilä, Seppo, Uudistettu yhteisöjen tulolähdejaottelu, Verotus 2019, s. 139 ja 140.

EVL 8 a §:n rajoitus luovutustappion vähennyskelpoisuudesta ei koske EVL 6 b.2 §:n 2 kohdassa tarkoitettua kiinteistöyhtiön osakkeita. Kiinteistöyhtiön osakkeita ovat kiinteistö- tai asunto-osakeyhtiön osakkeet sekä sellaisen osakeyhtiön osakkeet, jonka toiminta tosiasiallisesti käsittää pääasiallisesti kiinteistöjen omistamista tai hallintaa. Näihin osakkeisiin ei myöskään sovelleta EVL:n säännökset käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoiton verovapaudesta (EVL 6 b.2 § 2 k.). Kiinteistöjen hankintamenot ovat niitä luovutettaessa vähennyskelpoisia kaikista EVL-tulolähteen tuloista.

Esimerkki:¹⁷ A Oy myy verovuonna B Oy:n osakkeita sekä huoneisto-osakkeita. Molemmat osakkeet kuuluvat A Oy:n verotuksessa muun omaisuuden omaisuuslajiin. B Oy:n osakkeiden luovutushinta on 100 000 euroa ja hankintameno 150 000 euroa, joten luovutuksesta syntyy luovutustappiota 50 000 euroa. Huoneisto-osakkeiden luovutushinta on 200 000 euroa ja hankintameno 220 000 euroa, joten luovutuksesta syntyy luovutustappiota 20 000 euroa.

Yhtiön elinkeinotoiminnan tulos ennen luovutusten huomioon ottamista on 45 000 euroa. Koska huoneisto-osakkeiden luovutustappion saa vähentää kaikista elinkeinotoiminnan tuloista, elinkeinotoiminnan tulokseksi muodostuu 25 000 euroa (=45 000 – 20 000).

B Oy:n osakkeiden luovutustappio (50 000 euroa) on vähennyskelpoinen vain muun omaisuuden luovutuksesta syntyneistä voitoista, minkä vuoksi B Oy:n osakkeiden luovutustappiota ei saa vähentää verovuonna. Luovutustappio voidaan vähentää viitenä seuraavana verovuonna mahdollisesti syntyvistä muun omaisuuden luovutusvoitoista.

EVL 8 a §:n perusteella vahvistettuja muun omaisuuden luovutustappioita ei voida vähentää TVL-tulolähteessä, jos verovelvollisen yhteisömuoto tai yleishyödyllisyysasema myöhemmin muuttuu ja verovelvolliseen ei enää sovelleta EVL:ää. Luovutustappion siirtymisestä TVL-tulolähteeseen ei ole säännöksiä tilanteessa, jossa yhteisö ei ole enää EVL 1.2 §:ssä tarkoitettu yhteisö eli sillä ei enää ole muun omaisuuden omaisuuslajia.

Muut kuin tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset ovat vähennyskeltottomia (EVL 7.1 §). EVL 16 §:n 10 kohdassa on myös nimenomaisesti säädetty vähennyskeltottomaksi TVL 53 a §:ssä tarkoitettua osakaslainan ja muiden, muussa kuin tulonhankkimistarkoituksessa annettuihin lainoihin perustuvien saamisten menetykset.

Muina kuin tulonhankkimismenoina voidaan pitää menoja esimerkiksi osakkaan tai hänen omaisensa yksityiskäytössä ilman käypää vastiketta tai luontoisetua olevista hyödykkeistä, osakkaan harrastustoiminnasta tai muusta tulon hankkimiseen liittymättömästä toiminnasta. Esimerkiksi tällaisesta omaisuudesta kirjanpidossa tehtyjä poistoja ei voida vähentää verotuksessa. Jos osakas tai hänen omaisensa maksaa omaisuuden käyttämisestä yhteisölle käyvän vastikkeen tai yksityiskäyttöä käsitellään luontoisetuna, omaisuuden katsotaan olevan tulonhankkimiskäytössä. Tällöin omaisuuden hankintameno ja omaisuuteen liittyvät muut menot ovat vähennyskelpoisia.

Verovuodesta 2020 lähtien EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen omistaman muuhun omaisuuteen kuuluvan muun kuin tulonhankkimistarkoituksessa käytetyn hyödykkeen hankintamenon vähennyskelpoisuudesta otettiin erityissäännös EVL 7.2 §:ään (308/2019). EVL 42 a.2 §:n mukaan hankintameno vähennetään sinä verovuonna, jona omaisuus on luovutettu tai menetetty. Vähennyskelpoisia on enintään veronalaista luovutushintaa tai muuta vastiketta vastaava määrä. Säännöstä sovelletaan myös omaisuuden tuhoutuessa yhteisön saamaan vakuutuskorvaukseen. Tällaisen omaisuuden luovutuksesta saatu luovutushinta on veronalaista tuloa.

¹⁷ Ks. Verohallinnon ohje Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) s. 16, jossa vastaava esimerkki on numerolla 8.

Seuraavassa Verohallinnon ohjeessa olevassa esimerkissä 9 kiinteistöä käytetään suurimmaksi osaksi muussa kuin tulonhankkimistoiminnassa. Ohjeessa katsotaan EVL 42 a.2 §:n perusteella, että tällaisessa tilanteessa kiinteistöstä ei voida lainkaan tehdä poistoja.

Esimerkki. A Oy omistaa kiinteistön, josta 40 prosenttia on vuokrattu muulle kuin yhtiön intressipiiriin kuuluvalla taholle ja 60 prosenttia on A Oy:n osakkaan käytössä vastikkeetta. Koska kiinteistö ei palvele käyttötarkoituksensa perusteella miltään osin A Oy:n harjoittamaa EVL 1 §:n 1 momentin mukaista elinkeinotoimintaa, se kuuluu muun omaisuuden omaisuuslajiin.

A Oy:lle on aiheutunut verovuonna 2020 kiinteistöstä seuraavat menot: vesi ja sähkö 6 000 euroa, kiinteistön ylläpito 8 000 euroa sekä poistot 12 000 euroa. Menoista 40 prosenttia kohdistuu vuokraustoimintaan ja 60 prosenttia muuhun kuin tulon hankkimiseen.

Koska kiinteistöä käytetään pääasiallisesti (60 prosenttia) muuhun kuin tulon hankkimiseen, kiinteistön katsotaan olevan kokonaan muussa kuin tulonhankkimiskäytössä. Tämän vuoksi kiinteistöstä tehtyjä poistoja ei saa EVL 42 a §:n 2 momentin perusteella vähentää verotuksessa miltään osin. Ulkopuoliselle vuokrattuun osaan kohdistuvat muut menot (yhteensä 5 600 euroa) voidaan vähentää kyseisestä toiminnasta saatujen tulojen määrästä riippumatta. Osakkaan käytössä olevaan kiinteistön osaan kohdistuvia muita menoja kuin poistoja voi vähentää enintään tulojen määrään asti.

Osakkaan kiinteistön käytöstä saamaa etua verotetaan peiteltyinä osinkona. Tämän vuoksi A Oy:n verovuoden 2020 tuloon lisätään osakkaan käytössä olevan kiinteistön osan käyväksi vuokraksi katsottu määrä 10 000 euroa. Koska osakkaan käytössä olevaan kiinteistön osaan kohdistuvat menot eivät siten ylitä kyseisestä toiminnasta yhtiön tulona verotettavaa määrää, menot voidaan vähentää kokonaan (10 000 euroa – 8 400 euroa).

Poistojen vähennyskelpoisuudesta edellä olevan esimerkin tilanteessa voidaan olla perustellusti eri mieltä Verohallinnon ohjeessa esitetyn kannan kanssa.¹⁸ Seuraavilla perusteilla poistot pitäisi hyväksyä verotuksessa vähennyskelpoisiksi tulonhankkimistoiminnan käytössä, vuokrattuna olevasta kiinteistön osasta:

- Laskettaessa EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen muun kuin maatalouden tulosta sovelletaan, mitä EVL:ssä säädetään elinkeinotoiminnasta (EVL 1.2 §).
- Elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia (EVL 7.1 §).
- Tulonhankkimistoiminnassa käytetyn muun omaisuuden jaksottamisessa sovelletaan muun muassa EVL 34 §:ää, jossa on säännökset rakennusten ja rakennelmien poistoista (EVL 42 a.1 §).
- Muun kuin tulonhankkimistarkoituksessa käytetyn hyödykkeen hankintameno vähennetään EVL 42

18 Ks. myös HE 257/2018 vp s. 22, jossa todetaan seuraavaa: ”Kun kiinteistönvuokrausta ei erikseen säädetä elin-keinotoiminnaksi, ei ulkopuolisille vuokrattu kiinteistö aikaisemman oikeuskäytännön periaatteiden mukaisesti kuuluisi käyttöomaisuuteen, vaan lähinnä tässä esityksessä lakiin otettavanaan muun omaisuuden omaisuuslajiin. Omaisuuslajilla ei kuitenkaan olisi kiinteistöjen verotuksen kannalta ratkaisevaa merkitystä, koska myös muuhun omaisuuteen kuuluvan kiinteistön tai muuhun omaisuuteen kuuluvien kiinteistöosakkeiden aiheuttamat me-not ja luovutustappiot olisivat vähennyskelpoisia kaikista tulolähteen tuloista ja saadut tulot toisaalta olisivat elinkei-notulolähteen tuloja. Nykyisin tulkinnalliseksi koettu kiinteistöjen tulolähdekysymys seurauskielisen poistuisi osake-yhtiöiden ja osuuskuntien verotuksessa.”

a.2 momentin mukaisesti (EVL 7.2 §). Tämä tarkoittaa, että muun kuin tulonhankkimistoiminnassa käytetyn hyödykkeen, kuten rakennuksen, hankintameno voidaan vähentää vasta omaisuutta luovutettaessa.

- Kaikki EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen omistamat kiinteistöt (muut kuin maatalouden varoihin kuuluvat kiinteistöt ja hyödykkeet) kuuluvat EVL-tulolähteeseen (EVL 53.3 §). Edellä olevan esimerkin tilanteessa kiinteistö on muuta omaisuutta.
- Ennen verovuoden 2020 alusta sovellettavia eräiden yhteisöjen tulolähdejaon muutoksia esimerkiksi kuvattu kiinteistön vuokraus olisi kuulunut TVL-tulolähteeseen ja vuokratusta rakennuksen osasta olisi voitu tehdä poistot. Hallituksen esityksessä (HE 257/2018) ei ole mainintaa siitä, että poistojen vähennysoikeutta olisi ollut tarkoitus rajoittaa esimerkin mukaisessa tilanteessa, kun EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen tulonhankkimistoiminta siirrettiin EVL-tulolähteessä verotettavaksi.

Yhteisöjen verotusta koskevan EVL:n muutoksen voimaantulosäännöksen mukaan ennen verovuotta 2020 syntyneet TVL 50 §:n mukaiset omaisuuden luovutuksesta TVL-tulolähteessä syntyneet luovutustappiot voidaan vähentää EVL-tulolähteen uuden omaisuuslajin, muu omaisuus, luovutuksesta syntyneestä voitosta. Jos luovutustappiota ei voida vähentää muun omaisuuden luovutuksesta syntyneestä voitosta, se vähennetään käyttöomaisuuteen kuuluvien muiden kuin verovapaasti luovutettavien osakkeiden tai kiinteistöjen luovutuksesta syntyneestä voitosta. Vähennys tehdään sitä mukaa kuin voittoa syntyy ja enintään viitenä vuonna sen verovuoden jälkeen, jolloin luovutustappio alkujaan syntyi.

Verohallinnon ohjeen Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) mukaan EVL 56 §:n mukaista koulutusvähennystä ei voi saada niistä työntekijöistä, jotka eivät työskentele EVL 1.1 §:ssä tarkoitettussa elinkeinotoiminnassa (liike- ja ammattitoiminta), vaikka työnantajana olisi EVL 1.2 §:ssä tarkoitettu yhteisö, jonka toiminnan tulos laskettaisiin kokonaan EVL:n mukaan.¹⁹ Voimassa olevan ohjeen mukaan vähennystä ei voisi saada muussa kuin elinkeinotoiminnassa työskennelleistä työntekijöistä. Tällainen tilanne voinee nousta esille esimerkiksi silloin, kun EVL 1.2 §:ssä tarkoitettu yhteisö harjoittaa vuokraustoimintaa ja maksaa siinä olleille työntekijöilleen palkkaa. Laajaakaan vuokraustoimintaa ei edelleenkään pidetä elinkeinotoimintana vanhan oikeuskäytännön perusteella, joten työntekijät eivät ole työskennelleet elinkeinotoiminnassa.

Verohallinnon ohjeessa Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) esitetty kanta voidaan kyseenalaistaa, koska muutettaessa EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen verotusta lainsäädännössä ei otettu erikseen kantaa EVL 56 §:n vähennykseen eikä säännöstä muutettu (308/2019). Yhteisöjen tulolähdejaon muutos toteutettiin siten, että EVL 1.2 §:ssä mainitun yhteisön muun toiminnan kuin maatalouden tulosta laskettaessa sovelletaan EVL:n säännöksiä elinkeinotoiminnasta. EVL 1.2 §:n voidaan katsoa laajentavan lainkohdassa tarkoitetuilla yhteisöillä koulutusvähennyksen ”elinkeinotoiminnassa” työskennelleen työntekijän koulutuksesta myös muussa kuin elinkeinotoiminnassa työskennelleen työntekijän koulutukseen. Tämä perustuu siihen, että EVL 1.2 § on laajentanut EVL:n ”elinkeinotoiminnan” verotusta koskevat säännökset, kuten koulutusvähennyksen, myös muuhun EVL-tulolähteessä verotettavaan toimintaan. Edellytyksenä koulutusvähennyksen vähentämiselle on se, että EVL 56 §:n muut vähennyksen edellytykset, kuten koulutussuunnitelman laatiminen, täyttyvät.

¹⁹ Vrt. Verohallinnon ohjeen Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen aikaisemman version 3.7.2019 kohtaa 3.3, jossa todetaan seuraavaa: ”Tulolähdejaon poistamisen myötä aiemmin tuloverolain mukaan verotettu yhteisö, joka kuuluu tulolähdejaon poistamisen piiriin voi myös tehdä EVL 56 §:n mukaisen koulutusvähennyksen, mikä ei ole tuloverolain säännösten perusteella mahdollista.”

4 ERÄITÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

4.1 Tappiontasaus

Elinkeinotoiminnan tappiolla tarkoitetaan EVL:n mukaan laskettua tappiollista tulosta (TVL 119.2 §).²⁰ Se poikkeaa yleensä jo verojen erilaisen käsittelyn vuoksi kirjanpidon mukaisesta tappiosta. Tappio vahvistetaan tulolähteittäin (ks. myös TVL 30.4 §). Tämä merkitsee sitä, ettei toisessa tulolähteessä syntynyttä tappiota voi vähentää toisessa tulolähteessä.

EVL 1.2 §:ssä tarkoitetuille yhteisöille ei voi enää verovuodesta 2020 lähtien syntyä tilannetta, jossa niillä olisi verovuoden aikana EVL-tulolähteessä voittoa ja TVL-tulolähteessä tappiota, koska kaikki näiden yhteisöjen muu kuin MVL-tulolähteen tulo kuuluu EVL-tulolähteeseen. Näillä yhteisöillä ei voi olla TVL-tulolähdettä ja niiden EVL-tulolähteen tulojen ja menojen erotus muodostaa EVL-tulolähteen tuloksen.

Verovuodesta 2020 lähtien EVL 1.2 §:ssä tarkoitetut yhteisöt voivat vähentää myös aikaisempien verovuosien käyttämättömät TVL-tulolähteen tappiot EVL-tulolähteen tuloista (TVL 120.3 §, 309/2019). Säännös koskee vain henkilökohtaisen tulolähteen verovuoden 2019 tai sitä aikaisempien verovuosien tappioita. Seuraavassa käsitellään TVL-tulolähteen vahvistettujen tappioiden vähentämistä EVL-tulolähteen tulosta²¹:

Esimerkki. A Oy:llä on vähentämättä olevia TVL-tulolähteen tappioita 9 000 euroa verovuodelta 2017 ja 6 000 euroa verovuodelta 2018. Lisäksi A Oy:llä on verovuodelta 2017 vahvistettu 7 000 euron elinkeinotoiminnan tulolähteen tappio.

Verovuonna 2020 A Oy:n elinkeinotoiminnan tulos on 18 000 euroa. Kun A Oy:n elinkeinotoiminnan tuloksesta vähennetään myös henkilökohtaisen tulolähteen tappiot, verotettavaksi tuloksi muodostuu vahvistettujen tappioiden vähentämisen jälkeen 0 euroa (18 000 € – 9 000 € – 7 000 € – 2 000 €). Verovuodelta 2018 vahvistetusta henkilökohtaisen tulolähteen tappiosta jää vähentämättä 4 000 euroa (6 000 € – 2 000 €).

EVL 1.2 §:ssä tarkoitettulla osakeyhtiöllä ei voi olla henkilökohtaista tulolähdettä, joten yritysmuodon muutoksissa edeltävän yritysmuodon verotuksessa vahvistetut henkilökohtaisen tulolähteen tappiot ja luovutustappiot vähennetään osakeyhtiön verotuksessa elinkeinotoiminnan tulolähteen tulosta. Tappioiden vähentämisen edellytyksenä on, että tappiot ovat syntyneet verovuonna 2019 tai aiemmin, koska tappioiden vähentämisen mahdollistavaa TVL 120.3 §:ää sovelletaan vain 1.1.2020 vähentämättä oleviin muun toiminnan tappioihin.

20 Tappion määritelmistä tarkemmin ks. Nuotio, Vesa-Pekka, Tappiontasaus tuloverotuksessa (2012) s. 6 ss. EVL-tulolähteen tappioon kuuluu verovuodesta 2020 lähtien elinkeinotoiminnan lisäksi myös EVL 1.2 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen muun toiminnan kuin maatalouden EVL:n säännösten mukaan laskettu tappio. Niillä EVL 1.2 §:n yhteisöillä, joilla on sekä elinkeinotoimintaa (EVL 1.1 §) että muuta toimintaa kuin maataloutta, koko toiminta muodostaa yhden EVL-tulolähteen. Näin myös mahdollinen tulolähteen tappio on yhden EVL-tulolähteen tappio. Verovuodesta 2020 lähtien yhteisön elinkeinotoiminnan tappion määrää laskettaessa otetaan TVL 119.2 §:n mukaan huomioon myös TVL 57 §:ssä tarkoitettu lahjoitusvähennys (TVL 119.2 §, 309/2019).

21 Ks. Verohallinnon ohje Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) s. 21 esimerkki 12, jota on käytetty tekstissä.

4.2 Konserniavustus

KonsAvL:a muutettiin siten, että osakeyhtiöt ja osuuskunnat, joiden verotuksessa sovelletaan EVL:ää, voivat antaa tai saada konserniavustusta. KonsAvL ei siis sovellu vain osakeyhtiöihin ja osuuskuntiin, jotka harjoittavat EVL 1.1 §:ssä tarkoitettua elinkeinotoimintaa. KonsAvL:a sovelletaan 1.2 §:ssä tarkoitettuihin yhteisöihin, vaikka ne eivät harjoittaisi elinkeinotoimintaa (liike- ja ammattitoimintaa), mutta niillä on muuta toimintaa kuin maataloutta eli niitä verotetaan EVL 2 §:n mukaisesti EVL-tulolähteessä ja KonsAvL:n muut edellytykset täyttyvät. Konserniavustuksen antaminen ei siis verovuodesta 2020 lähtien edellytä, että konserniavustus annetaan EVL 1.1 §:ssä tarkoitettua liiketoimintaa varten.

Muutoksen jälkeen konserniavustuksen soveltamisalaan kuuluvat muun muassa kiinteistötoimintaa ja osakeomistuksia hallinnoivat osakeyhtiöt ja osuuskunnat. Asunto-osakeyhtiöt ja keskinäiset kiinteistöosakeyhtiöt eivät voi edelleenkaan antaa tai saada konserniavustusta yhteisömuotonsa perusteella, koska niitä ei veroteta EVL:n mukaan yhteisömuodon perusteella. Niiden pitää harjoittaa EVL 1.1 §:ssä tarkoitettua liiketoimintaa, jotta niitä verotettaisiin EVL:n mukaan.

4.3 Rajoitetusti verovelvollisten EVL-verotus Suomessa

Verosopimusten mukaan sopimuksessa tarkoitettu liike-tulo voidaan yleensä verottaa toimintavaltiossa vain, jos siellä on kiinteä toimipaikka. Liike-tulo määritetään toimintavaltion kansallisen lainsäädännön mukaan. Määritettäessä rajat ylittävissä tilanteissa liike-tulon verotusoikeutta Suomessa lähdetään siitä, että verosopimuksissa mainittu liiketoiminta tarkoittaa vain elinkeinotoimintaa tai oikeastaan vain EVL:n liiketoimintaa.²²

Käytännössä tämä tarkoittaa, että ulkomaisella yhteisöllä, joka ei harjoita Suomessa liiketoimintaa mutta, jolla on muun toiminnan kuin maatalouden tuloa, ei voi olla Suomessa verosopimuksissa tarkoitettua kiinteää toimipaikkaa, koska kiinteän toimipaikan artiklaa sovelletaan vain liike-tuloon. Koska oikeuskäytännön mukaan laajakaan vuokraustoiminta ei ole elinkeinotoimintaa, sitä ei voida verottaa kiinteän toimipaikan tulona. Eri asia on, että Suomi voi verosopimusmääräyksestä riippuen verottaa kiinteästä omaisuudesta saatua tuloa. Suomen sääntelyä ei voida pitää perusteltuna, ja se vaikuttaa monimutkaistavan lainsäädäntöä tarpeettomasti. Hallituksen esityksessä suhdetta verosopimukseen ja sen vaikutuksia ei ole käsitelty kovinkaan laajasti.²³

22 Ks. HE 257/2018 vp s. 26 ja Verohallinnon ohje Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen (1.1.2020) s. 4 kohta 2.1.

23 VM lähetti 18.6.2020 lausunnoille hallituksen esityksen luonnoksen (hanke VM111:00/2019), jossa ehdotetaan, että ulkomainen yhteisö olisi Suomessa yleisesti verovelvollinen, jos sillä on tosiasiallinen johtopaikka Suomessa. Tämä muutos voi merkitä, että ulkomaista yhteisöä verotetaan Suomessa verosopimustilanteissa silloinkin, kun sillä ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa.

5 LOPUKSI

Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon muutos on iso verojärjestelmän rakenteellinen muutos. Muutos tarkoittaa eri yritysmuotojen verotuksellisten erojen lisäämistä.

Valitussa sääntelytavassa ei muutettu elinkeinotoiminnan käsitettä. Tämän takia esimerkiksi vanha oikeuskäytäntö, jonka mukaan laajakaan vuokraustoiminta ei ole elinkeinotoimintaa on edelleen voimassa. Vuokraustoimintaa voidaan kuitenkin verottaa EVL:n mukaan, jos toimintaa harjoittaa EVL 1.2 §:ssä tarkoitettu yhteisö. Elinkeinotoiminnan käsitteellä on merkitystä myös edelleen silloin, kun sovelletaan muuta kuin EVL:ää.

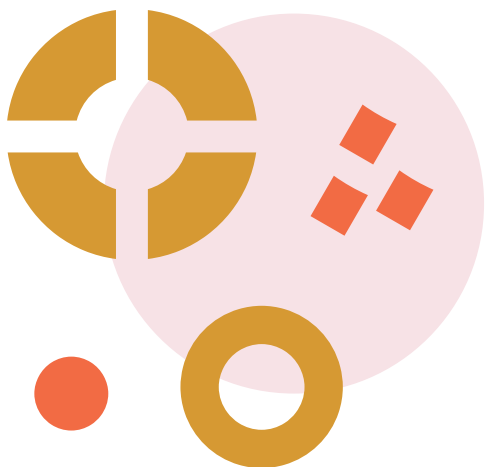
Muutoksen rakenne on perustana sovellettaessa sääntelyä käytännössä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sen sisäistämistä, mikä on tulolähdejaon muutoksen (elinkeinotoiminta ja muu toiminta) ja omaisuuslajien suhde. Kysymyksenasettelu käy ilmi muun muassa edellä ratkaisusta KVL 2020/16. Ratkaisu osoittaa myös sen, että aikaisemmin EVL/TVL-tulolähteiden välillä ratkaistu kysymys EVL 6 b §:n soveltumisesta osakeluovutuksiin on siirtynyt EVL-tulolähteen sisäiseksi kysymykseksi.

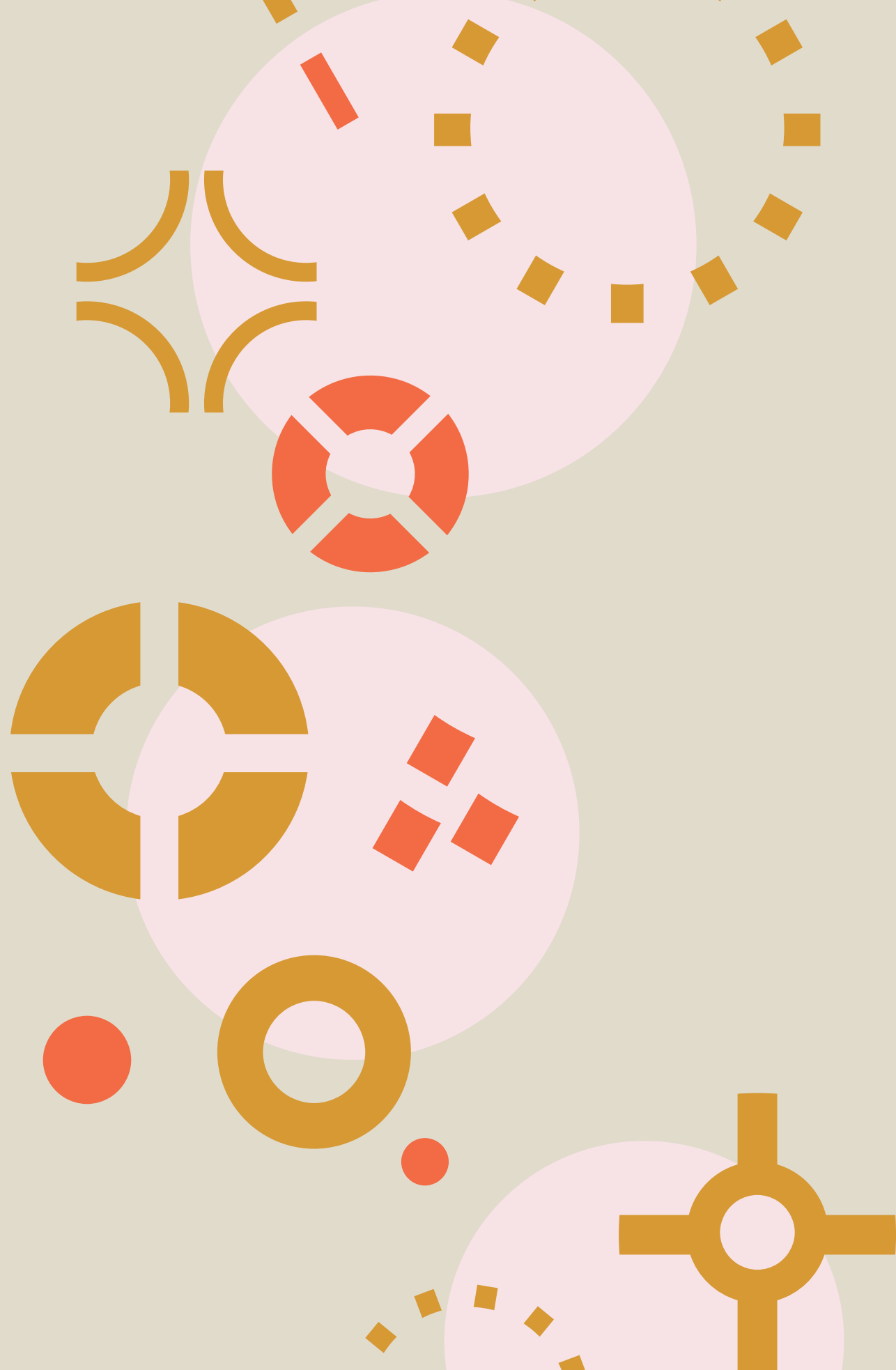
Muutoksen rakenteen vaikutus EVL-tulolähteen tuloksen laskentaan ei näytä olevan kaikilta osin selvä. Säännöksistä ja hallituksen esityksestä saa sen käsityksen, että EVL 1.2 §:n yhteisöjen muun toiminnan tulosta laskettaessa sovelletaan EVL:n elinkeinotoimintaa koskevia säännöksiä. Tähän mennessä tähän liittyen on esillä ollut ainakin edellä tekstissä mainittu poistojen vähentäminen pääosin yksityiskäytössä olleesta kiinteistöstä saadusta vuokratulosta ja oikeudesta tehdä jälleenhankintavaraus.

Tappiontasauksessa ongelmallisia ovat esimerkiksi yritysmuodon muutokset, kun edeltävässä yritysmuodossa on henkilökohtaisen tulolähteen verovuonna 2020 tai myöhemmin vahvistettuja tappioita. Nykysääntelyn mukaan nämä eivät siirry vastaanottavalle yhteisölle.

Konserniverojärjestelmä saattaa muuttua jatkossa. Luultavaa on kuitenkin, että muutos ei vaikuta EVL 1.2 §:ssä mainittujen yhteisöjen kuulumiseen konserniverojärjestelmän piiriin. Asiaa tarkastelee Konserniverotuksen uudistamista ja lopullisten tappioiden verokohtelua selvittävä työryhmä (hanke VM163:00/2019). Työryhmän määräaika päättyy 31.1.2021.

Kuten edellä on todettu, lain esitöissä on otettu selkeä kanta siihen, että OECD:n malliverosopimusta vastaavissa verosopimuksissa tarkoitettuun liike-tuloon luetaan EVL:n 1.1 §:ssä tarkoitettu liiketoiminta. Tämä tarkoittaa, että verosopimuksissa tarkoitettu kiinteä toimipaikka voi syntyä Suomeen vain liiketoiminnan, mutta ei EVL 1.2 §:ssä tarkoitettun yhteisön muun toiminnan perusteella.

VEROHALLINNON TYÖNANTAJIA JA TYÖNTEKIJÖITÄ KOSKEVISTA COVID19-LINJAUKSISTA

1. YLEISTÄ VEROHALLINNON KORONALINJAUKSISTA

Koronaviruspandemian myötä Verohallinnolta on tiedusteltu, miten pandemian aikana muuttuneissa erilaisissa työskentely- ja muissa tilanteissa vakiintuneisiin verolainsäädösten tulkintoihin ja verotuskäytäntöihin pitäisi suhtautua. Kysyjät ovat myös esittäneet Verohallinnolle uusia säännösten tulkintavaihtoehtoja tai jopa joidenkin säännösten soveltamatta jättämistä nykyisessä poikkeustilanteessa.

Verohallinnossa on myös oma-aloitteisesti ja varsin aktiivisesti pohdittu jo ennen pandemian laajentumista, kuinka pandemian vaikutukset ja hallituksen lanseeraamat rajoitustoimenpiteet voidaan ottaa huomioon verotuksessa. Poikkeustilanne on haastanut pohtimaan, kuinka sovellettavaa verolainsäädäntöä tulisi tulkita muuttuneissa olosuhteissa ja kuinka sitä kenties pitäisi muuttaa. Samoin on mietitty, kuinka Verohallinnon ohjeita, päätöksiä ja normaaliolosuhteissa vakiintunutta verotuskäytäntöä voitaisiin tilapäisesti muuttaa. Pohdinnassa on myös ollut, onko tulkinnoissa edes tarvetta palata vanhaan poikkeustilanteen joskus loppuessa.

Verohallinnolle esitetyt kysymykset ovat liittyneet erityisesti lomautus- tai irtisanomistilanteisiin, etätyöhön, matkustusrajoituksiin, luontois- ja henkilökuntaetuihin, työhuonevähennykseen sekä erilaisten tukien verotukseen. Viime aikoina kysymysten keskiössä on vahvasti ollut kasvomaskien ja koronatestausten verokohtelu. Verohallinnon internetsivuilla www.vero.fi on julkaistu runsaasti näihin asioihin liittyviä, niin henkilö- kuin yritysasiakkaiden, verotusta koskevia linjauksia ja kannanottoja (katso vero.fi/Uutishuone/Koronatilanne).

Seuraavissa luvuissa on käsitelty muutamia linjauksia ja kannanottoja, jotka koskevat erityisesti työnantajien ja työntekijöiden ennakoperintää ja tuloverotusta.

2. LUONTOIS- JA HENKILÖKUNTAETUJEN VEROTUS LOMAUTUKSEN AIKANA

Työsopimuslain (55/2001) 5 luvun 1 §:n mukaan lomauttamisella tarkoitetaan työnantajan päätökseen tai hänen aloitteestaan tehtävään sopimukseen perustuvaa työntöön ja palkanmaksun väliaikaista keskeyttämistä työsuhteen pysyessä muutoin voimassa. Työnantaja ei ole velvollinen tarjoamaan luontois- ja henkilökuntaetuja lomautuksen ajalta, ellei toisin sovita (poikkeuksena asuntoetu ja lakisääteinen ennaltaehkäisevä työterveyshuolto).

Jos työnantaja ja työntekijä ovat sopineet, että työntekijä saa pitää luontoisedun myös lomautuksen aikana, etu arvostetaan Verohallinnon luontoisetupäätöksen mukaisesti ja verotetaan työntekijän palkkana tuloverolain (1535/1992, TVL) 64 §:n mukaisesti. Työntekijälle ei muodostu lomautusaikana veronalaista etua, jos hän maksaa luontoisedusta vähintään sen luontoisetuarvoa vastaavan määrän. Työnantajan on tällöinkin ilmoitettava etu tulorekisteriin. Jos työnantaja tarjoaa henkilökuntaetuja lomautetulle työntekijöille, edut ovat verovapaita samoin TVL 69 §:ssä määritellyin edellytyksin kuin työskenneltäessäkin.

Autoetu

Koronarajoitukset, erityisesti Uudenmaan rajojen sulkeminen, herättivät aivan uudenlaisia kysymyksiä autoedusta. Autoilu väheni, kun työntekijät siirtyivät etätöihin ja työntekijöitä lomautettiin. Tämän seurauksena työnantajat ja työntekijät pohtivat, voiko autoedun arvon laskea väliaikaisesti kilometrikohtaisen arvon mukaan, vaikka työnantaja käyttäisi muutoin kuukausikohtaista arvoa, tai voisiko autoedun arvon laskea satunnaisen käytön mukaan.

Ennakkoperinnässä autoedun arvo lasketaan valittua laskentatapaa noudattaen systemaattisesti koko vuoden. Siten työnantaja ei voi kesken vuotta vaihtaa laskentatapaa kuukausikohtaisesta arvosta kilometrikohtaiseen laskentatapaan. Sen sijaan työntekijällä on aina mahdollisuus pitää kirjaa ajamistaan kilometreistä ja vaatia verotuksessaan autoedun arvon alentamista ajokilometrien perusteella. Autoedun laskeminen satunnaisen käytön mukaan ei sovellu lomautus- ja etätyötilanteisiin, sillä autoetu lasketaan satunnaisen käytön mukaan vain silloin, kun työntekijä saa työnantajansa auton tilapäisesti käyttöön yksityisajaja varten.

Verohallinnolta on myös tiedusteltu, voiko autoedusta luopua osalomautuksen ajaksi, esimerkiksi jos työntekijä on kolme päivää viikossa töissä ja kaksi päivää lomautettuna. Pelkkä auton käyttämättömyys ei poista autoetua. Työntekijä voi aina luopua autoedusta palauttamalla auton työnantajalle. Jos auton palauttaminen työnantajalle ei esimerkiksi liikkumisrajoituksista johtuen ole mahdollista, auto voidaan ottaa väliaikaisesti pois liikennekäytöstä, jolloin se ei ole työntekijän käytettävissä. Liikennekäytöstäpoiston voi tehdä joko auton haltija tai omistaja, eikä merkitystä ole sillä, onko kyseinen auto yrityksen oma vai leasingauto. Kun auto on poistettu liikennekäytöstä, auton säilytyspaikalla ei myöskään ole merkitystä. Liikennekäytöstä poistaminen ei kuitenkaan ole käytännön syistä todellinen vaihtoehto osalomautustilanteessa.

Ns. yhdenmiehen yhtiön osakastyöntekijän oman yhtiönsä kanssa tekemä sopimus autoedusta luopumisesta ja avainten palautus yhtiölle eivät vielä osoita, että autoedusta on tehokkaasti luovuttu, jos auto jää yhtiön haltuun. Ajopäiväkirjan tai vastaavan näytön esittäminen siitä, että autolla ei ole ajettu, ei myöskään poista etua. Myös osakastyöntekijän on mahdollista luopua tehokkaasti autoedusta poistamalla auto liikennekäytöstä.

3. RAVINTOEDUN KÄYTTÄMINEN ATERIAN KULJETUSKUSTANNUKSIIN

Työnantaja voi tarjota työntekijöilleen ravintoedun TVL 64 §:ssä tarkoitettuna luontoisetuna. Ravintoedun tarkoituksena on tukea työntekijän työpäivän aikaista ruokailua ja sen arvostuksesta määrätään tarkemmin Verohallinnon luontoisetujen laskentaperusteista vuosittain antamassa päätöksessä (luontoisetupäätös).

Ravintoedun normaalikäyttö vaikeutui maaliskuussa 2020 työntekijöiden siirtyessä laajamittaisesti etätöihin koronapandemian hillitsemiseksi. Lisäksi 4.4.2020 alkaen ravintolat suljettiin hallituksen antamalla asetuksella take away -annosten tarjoamista ja ruokalahettien noutopalvelua lukuun ottamatta. Koronaviruksen alan yrityksille aiheuttamien taloudellisten vaikeuksien ja työntekijöiden ruokailumahdollisuuksien helpottamiseksi ravintoedun käyttöä luontoisetuna haluttiin joustavoittaa.

Tämän seurauksena Verohallinto muutti nopealla aikataululla vuoden 2020 luontoisetupäätöstä väliaikaisesti (24.3.–31.8.2020) siten, että ravintoetua on mahdollistaa käyttää aterian maksamisen lisäksi myös aterian kuljettamisesta aiheutuvien kulujen kattamiseen. Pandemiatilanteesta ja jatketuista etätyösuosituksista johtuen päätöksen voimassa oloa päätettiin jatkaa tämän vuoden loppuun saakka. Vuoden 2021 luontoisetupäätöstä annettaessa tulee arvioitavaksi, onko perusteita muuttaa tämä alun perin väliaikaiseksi suunniteltu käytäntö pysyväksi etätyöskentelyn todennäköisesti edelleen lisääntyessä ja muututtua tavanomaisemmaksi tavaksi tehdä töitä.

Ravintoedun määrään ja muihin ehtoihin ei ole tehty muutoksia. Siten esimerkiksi useamman päivän lounaan maksaminen kerralla ei ole edelleenkaan mahdollista. Myös jos työnantajan maksaa aterian kuljetuksen, siitä syntyy työntekijälle erillinen veronalainen etu. Edun arvo on sen käypä arvo, jona pidetään työnantajalle syntyneen kustannuksen määrää.

4. KASVOMASKIEN KUSTANNUKSET VEROTUKSESSA

Työnantajan työntekijöilleen ja työntekijöiden itselleen hankkimien kasvomaskien verotuskohtelu on noussut ajankohtaiseksi, kun koronatautitapausten määrät ovat kääntyneet taas nousuun. Kysymykset ovat koskeneet kasvomaskien hankintakustannusten verokohtelua esimerkiksi silloin, kun työnantajan tai työntekijän itse hankkimia maskeja käytetään työssä, työmatkoilla tai asunnon ja työpaikan välisillä matkoilla. Kysyjät ovat pohtineet, onko kyseessä työnantajalta saatu palkkaan rinnastettava etu, verovapaa henkilökuntaetu vai työterveyshuoltoon kuuluva etu ja voiko itse hankittujen maskien menot vähentää verotuksessa ja millä perusteella.

Työnantajan työntekijöilleen tarjoamat kasvomaskit

TVL 61 §:n 2 momentin mukaan veronalaista ansiotuloa on muun ohessa työsuhteen perusteella saatu palkka ja siihen rinnastettava tulo. Ennakkoperintälain (1118/1996, EPL) mukaan palkkaan luetaan myös muun muassa luontoisedut, jotka arvioidaan tuloverolaissa säädetyllä tavalla sekä TVL 69 §:ssä tarkoitetut edut siltä osin kuin ne eivät ole tavanomaisia ja kohtuullisia (EPL 13 §:n 3 momentti). Työnantaja ei voi korvata verovapaasti työntekijän asunnon ja työpaikan välisen matkan kustannuksia pois lukien mitä työmatkaseteleistä on TVL 64 §:n 3 momentissa säädetty. Työnantajan korvaamia veronalaisia asunnon ja työpaikan välisten matkojen kustannuksia pidetään lähtökohtaisesti työntekijän saamana EPL 13 §:n mukaisena palkkana.

Lähtökohtaisesti työnantajalla on velvollisuus järjestää työntekijän käytettäväksi työssä tarvittavat välineet. Työturvallisuuslain (738/2002) mukaan työnantaja on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä. Työnantajan on hankittava ja annettava työntekijän käyttöön apuväline tai muu varuste (esimerkiksi hengityssuojain), silloin kun työn luonne, työolosuhteet tai työn tarkoituksenmukainen suorittaminen sitä edellyttävät ja se on välttämätöntä tapaturman tai sairastumisen vaaran välttämiseksi (työturvallisuuslaki 8 §). Jos hengityksensuojainten tai kasvomaskin käyttöön riskien arvioinnin pohjalta päädytään, pitää työnantajan hankkia suojaimet ja maskit ja valvoa niiden käyttämistä. Työntekijällä puolestaan on velvollisuus käyttää työnantajan antamia suojavarusteita.

Verohallinnon kasvomaskeja koskevassa linjauksessa on lähdetty siitä, että koronaviruksessa on kyse yleisvaarallisesta tartuntataudista. Työnantaja voi tarjota työntekijälle osana työturvallisuudesta huolehtimista tällaisen yleisvaarallisen tartuntataudin leviämistä ehkäiseviä kasvomaskeja työtä varten. Kyse on työntekijän työtehtävien hoitamista varten hankitusta suojavälineestä eikä henkilökuntaedusta. Verohallinnon ohjeessa Henkilökuntaedut verotuksessa on todettu, että työnantajan järjestämistä välineistä, joita käytetään työntehtävien hoitamiseen, ei muodostu työntekijälle veronalaista etuutta.

Työnantajan velvollisuudesta järjestää työntekijöidensä pakollinen työterveyshuolto ja mahdollisuudesta järjestää vapaaehtoinen työterveyshuolto, työterveyshuollon sisällöstä sekä sen toteuttamisesta säädetään työterveyshuoltolaissa (1383/2001). TVL 69 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan veronalaiseksi tuloksi ei katsota koko henkilökunnan tai työnantajan palveluksesta eläkkeellä olevien työnantajalta saamaa tavanomaista ja kohtuullista etua työnantajan järjestämästä terveydenhuollosta, lukuun ottamatta työnantajan työntekijälle suorittamaa korvausta terveydenhuollosta tai

sairaudesta johtuvista kustannuksista. Vaikka TVL 69 §:ssä ei ole viittausta työterveyshuoltolakiin, tarkoitetaan säännöksen työterveyshuollolla käytännössä kyseisen lain mukaan järjestettyä työterveyshuoltoa.

Työterveyshuoltolain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan työterveyshuollolla tarkoitetaan työnantajan järjestettäväksi säädettyä työterveyshuollon ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden toimintaa, jolla edistetään työhön liittyvien sairauksien ja tapaturmien ehkäisyä, työn ja työympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta, työyhteisön toimintaa sekä työntekijöiden terveyttä ja työ- ja toimintakykyä. Työnantajan ja työterveyshuollon palvelujen tuottajan tulee tehdä työterveyshuollon järjestämisestä kirjallinen sopimus, josta ilmenee työterveyshuollon yleiset järjestelyt sekä palvelujen sisältö ja laajuus (työterveyshuoltolaki 6 §). Verohallinnon ohjeessa Henkilökuntaedut verotuksessa on myös edellytetty, että työnantajan ja työterveyshuollon palveluiden tuottajan on kirjattava työterveyshuollon palvelut ja niiden sisältö työterveydenhoito-ohjesääntöön tai vastaavaan sopimukseen.

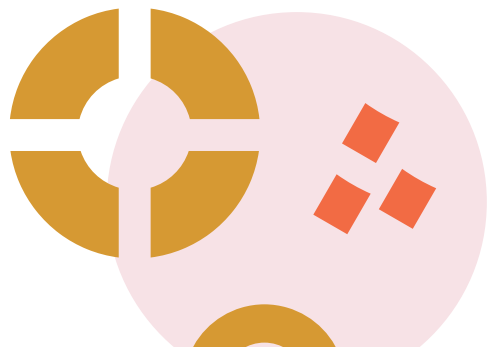
Linjauksen mukaan yleisvaarallisen tartuntataudin leviämistä ehkäisevät suojavälineet voidaan myös rinnastaa työnantajan tarjoamaan ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon työntekijöiden terveyttä ja työ- ja toimintakykyä edistävänä toimenpiteenä. Tällöin verovapauden kannalta ei ole merkitystä sillä, käytetäänkö työssä käytettäväksi annettuja kasvomaskoja myös muuna aikana tai muualla, kuten esimerkiksi kodin ja työpaikan välisellä matkalla. Kun kasvomaskit hankitaan lähtökohtaisesti työntekijöiden työssä käytettäväksi suojavälineeksi, Verohallinto ei myöskään edellytä, että työnantajat sisällyttävät kasvomaskien tarjoamisen työntekijöilleen osaksi työterveydenhuoltojärjestelyjään.

Elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968, EVL) 7 §:n 1 momentin mukaan vähennyskelpoisia menoja ovat elinkeinotoiminnassa tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot. Työnantajalle vähennyskelpoisia EVL 7 §:ssä tarkoitettuja menoja ovat esimerkiksi työntekijöille työn tekemistä varten hankituista työ- ja suojavälineistä aiheutuneet menot sekä työntekijöiden työterveyshuollon järjestämisestä aiheutuneet menot. Työnantaja voi siten vähentää työntekijöilleen antamien kasvomaskien kustannukset verotuksessaan riippumatta siitä, onko työnantaja käsitellyt niitä kirjanpidossaan suojavälinemenoina vai työterveyshuollon järjestämisestä aiheutuvina menoina.

Työntekijän itse hankkimat kasvomaskit

Jos kasvomaskit ovat tarpeellisia työssä, lähtökohtaisesti työnantaja hankkii ja myös maksaa maskit. Verohallinnon linjauksessa on todettu, että työntekijä voi vähentää työssä käytettävän maskin hankintakulut verotuksessaan tulonhankkimiskuluina TVL 95 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella, jos työnantaja ei niitä jostain syystä hanki.

Jos työntekijä käyttää itse ostamaansa maskia joukkoliikenteessä kodin ja työpaikan välisillä matkoilla, hän voi Verohallinnon linjauksen mukaan vähentää maskien kustannukset verotuksessa TVL 93 §:n 1 momentin mukaisesti asunnon ja työpaikan välisinä matkakustannuksina. Maskien kustannukset rinnastetaan säännöksessä tarkoitettuihin kulkuneuvon käyttökustannuksiin. Vähennyksen määrä on kaksi euroa jokaiselta päivältä, jona työntekijä tekee vähennykseen oikeuttavan matkan Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen 13.8.2020 antaman suosituksen jälkeen.

5. KORONAVIRUSTESTIN KUSTANNUKSET VEROTUKSESSA

Työnantajan maksamista työntekijän koronavirustestien kustannusten verotuksesta on tullut Verohallinnolle kysymyksiä. Kysymykset ovat koskeneet pääasiassa sitä, millä edellytyksillä työnantaja ylipäänsä voisi maksaa työntekijän koronavirustestien kustannukset verovapaasti ja onko mahdollisen verovapauden edellytyksenä, että testaaminen perustuu työterveyshuoltolain mukaiseen työnantajan järjestämään työterveydenhuoltoon. Kysymyksiä on tullut myös omistajayrittäjien ja elinkeinonharjoittajien omien koronavirustestien kustannusten vähentämisestä verotuksesta.

Kelan internetsivuilla on 28.4.2020 päivätty tiedote, jonka mukaan koronavirus- ja vasta-ainetestit oikeuttavat työterveyshuollon korvaukseen 1.4.2020 alkaen, jos työterveyshuoltosopimuksessa on sovittu sairaanhoidon ja siihen kuuluvien laboratoriotutkimusten järjestämisestä. Lisäksi työnantajan ja palveluntuottajan pitää sopia koronavirus- ja vasta-ainetesteistä kirjallisesti ennen testauksen aloittamista.

Työntekijöiden testit

Kuten edellä kasvomaskeja koskevan Verohallinnon linjauksen yhteydessä on todettu, verovapaana pidettävien terveydenhuoltojärjestelyjen tulee normaalitilanteessa perustua kirjalliseen terveydenhoito-ohjesääntöön, työ- tai virkaehtosopimuksiin taikka vastaaviin asiakirjoihin, joissa järjestelyjen tai korvattavien terveydenhuoltopalvelujen taso ja laajuus on määritelty.

Koronapandemiassa on kyse poikkeustilanteesta ja mahdollisten tartunnan saaneiden henkilöiden testaaminen nopeasti on äärimmäisen tärkeää taudin leviämisen estämiseksi. Näistä syistä Verohallinnon linjauksessa on todettu, että työnantaja voi maksaa työntekijän koronatestin suoraan testin tehneelle lääkärikeskukselle tai korvata testin kustannukset kuittia vastaan työntekijälle verovapaasti, jos työnantaja katsoo, että testaaminen on työtehtävien kannalta tarpeellista. Koronavirustestin kustannusten korvaamisen verovapaus ei riipu siitä, onko työnantaja sisällyttänyt työntekijöiden testauksen osaksi työterveydenhuoltojärjestelyjään vai ei.

Työntekijöiden koronatestien kustannukset ovat työnantajayritykselle vähennyskelpoisia EVL 7 §:ssä tarkoitettuja menoja. Työnantaja voi siis vähentää työtehtävien kannalta tarpeellisen koronatestin kustannukset verotuksessa, ja mahdollisesti työnantajalle testin kustannusten perusteella korvattava määrä on työnantajan veronalaista tuloa.

Myös työntekijöiden perheenjäseniä on haluttu tällaisessa poikkeustilanteessa testauttaa työnantajan kustannuksella. Työnantaja ei voi kuitenkaan maksaa työntekijän perheenjäsenen koronatestijä verovapaasti. Kyse on perheenjäsenen elantomenojen korvaamisesta ja perheenjäsenen elantomenojen korvaamista pidetään vakiintuneesti työntekijän saamana palkanluonteisena etuna (TVL 61 § ja EPL 13 §).

Yrittäjien testit

Yrittäjä ja muu omaa työtä tekevä henkilö voi vapaaehtoisesti järjestää itselleen työterveyshuollon. Yrittäjällä ja muulla omaa työtään tekevällä tarkoitetaan työterveyshuoltolaissa yrittäjän eläkelain (1272/2006) mukaan vakuutettua henkilöä tai maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 3 ja 13 §:ssä tarkoitettua maatalousyrittäjää. Verotuksessa tällainen henkilö on liikkeen- tai ammatinharjoittaja, osakeyhtiön osakkeenomistaja tai henkilöyhtiön yhtiömies taikka maataloudenharjoittaja.

Verohallinnon ohjeessa Yrittäjän työterveyshuollon kustannukset käsitellään edellä mainittujen henkilöiden (jäljempänä yrittäjien) itselleen järjestämän työterveyshuollon kustannusten vähentämistä verotuksessa normaalitilanteessa. Ohjeen mukaan yrittäjä voi järjestää itselleen työterveyshuoltoon

kuuluvana palveluna sairaanhoitoa, muita terveydenhoitopalveluja ja ennaltaehkäisevää työterveyshuoltoa.

Verotuksessa vähennyskelpoisia yrittäjän oman työterveyshuollon kustannuksia ovat sellaiset kustannukset, jotka kuuluvat Kelan korvaamaan työterveyshuoltoon. Siten edellytyksenä vähennyksen myöntämiselle normaalitilanteessa on, että yrittäjä on laatinut työterveyshuollon toimintasuunnitelman ja hänellä on sopimus työterveyshuollon palveluntarjoajan kanssa. Kela on korvannut vuodesta 2017 lähtien yrittäjille työterveyshuollosta aiheutuneita kustannuksia vain, jos työpaikalla on tehty työterveyshuollon perusselvitys eli työpaikkaselvitys.

Liikkeen- ja ammatinharjoittajan itselleen järjestämästä työterveyshuollosta aiheutuneet kustannukset voidaan vähentää yrittäjän elinkeinotoiminnan tulosta EVL 7 §:n perusteella. Maataloudenharjoittaja taas voi vähentää kustannukset maataloustoiminnan menona maatilatalouden tuloverolain (543/1967, MVL) 4 §:n perusteella. Yrittäjän veronalaista tuloa puolestaan on Kelalta työterveyshuollon kustannusten perusteella saatu korvaus. Käytännössä yrittäjän verotuksessa vähennettäväksi määräksi jää ainoastaan se osuus työterveyshuollon kustannuksista, jota Kela ei ole korvannut.

Verohallinnon linjauksen mukaan nyt käsillä olevassa poikkeustilanteessa sovelletaan työntekijöitä vastaavaa käytäntöä myös yhtiössä työskentelevän omistajayrittäjän koronatestiin, jos myös muiden mahdollisten työntekijöiden testaamisen kustannukset korvataan vastaavalla tavalla. Verovapauden tai vähennyskelpoisuuden kannalta ei ole merkitystä työnantajan muutoin järjestämän työterveyshuollon laajuudella. Edelleen linjauksessa todetaan, että myös yksityinen elinkeinon- tai maataloudenharjoittaja voi vastaavin edellytyksin vähentää oman koronatestin kustannukset elinkeinotoiminnan tai maatalouden verotuksessa. Vähennyskelpoisuuden kannalta merkitystä ei ole myöskään heidän kohdallaan elinkeinonharjoittajan tai maataloudenharjoittajan itselleen muutoin järjestämän työterveyshuollon laajuudella.

6. KANSAINVÄLISET TILANTEET

Koronaviruspandemialla on ollut laajoja vaikutuksia kansainvälisiin työskentelytilanteisiin. Monet työntekijät ympäri maailmaa ovat palanneet kesken ulkomaankomennuksen kotimaahansa odottaen tilanteen rauhoittumista. Joskus työskentely toisessa maassa on päättynyt koronapandemian vuoksi kokonaan.

TVL 77 §:ssä, jossa säädetään ulkomaantyöstä saadun palkan verovapaudesta (kuuden kuukauden sääntö), on omat erityismääräyksensä pakottavasta, työntekijästä ja työnantajasta riippumattomasta syystä johtuvasta oleskelusta Suomessa. Näiden erityismääräysten tulkinnasta Verohallinto on 3.2.2020 ja 20.3.2020 julkaissut kannanoton (Koronaviruspandemian vaikutus ulkomaantyöskentelyn verotukseen (kuuden kuukauden sääntö ja pakottava syy)), jossa niiden tulkintaa selkeytetään.

Kuuden kuukauden säännön soveltamisen lisäksi koronaviruspandemia on nostanut esiin muitakin kansainvälisiin tilanteisiin liittyviä kysymyksiä. Näistä kysymyksistä käsitellään tässä yhteydessä pandemian vaikutusta henkilön verovelvollisuusasemaan sekä verosopimuksen mukaisen asuinvaltion määrittelyyn.

Verovelvollisuusasema

Luonnollisen henkilön verovelvollisuusasemasta säädetään TVL 9 ja 11 §:ssä. Toisin kuin ulkomaantyöskentelyä koskevassa TVL 77 §:ssä, näissä säännöksissä ei ole erityismääräyksiä poikkeustilanteita varten. Koronaviruspandemia ei siten vaikuta henkilön verovelvollisuusasemaa koskevien säännösten tulkintaan. TVL 9 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan yleisesti verovelvollinen on verovuonna Suomessa asunut henkilö, kotimainen yhteisö, yhteisetuus ja kuolinpesä. TVL 11 §:n mukaan henkilön katsotaan asuvan Suomessa, jos hänellä on täällä varsinainen asunto ja koti tai hän jatkuvasti oleskelee täällä yli kuuden kuukauden ajan. Tilapäinen poissaolo ei estä pitämästä oleskelua jatkuvana.

Ulkomailla asuvasta henkilöstä voi tulla Suomessa yleisesti verovelvollinen siitä päivästä alkaen, kun hän muuttaa Suomeen. Yleinen verovelvollisuus voi perustua joko varsinaisen asunnon ja kodin sijaintiin tai siihen, että henkilö tulee oleskelemaan Suomessa yli kuuden kuukauden ajan. Suomessa oleskelun syyllä ei ole merkitystä ja siksi yli kuuden kuukauden oleskelu synnyttää yleisen verovelvollisuuden, vaikka oleskelu Suomessa johtuisikin pandemiatilanteesta. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa ulkomaan kansalaisen on ollut tarkoitus oleskella Suomessa alle kuusi kuukautta, mutta koronapandemian vuoksi hänen oleskelunsa Suomessa kestääkin yli kuuden kuukauden ajan. Yli kuuden kuukauden oleskelun vuoksi myös esimerkiksi Suomesta aiemmin pois muuttaneesta Suomen kansalaisesta, josta on jo tullut Suomessa rajoitetusti verovelvollinen, voi tulla uudestaan yleisesti verovelvollinen Suomessa.

Verovelvollisuusasemaa joudutaan pohtimaan myös silloin, kun ulkomailta Suomeen tulevan työntekijän työskentelyn aloitus Suomessa on viivästynyt pandemian vuoksi alkuperäisestä suunnitelmasta. Työntekijä on saattanut aloittaa työskentelyn suomalaisen työnantajan palveluksessa tekemällä etätyötä kotimaassaan. Tällöin hän pysyy Suomessa rajoitetusti verovelvollisena siihen saakka, kunnes hän tosiasiassa muuttaa Suomeen. Jos henkilö työskentelee suomalaisen yksityisen työnantajan palveluksessa ulkomailla, Suomi ei voi verottaa hänen palkkaansa, koska kyse ei ole tällaisessa tilanteesta TVL 10 §:n mukaan Suomesta saadusta tulosta.

Myös Suomessa ennen koronaviruspandemiaa työskennelleitä ulkomaan kansalaisia on palannut kotimaihinsa odottamaan tilanteen muuttumista. Suomesta pois lähteminen voi vaikuttaa siihen, säilyykö henkilö edelleen Suomessa yleisesti verovelvollisena vai tuleeko hänestä rajoitetusti verovelvollinen siitä päivästä alkaen, kun hän on lähtenyt pois Suomesta. Jos yleinen verovelvollisuus Suomessa on perustunut täällä oleskeluun, verotuskäytännön mukaan yli kahden kuukauden poissaolo Suomesta katkaisee jatkuvan oleskelun. Jos taas yleinen verovelvollisuus perustuu siihen, että henkilön varsinainen asunto ja koti ovat Suomessa, yleinen verovelvollisuus jatkuu siihen saakka, kun henkilön varsinainen asunto ja koti pysyvät täällä, vaikka henkilö välillä oleskelisikin muualla.

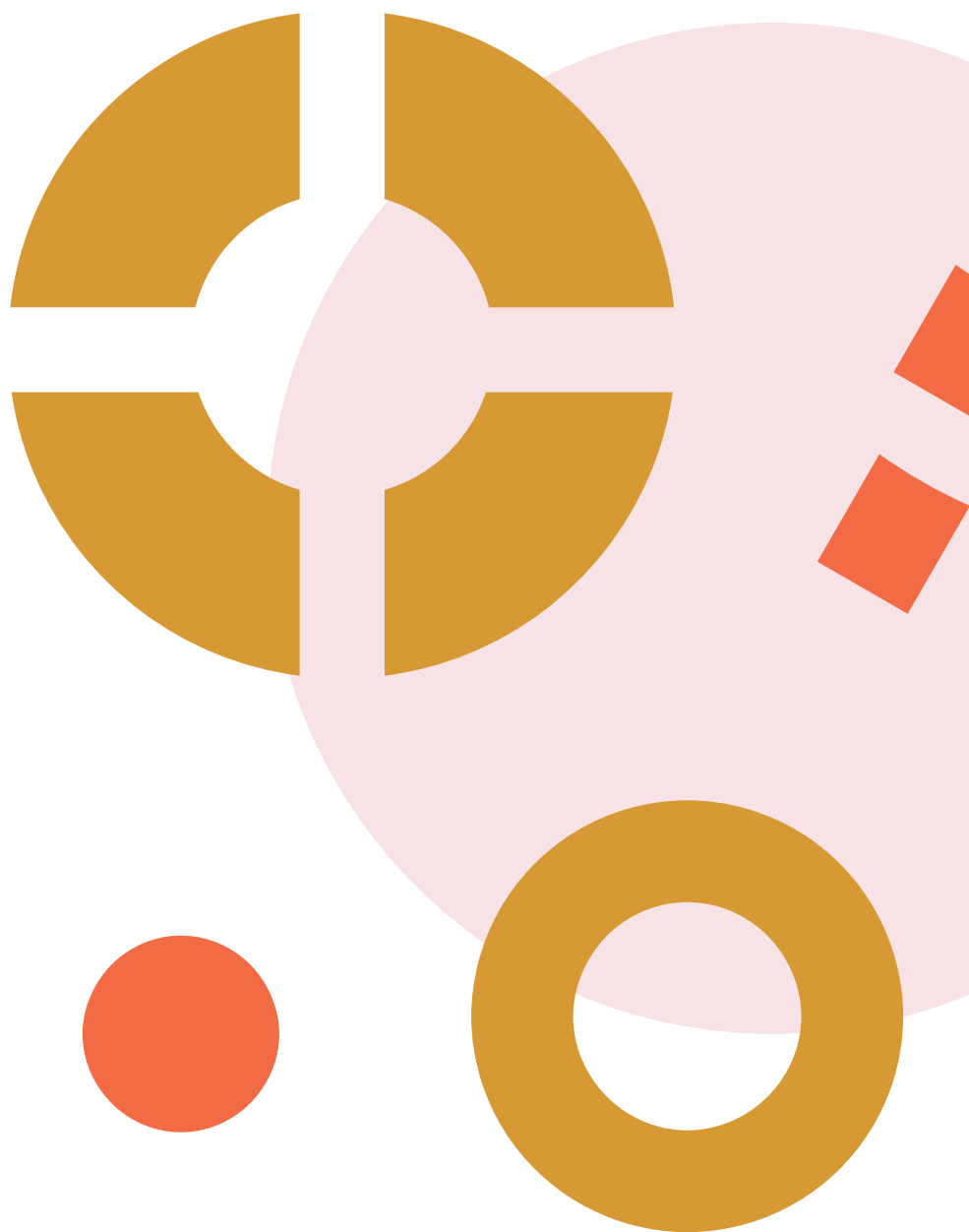
Verosopimuksen mukainen asuminen

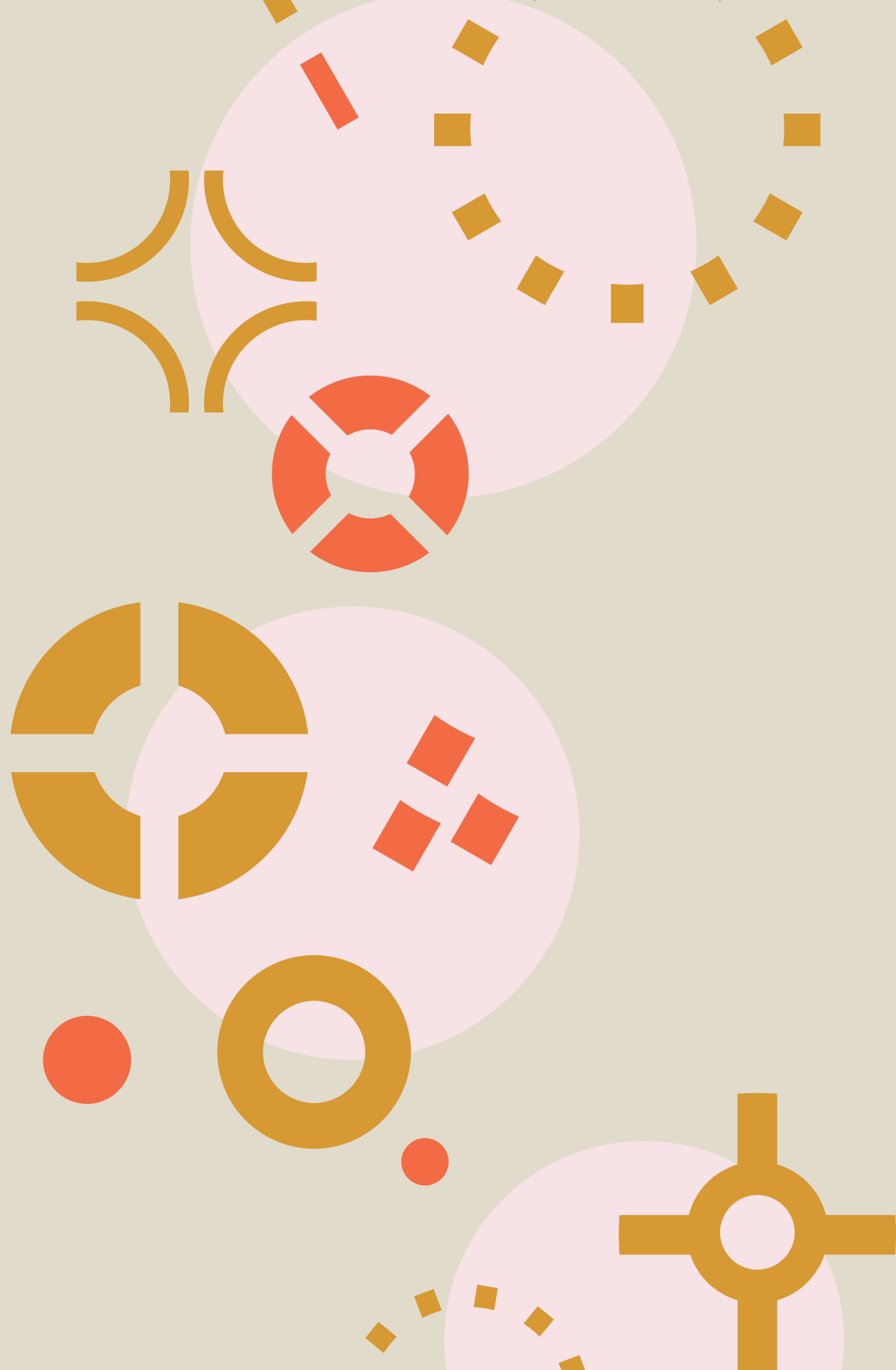
Verosopimuksen mukaisen asuinvaltion määrittelyssä noudatetaan kulloinkin sovellettavan verosopimuksen määräyksiä. Ne sisältyvät tavallisesti verosopimuksen 4 artiklaan. Suomen solmimat verosopimukset noudattavat usein OECD:n malliverosopimuksen 4 artiklaa ja sen tulkinnassa seurataan lähtökohtaisesti OECD:n malliverosopimuksen kommentaarin mukaisia tulkintalinjoja.

OECD:ssä pohdittiin keväällä mahdollisuutta antaa koronaviruspandemian vuoksi verosopimusmääräyksiin tavanomaisesta poikkeavia tulkintasuosituksia, mutta niitä annettiin lopulta ainoastaan hyvin rajattuihin tilanteisiin, kuten esimerkiksi rajankävijöiden verotusoikeuden jakautumiseen. Henkilön verosopimuksen mukaisen asuinvaltion määrittelyssä sen sijaan noudatetaan pandemiatilanteessa edelleen samoja periaatteita, joita normaalitilanteessakin noudatettaisiin.

Verosopimuksen mukaisen asuinvaltion määrittely on olennaista silloin, kun henkilö on yleisesti verovelvollinen kahdessa valtiossa. Näissä tilanteissa verosopimuksen mukaisena asuinvaltiona pidetään ensisijaisesti sitä valtiota, jossa henkilöllä on vakituinen asunto. Vakituisen asunnon olemassaolo edellyttää aina tietynlaista pysyvyyttä ja pidempiaikaista kotia. Siksi tilapäinen poissaolo kotimaasta tai tilapäinen oleskelu toisessa maassa vaikuttaa pandemiatilanteessa harvoin siihen, mitä valtiota pidetään henkilön verosopimuksen mukaisena asuinvaltiona.

Verohallinto on kannanotossaan lähtenyt siitä, että verosopimuksen mukainen asuinvaltio määritellään edelleen OECD:n malliverosopimuksen kommentaariin kirjattujen tulkintasuositusten mukaisesti. Verosopimuksen mukainen asuinvaltio pystytään valtaosassa tapauksista pandemiatilanteesakin ratkaisemaan vakituisen asunnon sijainnin tai viimeistään henkilökohtaisten ja taloudellisten siteiden (elinetujen keskus) perusteella. Harvinaisempia ovat ne tapaukset, joissa ratkaisu joudutaan tekemään oleskelun perusteella. Sekä elin etujen keskuksen että oleskelun perusteella tapahtuvassa määrittelyssä on tarkoitus hakea henkilön pysyvämpää ja kiinteämpää yhteyttä toiseen maahan. Tästä syystä pandemiatilanteella ei lähtökohtaisesti ole tähän arviointiin vaikutusta, jos pandemia aiheuttaa ainoastaan tilapäisen muutoksen olosuhteissa.

YRITYSKAUPOJEN VEROKYSYMYKSIÄ

1. ALUKSI

Seuraavassa käsitellään eräitä yrityskauppojen verokysymyksiä. Aiheet on valittu viimeaikaisen julkaistun verotus- ja oikeuskäytännön pohjalta ja aiheiden tarkastelu keskittyy näihin tapauksiin.

Ensimmäisenä käsiteltävänä aiheena on käyttöomaisuuden ja muiden omaisuuslajien rajanveto. Kun myyjänä on muuta kuin pääomasijoitustoimintaa harjoittava osakeyhtiö ja myyntikohteena muun kuin kiinteistöosakeyhtiön osakkeet, joista myyjä omistaa vähintään 10 %, keskeinen kysymys on EVL 6b §:n käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapautta ja luovutustappioiden vähennyskeltottomuutta koskevan säännöksen soveltaminen. Artikkelissa keskitytään rajanvetoon EVL:n käyttöomaisuuden omaisuuslajin ja verovuodesta 2020 alkaen sovelletun ns. muun omaisuuden omaisuuslajin välillä. Asiaa tarkastellaan erityisesti KVL:n ennakkoratkaisun 2020/16 (ei lainvoimainen) valossa.

Toisena käsiteltävänä aiheena ovat tappiot. Osakeyhtiön tappioiden käyttömahdollisuuksiin vaikuttavat sekä omistajanvaihdokset että yritysjärjestelyt. Tyypillinen omistajanvaihdostilanne on yrityskauppa, jossa kohteena olevan osakeyhtiön osakkeista yli puolet vaihtaa omistajaa. TVL 122.1 §:n mukaan sekä kohteena oleva osakeyhtiö (välitön omistajanvaihdos) että sen omistuksessa olevat tytäryhtiöt (välillinen omistajanvaihdos) menettävät tappioiden käyttöoikeuden.¹ TVL 122.3 §:n mukaan Verohallinto voi kuitenkin erityisistä syistä, milloin se on yhtiön toiminnan jatkumisen kannalta tarpeen, hakemuksesta myöntää käyttöluvan tappioille. Yrityskaupoissa tapahtuvaa omistajanvaihdosta on voinut edeltää tai sitä voi myöhemmin seurata yksi tai useampi yritysjärjestely esimerkiksi konsernirakenteen muokkaamiseksi. Tyypillisiä yritysjärjestelyitä ovat sulautumiset ja jakautumiset, joiden vaikutuksista tappioihin on säädetty TVL 123 §:ssä. Edellä kuvatuissa vaiheittaisissa transaktioissa joudutaan arvioimaan TVL 122 §:n ja TVL 123 §:n yhteisvaikutusta tappioiden käyttömahdollisuuksiin. Aihetta tarkastellaan KHO:n ratkaisun 2019:131 valossa. Ratkaisussa oli kysymys tappioiden käyttöoikeudesta tilanteessa, jossa omistajanvaihdosta oli edeltänyt ja sitä oli seurannut yritysjärjestely.

Lopuksi käsitellään yleisesti asiantuntijamenojen ja erityisesti yrityskauppavakuutuksesta suoritettujen vähennyskelpoisuutta osakekaupan yhteydessä. Asiantuntijamenojen ja esimerkiksi vahinkovakuutusmaksujen vähennyskelpoisuudesta ei ole nimenomaisia säännöksiä EVL:ssä, mutta tällaisia menoja voidaan pääsääntöisesti pitää vähennyskelpoisina menoina. Hankalampia tulkintakysymyksiä aiheuttaa menojen kohdistaminen oikealle verovelvolliselle ja niiden jaksottaminen osakekauppatilanteessa. Yrityskauppavakuutuksesta suoritettujen maksujen vähennyskelpoisuuteen ja jaksottamiseen on otettu kantaa KVL:n ennakkoratkaisussa 2019/62 (ei lainvoimainen).

¹ Tässä viitataan tavanomaiseen konsernirakenteeseen, jossa emoyhtiö omistaa yhden tai useamman tytäryhtiön. TVL 122.1 §:n mukaisesti välillistä omistajanvaihdosta tutkittaessa merkitystä on sellaisen osakas-yhteisön omistajanvaihdoksilla, joka omistaa 20 prosenttia tai enemmän tappiollisen yhtiön osakkeista.

2. KÄYTTÖOMAISUUDEN JA MUIDEN OMAISUUSLAJIEN RAJANVETO

Käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapautta koskevan EVL 6b §:n säättämisestä lähtien osakkeiden omaisuuslajilla on ollut korostunut merkitys elinkeinoverotuksessa. Sekä verotus- että oikeuskäytännössä EVL 6b §:n verovapauden edellytyksistä juuri osakkeiden kuuluminen EVL-tulolähteeseen ja käyttöomaisuuden omaisuuslajiin ovat osoittautuneet eniten tulkintaongelmia aiheuttaviksi kysymyksiksi.

Verovuodesta 2020 alkaen EVL 6b §:n soveltamisalaan kuuluvilla luovuttajilla, erityisesti osakeyhtiöillä, ei ole enää muun toiminnan tulolähdettä eli TVL-tulolähdettä. TVL-tulolähteen poistumisen myötä osakeyhtiön kaikki omaisuus, lukuun ottamatta maataloustoimintaan kuuluvaa omaisuutta, kuuluu EVL-tulolähteeseen.²

Käyttöomaisuusosakkeiden verovapausedellytysten kannalta EVL 1.1 §:n mukaisella elinkeinotoiminnan harjoittamisella on kuitenkin edelleen keskeinen merkitys, vaikka osakeyhtiön tulolähde ei enää määräydykään sen perusteella. EVL 12 §:n mukaan ”käyttöomaisuutta ovat elinkeinossa pysyvään käyttöön tarkoitetut maa-alueet, arvopaperit, rakennukset [...]”. Käyttöomaisuutta ei voi olla osakeyhtiöllä, joka ei harjoita elinkeinotoimintaa. Verovuodesta 2020 alkaen osakeyhtiöillä on uusi muun omaisuuden omaisuuslaji. EVL 12a §:n mukaan ”muuta omaisuutta ovat 1 §:n 2 momentissa tarkoitetun yhteisön toimintaan kuuluvat varat, joita ei ole luettava elinkeinotoiminnan rahoitus-, vaihto-, sijoitus- tai käyttöomaisuuteen”. Jos osakeyhtiöllä ei ole elinkeinotoimintaa, sen kaikki omaisuus kuuluu muuhun omaisuuteen. Jos osakeyhtiöllä on sekä elinkeinotoimintaa että muuta kuin elinkeinotoiminnaksi katsottavaa toimintaa, omaisuus tulee käyttötarkoituksensa mukaisesti lukea joko EVL:n ”perinteisiin” omaisuuslajeihin tai vaihtoehtoisesti muuhun omaisuuteen, jos omaisuutta ei yksinomaan tai pääsääntöisesti käytetä elinkeinotoiminnassa.

EVL 6b §:n näkökulmasta osakkeiden omaisuuslajin liittyvä tulkinnallinen asetelma vaikuttaisi säilyvän pääosin ennallaan osakeyhtiön TVL-tulolähteen poistumisesta huolimatta. Jotta kyse voisi olla EVL 6b §:ssä tarkoitetuista osakkeista, osakeyhtiön tulee harjoittaa elinkeinotoimintaa ja osakkeiden tulee liittyä tällaiseen toimintaan. Jälkimmäisen osalta oikeuskäytännössä on edellytetty ns. toiminnallista yhteyttä osakkeita omistavan yhtiön ja luovutuksen kohteena olevan yhtiön välillä. EVL 1.1 §:n elinkeinotoiminnan määritelmää ja EVL 12 §:n käyttöomaisuuden määritelmää ei muutettu yhteisöjen tulolähdejakoja koskevan uudistuksen yhteydessä. Lisäksi hallituksen esityksessä on todettu, että käyttöomaisuusosakkeiden käsite säilyisi muutoksen jälkeen ennallaan ja aikaisempaa oikeuskäytäntöä sovellettaisiin edelleen ratkaistaessa sitä, kuuluvatko osakkeet käyttöomaisuuteen.³ Lisäksi uutta muun omaisuuden omaisuuslajin säättämistä on perusteltu sillä, ettei uudistuksella haluttu olevan EVL 6b §:n soveltamisalaa laajentavaa vaikutusta.⁴

Oletettavaa onkin, että osakkeiden käyttöomaisuusluonnetta koskevat tulkintakysymykset aiheuttavat jatkossakin riitoja ja tulkintaerimielisyyksiä. Osakeyhtiön TVL-tulolähteen poistamisen jälkeen asiasta on saatu jo yksi julkaistu keskusverolautakunnan ennakkoratkaisu KVL: 2020/16 (ei lainvoimainen).

Hakemusasiakirjojen mukaan A Oy oli B:n perustama ja kokonaan omistama yhtiö. A Oy oli yli kymmenen vuotta sitten ostanut yli 10 prosenttia julkisesti noteeratun C-yhtiön osake-

² EVL 1.2 § ja 2.2 §.

³ HE 257/2018 vp s. 25.

⁴ HE 257/2018 vp s. 23.

kannasta, ja sittemmin A Oy oli alkanut sijoittaa varojaan myös muiden yhtiöiden osakkeisiin. A Oy:llä ei ollut palkattua henkilöstöä, eikä yhtiö ollut myynyt palveluita C-yhtiölle tai muillekaan tahoille. A Oy:n tilinpäätöstietojen mukaan yhtiöllä ei ollut muutakaan liikevaihtoa, ja yhtiön toiminnan tuotot olivat muodostuneet pääasiassa C-yhtiöltä saaduista osingoista. A Oy oli rahoittanut C-yhtiön osakkeiden hankinnan B:n sijoittamilla varoilla sekä pankkirahoituksella, ja osakkeiden hankinnan jälkeen B oli työskennellyt päätoimisesti C-yhtiön ylimmässä johdossa.

Kun otettiin huomioon A Oy:n toiminnasta ja tulonmuodostuksesta, C-yhtiön osakkeiden hankinnasta ja rahoituksesta sekä B:n päätoimisesta työskentelystä esitetyt selvitykset, keskusverolautakunta katsoi, että A Oy:tä oli pidettävä lähinnä B:n henkilökohtaisen sijoitusvarallisuuden hallinnointia varten perustettuna yhtiönä siitä huolimatta, että B oli tarjonnut omaa asiantuntemustaan A Oy:n kautta tekemiensä sijoitusten kohteina olevien yritysten käyttöön. A Oy ei hakemusasikirjoissa kuvatuissa olosuhteissa harjoittanut elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua elinkeinotoimintaa verovuonna 2020, eikä yhtiön omistamia C-yhtiön osakkeita voitu siten lukea elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 6 b §:ssä tarkoitetuiksi käyttöomaisuusosakkeiksi.

Ennakkoratkaisu verovuodelle 2020.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 1 § 1 mom., 6 b § ja 12 §

(Ei lainvoim.) Valitettu

Ennakkoratkaisussa esillä oleva tilanne voidaan tyypitellä ”yksityishenkilön sijoituksia hallinnoivaksi holdingyhtiöksi”, johon kuitenkin liittyy eräitä erityispiirteitä. Lähtökohtaisesti tällaista yhtiötä ei ole pidetty elinkeinotoimintaa harjoittavana yhtiönä ennen verovuotta 2020 vaan sitä on verotettu TVL:n mukaan. Verovuodesta 2020 alkaen sijoituksia hallinnoivaa holdingyhtiötä verotetaan aina EVL:n mukaan sen harjoittaman toiminnan luonteesta riippumatta. EVL 6b §:n soveltamista arvioitaessa ratkaisevaa on kuitenkin se, voidaanko yhtiön katsoa harjoittavan EVL 1.1 §:n mukaista elinkeinotoimintaa. KVL:n ennakkoratkaisun tapauskuvauksen perusteella omistajapohjan suppeus (yksi yksityishenkilö) ja toiminnan passiivisuus (ei henkilöstöä, ei liikevaihtoa, vain osinkotuloja) viittaavat vahvasti muuhun kuin elinkeinotoiminnaksi katsottavaan toimintaan.

Sen sijaan poikkeuksellisempina piirteinä yksityishenkilön sijoituksia hallinnoivalle holdingyhtiölle ovat merkittävä omistusosuus julkisesti noteeratussa osakeyhtiössä ja omistajan työskentely omistetun yhtiön ylimmässä johdossa.⁵ Tältä osin yhdenmukaisuutta voidaan hakea ratkaisuun KHO:2010:64:

Kun otettiin huomioon G Oy Ab:n toiminta aktiivisena osakkaana A Oyj:ssä, edustus A Oyj:n hallituksessa sekä G Oy Ab:n perustamisesta annettu selvitys, G Oy Ab:tä oli pidettävä verotuksessa elinkeinotoimintaa harjoittavana yhtiönä. Asiassa saadun selvityksen mukaan G Oy Ab:n luovuttamien A Oy:n osakkeiden oli katsottava verovuonna kuuluneen yhtiön EVL 12 §:n mukaiseen käyttöomaisuuteen. Asia palautettiin Verohallinnolle EVL 6 b §:n soveltamisedellytysten tutkimiseksi.

Äänestys 3-1-1.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 1 ja 6 b §

5 Ks. myös Edward Andersson – Seppo Penttilä, Elinkeinoverolain kommentaari (2014) s. 33, erottelusta yksityishenkilöiden holdingyhtiöiden ja muiden osakeomistuksia hallinnoivien yhtiöiden välillä.

Edellä mainitussa ratkaisussa KHO päätyi kokonaisarvioinnin perusteella pitämään yhtiötä elinkeinotoimintaa harjoittavana. Ratkaisun tosiseikastossa on yhtäläisyyksiä KVL:n ennakkoratkaisun tilanteeseen siltä osin, että molemmissa holdingyhtiö omisti merkittävän, yli kymmenen prosentin osuuden julkisesti noteeratussa yhtiöstä ja omistaja(t) koostuivat yhtiön johdossa toimivista henkilö(i)stä. KHO kiinnitti huomiota myös yhtiön perustamisesta annettuun selvitykseen. Kyseisessä ratkaisussa holdingyhtiön perustaminen liittyi liiketoimintakauppaan, jonka yhtiön toimiva johto toteutti yhdessä pääomasijoittajien kanssa. KVL:n ennakkoratkaisusta ei tarkemmin ilmene sitä, minkälaiseen järjestelyyn osakkeiden hankinta liittyi.

Merkittävänä erona KVL:n ennakkoratkaisun ja KHO:n ratkaisun välillä on omistuspohjan laajuus. KVL:n ennakkoratkaisussa holdingyhtiöllä oli vain yksi omistaja, kun taas KHO:n ratkaisussa kyseessä olleella holdingyhtiöllä osakkaita oli ollut useita kymmeniä. Tämä seikka saattaa olla ratkaisevassa asemassa arvioitaessa sitä, voitaisiinko KVL:n ennakkoratkaisussa kyseessä olevassa tilanteessa holdingyhtiö katsoa elinkeinotoiminnan harjoittajaksi vastaavin perustein kuin KHO:n edellä mainitussa ratkaisussa.

Jos KHO päätyisi pitämään KVL:n ennakkoratkaisussa kyseessä olevaa holdingyhtiötä elinkeinotoiminnan harjoittajana, myös sen omistusta noteeratussa yhtiössä olisi johdonmukaisesti pidettävä käyttöomaisuutena kuten ratkaisussa KHO 2010:64. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että holdingyhtiön ja kohdeyhtiön välille katsottaisiin muodostuvan toiminnallinen yhteys kohdeyhtiössä työskentelevän holdingyhtiön osakkaan kautta (ja mahdollisesti myös omistuksen syntyyn perustuen tosiseikastosta riippuen).⁶ Tällaiset osakkeet voitaisiin luovuttaa verovapaasti, jos muut EVL 6b §:n edellytykset täyttyisivät. Yhtiön muun toiminnan osalta, joka koostui osakesijoituksista muihin yhtiöihin, tulisi tällöin erikseen ratkaista se, voitaisiinko sen katsoa liittyvän harjoitettuun elinkeinotoimintaan vai olisiko kyse sittenkin muusta tulonhankkimistoiminnasta, jolloin tähän toimintaan liittyvät osakkeet olisivat EVL 12a §:ssä tarkoitettua muuta omaisuutta.⁷

3. TAPPIOIDEN KOHTELU

KHO on ratkaisussaan 2019:131 tarkastellut tappioiden vähentämisoikeutta tilanteessa, jossa tappioita tehneessä osakeyhtiössä tapahtunutta TVL 122.1 §:ssä tarkoitettua välillistä omistajanvaihdosta oli edeltänyt sen emoyhtiön jakautuminen ja sitä seurasi kyseisen osakeyhtiön sulauttaminen uuteen emoyhtiönsä.

A Oy oli 31.12.2013 jakautunut B Oy:ksi ja C Oy:ksi. A Oy oli jakautumiseen asti omistanut koko D Oy:n osakekannan. Jakautumisessa D Oy:n osakekannan omistajaksi oli tullut C Oy. A Oy:n jakautumisen jälkeen C Oy:ssä oli 1.1.2014 tapahtunut välitön ja D Oy:ssä välillinen omistajanvaihdos, kun C Oy:n pääosakas oli lahjoittanut kaikki omistamansa C Oy:n osakkeet Y Oy:lle. Lahjoitetut osakkeet olivat vastanneet 52,65 prosenttia C Oy:n osakekannasta.

D Oy:n oli tarkoitus sulautua C Oy:öön. D Oy:lle oli vahvistettu tappioita elinkeinotoiminnan tulolähteestä verovuosien 2010, 2011 ja 2013 verotuksia toimitettaessa. Verohallinto oli myöntänyt D Oy:lle luvan tappioiden vähentämiseen 1.1.2014 tapahtuneen omistajanvaihdoksen estämättä.

6 Ks. tarkemmin Edward Andersson – Seppo Penttilä, Elinkeinoverolain kommentaari (2014) s. 232, jotka jakavat arvioinnissa huomioon otettavat tekijät omistukseen syntyyn liittyviin tekijöihin, hallinnollisiin tekijöihin ja omistusaikaisiin toiminnallisiin tekijöihin.

7 Muuhun omaisuuteen kuuluvista osakkeista saatu luovutusvoitto on veronalaista tuloa mutta EVL 8a §:n mukaan muista kuin kiinteistöyhtiön osakkeista syntynyt tappio on vähennyskelpoinen vain muun omaisuuden luovutuksesta syntyneistä veronalaisista voitoista verovuonna ja viitenä seuraavana verovuonna.

Asiassa oli kysymys siitä, oliko vastaanottavalla C Oy:llä oikeus vähentää sulautuvan D Oy:n mainittujen verovuosien tappiot sulautumisen jälkeen.

Oikeus tappion vähentämiseen edellytti lain mukaan tässä tapauksessa sitä, että vastaanottava yhteisö oli tappiovuoden alusta lukien omistanut yli puolet sulautuneen yhteisön osakkeista. A Oy:ssä toimeenpannun jakautumisen yleisseuraantoluonteesta seurasi, että jakautumisessa syntyneen C Oy:n oli katsottava omistaneen D Oy:n osakkeet siitä lähtien, kun jakautunut A Oy oli ne omistanut.

Aiotun sulautumisen yleisseuraantoluonteesta puolestaan johtui, että vastaanottava yhtiö ei voinut saada sulautuvan yhtiön seuraajana edeltäjäänsä parempaa oikeutta tappion hyödyntämiseen. Oikeus tappion vähentämiseen voi siirtyä vastaanottavalle yhtiölle vain, mikäli sulautuvalla yhtiöllä itsellään oli ollut vastaava oikeus. Koska D Oy:lle oli myönnetty lupa tappioiden vähentämiseen tapahtuneesta omistajanvaihdoksesta huolimatta, tämäkin edellytys täyttyi ja C Oy:llä oli oikeus D Oy:lle vahvistettujen tappioiden vähentämiseen. Ennakkoratkaisu verovuosille 2016 ja 2017.

Tuloverolaki 122 § 1 ja 3 momentti ja 123 § 2 momentti

Ratkaisussa esillä olleet tapahtumat voidaan kuvata kronologisesti seuraavasti:

- D Oy:llä vahvistetut tappiot vuosilta 2010, 2011 ja 2012, jolloin sen emoyhtiönä toimi A Oy (100 % omistus)
- A Oy jakautui uudeksi B Oy:ksi ja C Oy:ksi, joka tuli D Oy:n omistajaksi (100 %) 31.12.2013
- C Oy:ssä omistajanvaihdos (> 50 %) ja D Oy:ssä välillinen omistajanvaihdos 1.1.2014
--> Verohallinto myöntänyt tappioille käyttöluvan
- D Oy sulautui C Oy:öön vuonna 2016

TVL 123.2 §:n mukaan vastaanottavalla yhteisöllä (tässä C Oy) on oikeus vähentää sulautuneen yhtiön (tässä D Oy) tappio muun ohella silloin, kun vastaanottava yhteisö on tappiovuoden alusta lukien omistanut yli puolet sulautuneen yhtiön osakkeista. KHO katsoi, että jakautumisen yleisseuraantoluonteesta johtuen C Oy:n oli katsottava omistaneen D Oy:n osakkeet siitä lähtien, kun sittemmin jakautunut A Oy oli ne omistanut. Toisin sanoen, A Oy:n osakasasema D Oy:ssä siirtyi C Oy:lle jakautumisen seurauksena.⁸ Näin ollen TVL 123.2 §:n edellytys vastaanottavan yhtiön omistuksesta tappiovuoden alusta lukien täyttyi. Sillä, että C Oy:ssä oli tapahtunut omistajanvaihdos tappiovuosien jälkeen ei ollut merkitystä arvioitaessa TVL 123.2 §:n soveltumista. Tältä osin hallinto-oikeuden asiaa koskevassa ratkaisussa oli katsottu kokonaisarvion perusteella, että C Oy:ssä tapahtunut omistajanvaihdos yhdessä juuri sitä ennen tapahtuneen jakautumisen kanssa muodostivat esteen D Oy:n tappioiden vähentämisoikeuden siirtymiselle sulautumisessa.

Omistajanvaihdosta seuranneen sulautumisen osalta KHO katsoi, että sen yleisseuraantoluonteesta johtuu, että vastaanottava yhtiö ei voi saada sulautuvan yhtiön seuraajana edeltäjäänsä parempaa oikeutta tappion hyödyntämiseen. Näin ollen oikeus tappion vähentämiseen voi siirtyä C Oy:lle vain, jos D Oy:llä itsellään on ollut vastaava oikeus. Koska D Oy:lle oli myönnetty käyttölupa tappioihin verovuonna 2014 tapahtuneesta omistajanvaihdoksesta huolimatta, KHO katsoi tämänkin edellytyk-

⁸ Asiaa olisi arvioitava toisin, jos yleisseuraannossa määräysvalta tappiollisessa yhtiössä muuttuisi välillisesti. Ks. tarkemmin Vesa-Pekka Nuotio, Uutta oikeuskäytäntöä tappiontasauksesta yleisseuraantotilanteissa, Verotus 3/2020 s. 274-275.

sen täyttyneen. Käytännössä C Oy sai hyväkseen D Oy:n tappioiden käyttöluvan ja yleisseuraanto-periaatteen voidaan katsoa toteutuneen tältäkin osin.⁹ C Oy:n ei tarvinnut hakea tilanteessa uutta käyttöilupaa, koska kyseessä ovat samat tappiot ja sama omistajanvaihdos, jota D Oy:n välillisen omistajanvaihdoksen jälkeen saama poikkeuslupa koskee.¹⁰

Kiteytetysti voidaan todeta, että KHO:n ratkaisussa kyseessä olleessa tilanteessa tappiot tehneen yhtiön omistajanvaihdosta edeltänyt ja sitä seurannut yleisseuraantoluonteinen yritysjärjestely eivät vaikuttaneet haitallisesti vahvistettujen tappioiden käyttöoikeuteen. Tilanne ei kuitenkaan kaikissa tilanteissa pääty näin onnellisesti, vaan yleisseuraantoluonteisenkin yritysjärjestelyn vaikutus tappioiden käyttöoikeuteen tulee huolellisesti arvioida ennen järjestelyn toteuttamista.

4. ASiantuntijakulujen ja vakuutusmaksujen vähentäminen

Osakeluovutuksina tapahtuvien yrityskauppojen yhteydessä tulee ratkaistavaksi osakkeiden luovutushintaan ja hankintamenoon liittyvien verokysymysten lisäksi yrityskauppaan liittyvien asiantuntijakulujen ja mahdollisten vakuutusmaksujen verokohtelu.

Osakeluovutuksessa myyjänä toimivan verovelvollisen näkökulmasta keskeisimmät vero-oikeudelliset kysymykset liittyvät asiantuntijakulujen kohdistamiseen joko myyjälle tai kaupan kohteena olevalle yhtiölle ja menon vähennyskelpoisuuteen. Kun kysymys on osakkeiden luovutukseen tai luovutuksen valmisteluun liittyvistä asiantuntijapalkkioista, ne edistävät lähtökohtaisesti osakkeen luovuttajan tulonhankintaa. Tällaisia asiantuntijamenoja ei siten yleensä kohdisteta kohdeyhtiön, vaan sen osakkeita luovuttavan osakkaan menoiksi. Tähän pääsääntöön on julkisesti noteerattuihin kohdeyhtiöihin liittyviä poikkeuksia, jotka johtuvat tällaisten yhtiöiden erityispiirteistä.¹¹ Näitä poikkeuksia ei käsitellä seuraavassa.

EVL ei sisällä asiantuntijamenojen vähennyskelpoisuutta koskevia erityissäännöksiä. Sama koskee yrityskaupan yhteydessä otettavien vakuutusten menoja. Tällaisten menojen vähennyskelpoisuutta on arvioitava menon vähennyskelpoisuutta koskevan yleissäännöksen EVL 7 §:n ja verovapaan tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneiden menojen vähennyskelpoisuutta koskevan EVL 16 §:n 2 kohdan perusteella. Myyjän kannalta menojen kohdistamista koskevalla kysymyksellä on merkitystä erityisesti silloin, kun kyse on EVL 6b §:ssä tarkoitettusta tilanteesta, jossa osakkeiden luovutushinta ei ole veronalaista tuloa eikä osakkeiden hankintameno vähennyskelpoista menoa. Tällaisessa tilanteessa menojen kohdistaminen myyjälle johtaa pääsääntöisesti menon vähennyskeltottomuuteen lukuun ottamatta EVL 16 §:n 2 kohdassa mainittua poikkeusta, kun taas kohdeyhtiölle kohdistettaessa meno olisi yleensä EVL 7 §:n mukaisesti vähennyskelpoista menoa.

EVL 16 §:n 2 kohta mahdollistaa menon vähentämisen verovapaan tulon ylittävältä osin. Menon vähentäminen EVL 16 §:n 2 kohdan perusteella edellyttää kuitenkin sitä, että menoa ei ole luettava osaksi osakkeiden hankintamenoa, jolloin sen vähentäminen estyy EVL 6b §:n nojalla. EVL 6b §:n soveltamisalaan kuuluvaa tappiollista osakekauppaa koskevassa KHO:n ratkaisussa 2012:129 katsottiin, että asiantuntijapalkkioita ei tullut lukea osakkeiden hankintamenoon vaan ne voitiin vähentää osakkeiden luovutushinnan ylittävältä osin.

⁹ Vesa-Pekka Nuotio, Uutta oikeuskäytäntöä tappiontasauksesta yleisseuraantotilanteissa, Verotus 3/2020 s. 275.

¹⁰ Ks. Verohallinnon ohje, Vahvistettu tappio ja omistajanvaihdos, 24.6.2020, k. 2.3 ja esimerkki 28.

¹¹ Ks. Verohallinnon ohje, Osakkeiden hankintaan ja luovutukseen liittyvät asiantuntijapalkkiot yrityksen tuloverotuksessa, 1.1.2020, k. 3.1.1.

A Oyj oli myynyt B Oy:n osakekannan yhden euron kauppahinnalla. Osakkeiden hankintameno oli 1 000 262,37 euroa ja myyntiin liittyvät asiantuntija- ja tilintarkastuspalkkiot 536 823,17 euroa. Osakkeet olivat A Oyj:n käyttöomaisuutta, jonka luovutushinta oli verovapaata tuloa ja hankintameno vähennyskeltoton meno. A Oyj:llä oli oikeus vähentää verotuksessaan osakkeiden myyntiin liittyvät asiantuntija- ja tilintarkastuspalkkiot verovapaan luovutushinnan yltävältä osalta. Verovuosi 2007. Äänestys 3-2.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 6 § 1 momentti 1 kohta, 6 b § 1 momentti, 7 §, 14 § 1 momentti ja 16 § 2 kohta.

Osakekaupassa ostajana toimivan verovelvollisen näkökulmasta keskeisin kysymys asiantuntijame-
nojen ja yrityskauppaan liittyvien vakuutusmaksujen verokohtelussa liittyy tulon jaksottamiseen. Kun
kyse on osakekaupasta, menon jaksottamisella on kuitenkin kiinteä kytkös myös siihen, voidaanko
menoa ylipäättään vähentää. Jaksottamisen näkökulmasta menot voidaan jakaa vuosimenoihin, jotka
ovat vähennyskelpoisia EVL 7 ja 22 §:ien perusteella suorittamisvuoden menoina ja EVL 14 §:n mu-
kaisiin osakkeiden hankintamenoon aktivoitaviin menoihin. Osakkeiden hankintamenoksi luettu meno
voi jäädä lopulta vähennyskeltottomaksi, jos osakkeiden myöhempi luovutus kuuluu EVL 6b §:n so-
veltamisalaan.

Oikeuskäytännössä on katsottu, että ulkopuolisille asiantuntijoille suoritettut palkkiot ja muut suori-
tukset ovat osakkeiden hankintamenoa siltä osin kuin ne on suoritettu osakkeiden hankintaan lähei-
sesti liittyvästä toiminnasta tai kun ne muuten läheisesti liittyvät osakkeiden hankintaan. Sellaisia
palkkioita ja muita menoja, jotka eivät ole kohdistettavissa osakkeiden hankintaan, ei lueta niiden
hankintahintaan. Osakkeiden hankintaan läheisesti liittyvät asiantuntijamenot luetaan siten pääsään-
töisesti osakkeiden hankintameno, ellei muuta luotettavasti osoiteta. Oikeuskäytännössä on myös
katsottu, ettei menon kirjanpitokäsittelyllä ole ratkaisevaa merkitystä jaksottamista arvioitaessa.

KHO:2004:93. X Oyj ja Y ABp olivat vuonna 1999 yhdistyneet A Oyj:ksi elinkeinotulon ve-
rottamisesta annetun lain 52 f §:n mukaisella osakevaihdoilla, jossa X Oyj oli hankkinut Y
ABp:n osakekannan antaen Y ABp:n osakkeenomistajille vastikkeena liikkeeseen laskemiaan
uusia osakkeita. Tästä yhdistymisestä ulkopuolisille asiantuntijoille maksettuja palkkioita ja
muuta yhdistymisestä aiheutuneita menoja ei voitu vähentää vuosikuluna pelkästään sen
perusteella, miten ne oli kirjattu yhtiön kirjanpidossa. Menojen katsottiin liittyneen Y ABp:n
osakkeiden hankintaan, koska A Oyj ei ollut muuta esittänyt. Tämän vuoksi menot oli luet-
tava osakkeiden hankintameno.

Verovuosi 1999

Laki elinkeinotulon verottamisesta 14 § 1 mom. ja 52 f
Kirjanpitolaki 4 luku 5 §

KVL:2010/63: A Oyj oli hankkinut vuonna 2010 erään yhtiön koko osakekannan. Osakekaupan
valmistelusta ja toteuttamisesta oli yhtiölle aiheutunut ulkopuolisille asiantuntijoille suoritet-
tuja menoja. Hakemuksen mukaan nämä menot liittyivät läheisesti osakkeiden hankintaan,
minkä vuoksi ne tuli lukea verotuksessa elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 14 §:n
1 momentin mukaisesti osakkeiden hankintameno. Sillä, että A Oyj noudattamiensa kir-
janpitostandardien mukaisesti vähensi mainitut menot vuosikuluna kirjanpidossaan, ei ollut
vaikutusta niiden käsittelyyn verotuksessa.

Ennakkoratkaisu vuodelle 2010.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 14 § 1 momentti
KHO 5.5.2011 T 1205 (ei muutosta.)

Verohallinnon asiantuntijamenojen vähennyskelpoisuutta koskevassa ohjeessa on menojen jaksottamisen osalta todettu seuraavasti¹² :

Kun arvioidaan menon liittymistä osakkeiden hankintaan, merkitystä on sillä, missä tarkoituksessa meno on ensisijaisesti suoritettu. Jos menon suorittamisella on ollut tarkoitus edistää tiettyjen osakkeiden hankintaa, aktivoidaan meno kyseisten osakkeiden hankintamenoon. Tällaiselle menolle on luonteenomaista, että sitä ei olisi suoritettu ilman osakkeiden hankintaa.

KVL:n ennakoratkaisussa 2019/62 (ei lainvoimainen) on otettu kantaa niin sanotusta yrityskauppavakuutuksesta aiheutuneen maksun jaksottamiseen.

Hakemusasiakirjojen mukaan A Oy oli sopinut B Oy:n osakekannan ostamisesta. A Oy oli tähän yrityskauppaan liittyen ottanut niin sanotun Warranty & Indemnity -vakuutuksen, joka koski yrityskaupan kauppakirjassa B Oy:n osakkeiden myyjien antamia vakuutuksia ja erityisiä vastuita.

Keskusverolautakunta totesi, että osakkeiden hankintamenoon luetaan kaikki osakkeiden hankintaan läheisesti liittyvät menot. Sellaisia menoja, jotka eivät ole kohdistettavissa osakkeiden hankintaan, ei lueta niiden hankintahintaan. Hakemusasiakirjoissa kuvattu Warranty & Indemnity -vakuutus oli otettu osakkeiden hankinnan johdosta siltä varalta, että myyjien osakkeiden kauppakirjassa antamat vakuutukset eivät pitäisi paikkaansa ja ostaja olisi oikeutettu osakkeiden hinnanalennukseen. Vakuutus oli vakuutussopimuksen mukaan tullut voimaan samana päivänä, kuin osakkeiden kauppakirja oli allekirjoitettu. Hakemusasiakirjoista selvisi myös, että Warranty & Indemnity -vakuutusta oli käsitelty osana osakkeiden kauppakirjaa.

Keskusverolautakunta katsoi, että vakuutuksesta johtuva vakuutusmaksu oli sillä tavoin läheisesti osakkeiden hankintaan liittyvä meno, että se tuli lukea verotuksessa elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 14 §:n 1 momentissa tarkoitettuun osakkeiden hankintamenoon. Näin ollen hakija ei voinut vähentää hakemuksessa tarkoitettua vakuutusmaksua verotuksessaan vuosikuluna.

Ennakoratkaisu verovuosille 2019–2020.

Laki elinkeinotulon verottamisesta 14 § 1 mom.

Ään. 6–2

(Ei lainvoim.) Valitettu

Yrityskauppavakuutuksesta aiheutuneen menon jaksottamiseen sovelletaan ennakoratkaisun perusteella vastaavia arviointiperiaatteita kuin asiantuntijamenoihinkin. Menon jaksottamisen osalta ratkaisevaa on siis se, voidaanko yrityskauppavakuutuksen katsoa liittyvän läheisesti nimenomaan osakkeiden hankintaan. Yrityskauppavakuutuksen osalta näin vaikuttaisi lähtökohtaisesti olevan, koska vakuutus otetaan nimenomaan osakkeiden hankinnan johdosta. Lyhyessä ratkaisuselosteessa on tältä osin myös viitattu muodollisiin seikkoihin vakuutussopimuksen voimaantuloajankohdan osalta, joka vastasi kauppakirjan allekirjoitusajankohtaa, ja vakuutuksen käsittelyä osana osakkeiden kauppakirjaa.

¹² Verohallinnon ohje, Osakkeiden hankintaan ja luovutukseen liittyvät asiantuntijapalkkiot yrityksen tuloverotuksessa, 1.1.2020, k. 2.1.

Yrityskauppavakuutukseen liittyy kuitenkin tiettyjä erityispiirteitä, jotka saattavat vaikuttaa jaksottamisen arviointiin. Nämä erityispiirteet ilmenevät ennakkoratkaisun pitkistä ratkaisuseloitteesta ja niistä on painotettu eri mieltä olleiden KVL:n jäsenten äänestyslausunnossa. Äänestyslausunnon mukaan kyseessä oleva vakuutusmaksu ei ole sellainen osakkeiden hankintaa edistävä ja siihen välittömästi liittyvä meno, joka tulisi aktivoida osakkeiden hankintameno, vaan se tulisi katsoa ostajan verotuksessa vuosimenoksi EVL 7 ja 22 §:ien mukaisesti maksun suoritusvuonna. Tältä osin perustelut nojautuvat yhtäältä verovelvollisen tarkoitukseen välttää mahdolliselta jälkikäteiseltä hinnanalennusriitaprosessilta ja toisaalta siihen muodolliseen seikkaan, että vakuutus on otettu kauppakirjasta erillisellä vakuutussopimuksella.

Vaikka yrityskauppavakuutuksesta aiheutuva meno kiistatta liittyy osakekaupan toteuttamiseen, on kuitenkin perusteltua kiinnittää huomiota myös siihen, missä tarkoituksessa meno on suoritettu. Edellä kuvatun oikeuskäytännön mukaisesti menon jaksottamista arvioitaessa tulee ottaa huomioon verovelvollisen esittämä näyttö siitä, missä tarkoituksessa meno on suoritettu. Nähdäkseni tästä näkökulmasta yrityskauppavakuutuksesta aiheutuvaa menoa voisi pitää EVL 7 §:ssä tarkoitettuna ostajalle vähennyskelpoisena menona muiden vahinkovakuutusten tapaan.¹³ Käytännössä ostaja voi yrityskauppavakuutuksen ottamalla välttää riitatilanteesta seuraavan (välimies)oikeusprosessin ja myös poistaa kauppahinnan-alennuksesta aiheutuvan myyjän maksuriskin. Tästä näkökulmasta voitaisiin perustellusti katsoa, ettei vakuutusmaksun suorittamisella ensi sijassa edistetä osakkeiden hankintaa vaan pikemminkin suojaudutaan hankinnasta aiheutuvilta mahdollisilta riskeiltä etukäteen.

Verotuksen symmetriaperiaatteen näkökulmasta voidaan pohtia myös sitä, miten vakuutusyhtiöltä mahdollisesti saatua korvausta käsiteltäisiin ostajan verotuksessa. Vakuutuskorvauksen verotuksesta ei ole nimenomaisia säännöksiä EVL:ssä. EVL 50 §:n mukaan lakia sovellettaessa vastikkeeksi katsotaan myös muun muassa vakuutuskorvaus. EVL 5 § 1 k:n mukaan veronalaista ovat muun ohessa käyttöomaisuudesta saadut luovutushinnat ja muut vastikkeet EVL 6.1 § 1 k:ssa mainituin poikkeuksin. Kyseinen poikkeus koskee muun ohessa kuin pääomasijoitustoimintaa harjoittavan osakeyhtiön saamia käyttöomaisuuteen kuuluvien osakkeiden luovutushintoja, jos EVL 6b §:n verovapausedellytykset täyttyvät. Koska EVL 6.1 § 1 k:ssa viitataan vain luovutushintaan, ei vakuutuskorvausta voida katsoa verovapaaksi tuloksi, vaikka EVL 6b §:n verovapauden edellytykset muutoin täytyisivätkin. Näin ollen yrityskauppavakuutuksen perusteella saatu vahingonkorvaus olisi normaalisti veronalaista tuloa saajalleen. Jos vakuutuksesta aiheutunut meno katsottaisiin osaksi osakkeiden hankintamenoa, se jäisi vähentämättä olettaen, että osakkeet olisivat verovapaasti luovutettavia EVL 6b.2 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Tätä ei voida pitää symmetriaperiaatteen näkökulmasta tarkoituksenmukaisena lopputuloksena.

Ennakkoratkaisua koskevasta pitkistä ratkaisuseloitteesta ilmenee, että kirjanpidossa vakuutuskorvaus olisi vähennetty kokonaisuudessaan sen suorittamisvuonna. Kuten oikeuskäytännöstä ilmenee, kirjanpitokohtelulle ei ole kuitenkaan annettu asiassa ratkaisevaa merkitystä.

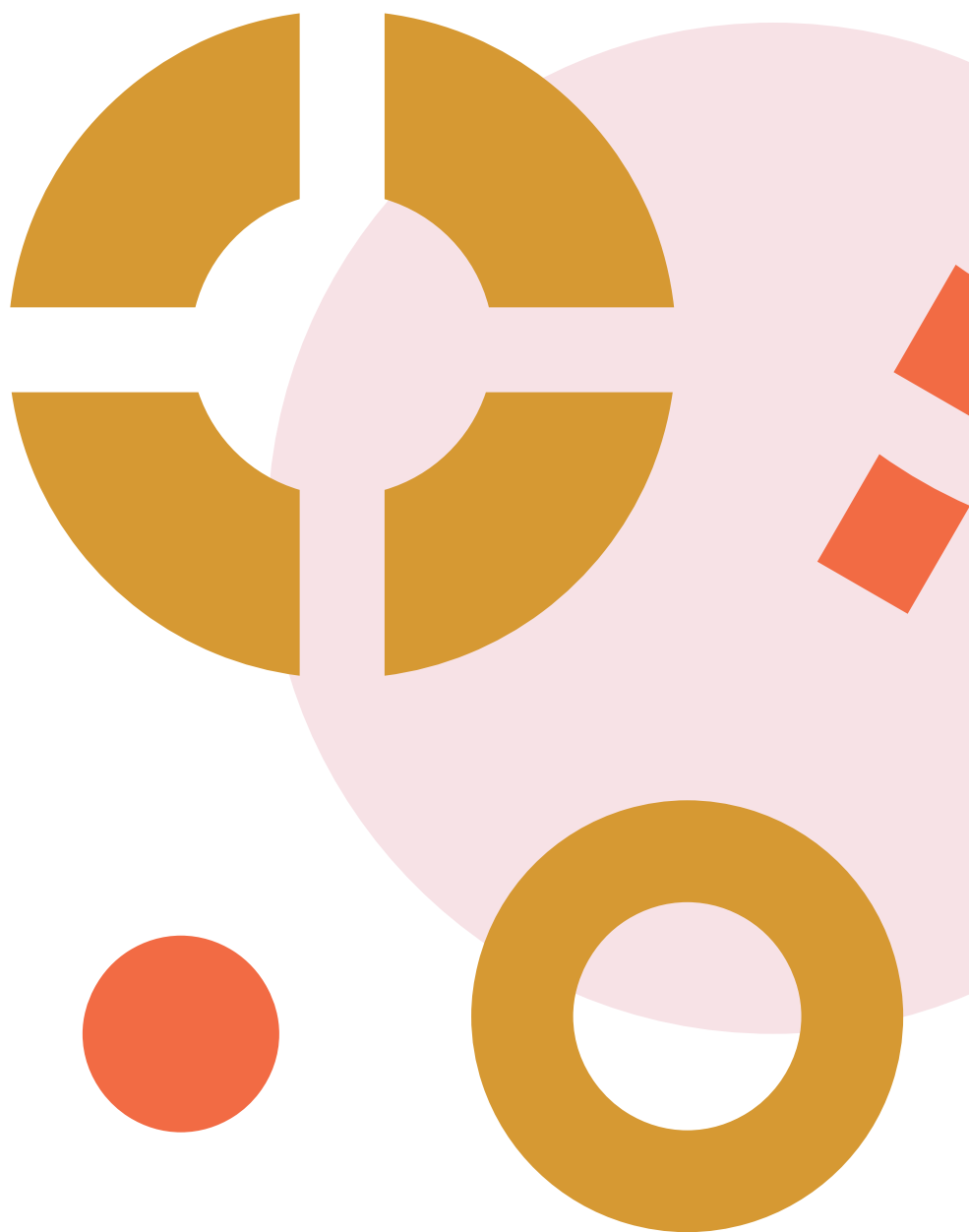
Mielenkiintoinen pitkistä ratkaisuseloitteesta ilmenevä yksityiskohta on myös se, että Ruotsin korkein hallinto-oikeus on ratkaisussaan HFD 2018 ref. 37¹⁴ katsonut yrityskauppavakuutuksesta aiheutuneen

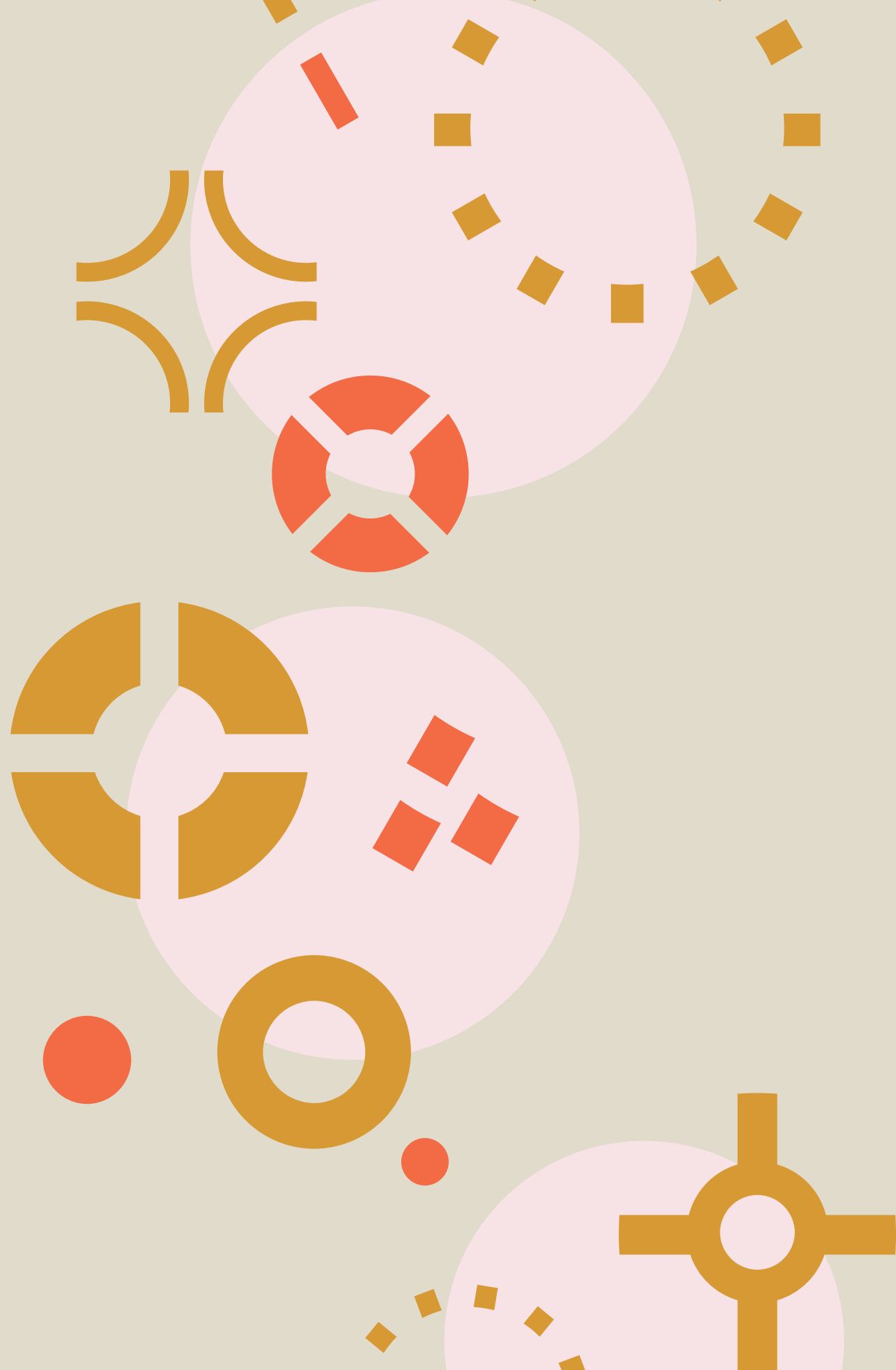
¹³ Tässä tapauksessa jaksottamiseen liittyvä kysymys aiheutuisi siitä, onko kyseessä EVL 22 §:n suoritusvuonna vähennettävä meno vai EVL 23 §:n mukaan ajan kulumisen perusteella vakuutuskaudelle jaksotettava meno. Äänestyslausunnossa on katsottu, että meno voitaisiin jaksottaa EVL 22 §:n mukaisesti. Pitkästä ratkaisuseloitteesta ilmenee, että vakuutuksen voimassaoloaika olisi enintään 84 kuukautta ja vakuutusmaksu suoritettaisiin kerralla.

¹⁴ <https://www.domstol.se/globalassets/filer/domstol/hogstaforvaltningsdomstolen/avgoranden/2018/hfd-2018-ref.-37.pdf>.

menon vuosikuluksi. Ruotsin korkein hallinto-oikeus painotti ratkaisussaan yritysvakuutuksen luonnetta varsin tavanomaisena vahinkovakuutuksena, ja sitä ettei vakuutuksen ottaminen ollut kaupan edellytys. Ratkaisu oli 3-2 äänestysratkaisu. Eri mieltä olleiden oikeusneuvosten perusteluissa painotuiivat vakuutuksen välitön liityntä osakekauppaan ja se, että vakuutuksella on viimekädessä pyritty varmistamaan osakkeiden arvo kaupantekohetkellä myyjien kauppakirjassa antamien vakuutusten mukaiseksi.

Yhteenvedona voidaan todeta, että yrityskauppavakuutuksesta aiheutuvan menon jaksottamisesta voidaan perustellusti esittää eri suuntaisia näkemyksiä. Nähtäväksi jää, mihin ratkaisuun KHO asian arvioinnissa päättyy.

YRITYSKAUPPOJEN AJANKOHTAISIA ARVONLISÄVEROKYSYMYKSIÄ

Yritysjärjestelyiden tarkoituksena on toimia välineenä yritys- ja omistusrakenteiden joustavissa muutoksissa. Vaikka yritysjärjestelyiden ajuri on yleensä muu kuin arvonlisäverotus, arvonlisäverovaikutus voi olla tietyissä tilanteissa niin merkittävä, että yritysjärjestely jätetään tekemättä, tai toteutustapaa muutetaan. Vastuulliseen liiketoimintaan kuuluu, että verot maksetaan, mutta kustannukset minimoidaan. Tämä ei ole hassumpi näkökulma muistaa myöskään arvonlisäverotuksen osalta.

Esimerkiksi kiinteistöinvestointivastuiden siirtyminen on usein edellytys sille, että kauppa halutaan toteuttaa. Mikäli myyjä ei ole pitänyt tarkkaa kirjanpitoa vastuista sekä tilojen käytöstä, ostaja ei halua ottaa vastatakseen riskiä, joka sille voi investoinneista aiheutua. Vakuutuksella myyjän laiminlyöntejä ei voida kompensoida, sillä vakuutuksen saaminen edellyttää, että kaupan kohteeseen on tehty kattava due diligence. Vakuutusyhtiö ei kata DD:ssä löydettyjä puutteita. Kattavan due diligence-selvityksen teettäminen myynnin yhteydessä onkin paras tae onnistuneeseen kauppaan.

Tässä artikkelissa käsitellään muutamia ajankohtaisia yrityskauppoihin kohdistuvia kysymyksiä arvonlisäverotuksen näkökulmasta. Kaikki ei ole mahtunut mukaan lyhyeen tekstiin, joten tämä kirjoitus ei ammenna tyhjiin koko arvonlisäverotuksen salaista arkkua.

LIIKKEEN TAI SEN OSAN LUOVUTUS

Arvonlisäveroa suoritetaan lähtökohtaisesti kaikesta liiketoiminnan muodossa tapahtuvasta tavarain palvelun myynnistä. Liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä luovutettuja tavaroita ja palveluita ei kuitenkaan pidetä verollisena myyntinä, jos liiketoiminnan jatkaja ryhtyy käyttämään hyödykkeitä vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen. Koska liikkeen tai sen osan luovutus ei ole arvonlisäverotuksessa myynti, jatkajalle ei muodostu vähennettävää veroa.

Oleellinen kysymys liiketoimintasiirron osalta on se, milloin arvonlisäverotuksen näkökulmasta kysymys on sellaisesta liiketoiminnallisesta kokonaisuudesta, johon säännöstä voidaan soveltaa, ja toisaalta se, voidaanko järjestelyyn kohdistuvat kustannukset vähentää.

Eräitä liiketoiminnan luovutuksen tunnusmerkkejä ovat käyttö- ja vaihto-omaisuuden, myyntisaatavien, asiakasrekisterien, aineettomien oikeuksien, keskeneneräisten töiden ja toimitilojen siirtyminen jatkajalle. Luovutuksen ei tarvitse kattaa kaikkia edellä lueteltuja tekijöitä. Olennaista luovutuksessa on, että luovutettu varallisuuskokonaisuus muodostaa yrityksen tai sellaisen osan yrityksestä, joka voi harjoittaa itsenäistä taloudellista toimintaa. Pelkkä kaluston myynti ei siten riitä täyttämään verottoman luovutuksen edellytyksiä. Vaikka määritelmä tuntuu selvältä, oikeuskäytäntö osoittaa kuitenkin toista. Itsenäisen taloudellisen kokonaisuuden määrittely ei ole selvä.

Arvonlisäverodirektiivissä liiketoiminnan luovutuksesta käytetään termiä varallisuuskokonaisuuden siirto, joka määriteltiin ensimmäisen kerran EUT:n antamassa ratkaisussa C-497/01 Zita Models. Vastikkeellisesti tai vastikkeettomasti taikka osakkaan yhtiöön sijoittamana osuutena yhtiölle siirretyn varallisuuskokonaisuuden tai sen osan siirto ei koske tilannetta, jossa myydään pelkästään tavara-avarasto. Tapauksessa C-444/10 Schriever EUT totesi, että tilojen vuokraus tavaravaraston kanssa voi sen sijaan muodostaa varallisuuskokonaisuuden mutta tilannetta taloudellisen kokonaisuuden näkökulmasta on arvioitava kussakin tapauksessa erikseen.

Korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa KHO 2014:137 A oli liiketoimintanaan harjoittamansa viljanviljelyn lopettamisen yhteydessä myynyt maita sekä kalustoa (varastorakennus, traktori ja kylvökone) liiketoimintaa jatkaneelle B:lle. Tältä osin kyse katsottiin olevan liiketoiminnan tai sen osan luovutuksesta. A oli lisäksi myynyt pello- ja joutomaata sekä tilatukioikeuksia C:lle, joka käytti A:lta hankkimiaan hyödykkeitä jo aikaisemmin harjoittamassaan viljelytoiminnassaan. KHO katsoi, ettei A:n luovutus C:lle muodostanut sellaista varallisuuskokonaisuutta, jolla olisi voinut harjoittaa itsenäistä taloudellista toimintaa säännöksessä tarkoitettulla tavalla. Sen sijaan se, että ostettua varallisuutta käytetään jo olemassa olevan liiketoiminnan osana ei ole ongelma säännöksen soveltamiselle.

Verottomuuden soveltamisen edellytyksenä ei ole, etteikö myyjä voisi myydä vain osan liiketoimintakokonaisuudestaan, ja itse jäädä harjoittamaan jäljelle jäävällä omaisuudellaan liiketoimintaa. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä KHO 2011:74 A Oy harjoitti omistamiensa liikekiinteistöjen vuokraustoimintaa. A Oy myi kuudella paikkakunnalla olleet kiinteistöt B Oy:lle. Kiinteistöjä koskevat vuokrasopimukset siirtyivät kaupan osana B Oy:lle, joka jatkoi vuokraamista samoille vuokralaisille, ja A Oy jäi itse harjoittamaan vuokraustoimintaa jäljelle jääneillä kiinteistöillä. Kiinteistöjen myynnin vuokrasopimuksineen katsottiin muodostavan sellaisen ALV 19a §:n mukaisen liikkeen osan, jonka luovutuksen yhteydessä tapahtuvaa tavaroiden ja palveluiden luovutusta ei pidetä myyntinä.

EUT:n antamassa ratkaisussa C-17/18 Mailat tuomioistuin arvioi vuokratun liikeomaisuuden luovutuksen merkitystä verottoman liikkeen luovutuksen näkökulmasta. Tuomion mukaan varallisuuskokonaisuuden tai sen osan siirron käsitteen piiriin ei kuulu liiketoimi, jolla kaupalliseen toimintaan käytetty kiinteistö annetaan vuokralle yhdessä kaikkien tähän toimintaan käytettyjen tuotantohyödykkeiden ja kulutushyödykkeiden kanssa, vaikka vuokralainen jatkaa vuokralle antajan toimintaa samalla nimellä. Perusteluiden mukaan ilman omistusta suurimpaan osaan harjoittamansa toiminnan omaisuudesta, yhtiöllä ei ollut omaisuuteen sellaista määräysvaltaa, josta se voisi liiketoiminnan luovutuksen yhteydessä luopua.

OSAKEKAUPPA

Yritysjärjestelyihin liittyvät tyypillisesti osakekaupat ja osakevaihdot. Arvonlisäverolain 41 ja 42 §:n mukaan verottomana rahoituspalveluna pidetään arvopaperikauppaa ja arvopaperinvälitystä. Arvopaperikaupalla tarkoitetaan muun muassa osakkeiden myyntiä. Korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa KHO 2016:137 käsiteltiin yritysjärjestelyihin liittyviä corporate finance -palveluita liiketoiminnan tai osakkeiden myyntiin ja ostoon liittyen. Päätöksessä oli kyse A Oy:n asiakkailleen myymien yritysjärjestelyihin liittyvien palvelujen arvonlisäverokäsittelystä. A Oy avusti asiakkaitaan muun ohella osakkeiden tai liiketoiminnan myynnissä tai ostossa. A Oy toimi asiakkaan taloudellisena edustajana ja neuvonantajana järjestelyn suunnittelussa ja toteuttamisessa. KHO vahvisti, että osakkeiden myynti- ja ostotoimeksiantoon liittyvä palvelukokonaisuus on verotonta osakkeiden välitystä, josta A Oy:n ei ollut suoritettava arvonlisäveroa, mikäli sopimuksella on mainittu kaupan toteuttamisvaihtoehtona ainoastaan osakekauppa. Jos järjestely toteutettiin liiketoimintakauppana, corporate finance -palvelusta oli suoritettava arvonlisäveroa.

YRITYSJÄRJESTELYIHIN LIITTYVIEN KUSTANNUSTEN VÄHENNYSOIKEUS

Koska osakkeiden myynti on arvonlisäverotonta, ei myöskään myyntiin liittyviä kustannuksia voi lähtökohtaisesti vähentää. Tällöin järjestelyyn hankittujen palvelujen arvonlisävero jää rasittamaan myyjää. Osakkeiden myyntiin suoraan ja välittömästi kohdistuvien hankintojen arvonlisäveroa on aikaisemmin Suomen oikeuskäytännössä pidetty vähennyskelvottomana riippumatta siitä, kuka nämä palvelut suorittaa. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä KHO 2011:52 esimerkiksi katsottiin, että vakuutusyhtiön sijoitustoiminnan osakkeiden myyntiä pidettiin arvonlisäverolain soveltamisalan ulkopuolelle jäävänä toimintana, joten verovelvollisuusryhmällä ei ollut oikeutta vähentää vakuutusyhtiön omistamien osakkeiden myyntiin liittyviin konsultointipalveluiden arvonlisäveroja millään osin. Päätös on toki perusteltavissa EUT:n aikaisemmalla oikeuskäytännöllä C-77/01, EDM ja C-435/05, Investrand. Pelkkä osakkeiden omistaminen tai niin sanottuna passiivisena holdingyhtiönä toiminen ei kuulu arvonlisäverolain soveltamisalaan. Suoraan ja välittömästi arvonlisäverolain soveltamisalan ulkopuolelle jäävään toimintaan kohdistuvien hankintojen arvonlisäverot eivät ole missään tilanteessa vähennyskelpoisia.

Tilanne kustannusten vähennysoikeuden osalta olisi sen sijaan ollut toinen, jos yhtiölle, jonka osakkeet myytiin, olisi myyty verollisia palveluita. EUT:n mukaan vähennysoikeus on olemassa, jos osakkeiden omistukseen liittyy osallistuminen suoraan tai välillisesti yrityksen hallinnointiin (mm. C-155/94, Welcome Trust, C-60/90 ja Polysar Investments Netherlands, C-142/99, Floridienne ja Berginvest, asia C-102/00, Welthgrove ja C-16/00, Cibo Participations). Aktiivinen osallistuminen täyttyy esimerkiksi sillä, että kohdeyhtiöltä peritään arvonlisäverollinen hallinnointipalkkio tälle suoritetuista palveluista (mm. C-305/01, MKG-Kraftfahrzeuge-Factoring). Tällä liiketoimella on suora yhteys omistajayhtiön harjoittaman verollisen toiminnan organisointiin, ja osakkeiden myyntiä on näin ollen pidettävä verollisen liiketoiminnan välittömänä, pysyvänä ja välttämättömänä jatkeena. Tällainen liiketoimi kuuluu näin ollen arvonlisäveron soveltamisalaan, kun osakkeiden myynnistä saadut varat käytetään edelleen verollisessa liiketoiminnassa.

Korkein hallinto-oikeus on kuitenkin linjannut myöhemmässä päätöksessään KHO:2019:94 kiinteistöjen myyntikulut yleiskuluiksi ja vähennyskelpoisiksi. Tapauksessa arvonlisäverovelvollisuusryhmään kuulunut vakuutusyhtiö myi verollisen vuokraustoiminnan käytössä olleet kiinteistöt. Myyntikulujen katsottiin olevan yhtiön yleiskuluja, koska ne eivät vaikuttaneet suoraan ja välittömästi myytävien kiinteistöjen hintaan, ja täten vähennyskelpoisia. Samaan korkein hallinto-oikeus päätyi päätöksessä KHO:2017:129. Kansallisen oikeuskäytännön muutoksen taustalla on viime vuosina vaikuttanut vahvasti muun muassa EUT:n päätös C-29/08 AB SKF, joka on selkeyttänyt myyntiin liittyvien kustannusten vähennyskelpoisuutta.

Osakkeiden ostaja sen sijaan voi vähentää kustannukset, jos osakkeet ostetaan käytettäväksi sen verollisessa liiketoiminnassa. Korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa KHO 2015:135 A Oy oli arvonlisäverollista liiketoimintaa harjoittavien tytäryhtiöiden emoyhtiö, joka oli vuonna 2011 ostanut liiketoimintaansa laajentaakseen ruotsalaisen yhtiön osakekannan pysyväksi tarkoitettuun omistukseensa. A Oy ei ollut osallistunut tytäryhtiöiden hallintoon, joten A Oy:tä ei ollut pidettävä arvonlisäverolain perusteella verovelvollisena kyseisten osakkeiden omistamisen osalta. Näin ollen A Oy:llä ei ollut oikeutta vähentää uuden tytäryhtiön osakkeiden hankintaan liittyvien kulujen arvonlisäveroa.

Mikäli emoyhtiö osallistuu tytäryhtiöidensä toimintaan siten, että se suorittaa näille arvonlisäverollisia palveluita, kyse ei ole pelkästään osakkeiden omistamisesta tai holdingyhtiönä toimimisesta vaan arvonlisäverollisen liiketoiminnan harjoittamisesta. Tällaisen yhtiön ostoon liittyvät kustannukset voidaan vähentää. KHO:n päätös 2015:134 koski A Oy:tä, joka oli holdingyhtiö. A Oy omisti arvonlisä-

verollista liiketoimintaa harjoittavien yhtiöiden osakkeet. A Oy:n palveluksessa oli IT- toiminnoista vastaavia henkilöitä. A Oy veloitti palveluistaan emoyhtiötä, joka veloitti palvelut edelleen yhdessä muiden konserniveroituslaitosten kanssa A Oy:n tytäryhtiöiltä. Koska A Oy suoritti tytäryhtiöilleen palveluja vastiketta vastaan, sen toiminta oli arvonnäköverollista vähennykseen oikeuttavaa toimintaa, eikä osaksikaan arvonnäköveron soveltamisalaan kuuluvaa vähennykseen oikeuttamatonta toimintaa. A Oy:llä oli oikeus vähentää uuden tytäryhtiön osakkeiden hankintaan liittyvien palvelujen ostohintaan sisältyvä arvonnäkövero kokonaisuudessaan. Siten vähennysoikeus on olemassa myös silloin, kun yhtiö hankkii toisen yhtiön osakkeita, jolle se tulee tarjoamaan arvonnäköverollisia palveluita.

Jos emoyhtiö suorittaa arvonnäköverollisia palveluja osalle tytär- ja osakkuusyhtiöitään näistä palveluista veloittaen, ja toimii osalle tytär- ja osakkuusyhtiöstään niin sanottuna passiivisena holdingyhtiönä eli pelkästään omistaa tytär- ja osakkuusyhtiöidensä osakkeet, emoyhtiö toimii arvonnäköverovelvollisena niiden tytäryhtiöiden hallinnoinnin osalta, joille se suorittaa arvonnäköverollisia palveluja. Siltä osin kuin emoyhtiö toimii ainoastaan holdingyhtiönä eli pelkästään omistaa tytär- ja osakkuusyhtiöidensä osakkeet, kyse on arvonnäköverolain soveltamisalan ulkopuolelle jäävästä toiminnasta. Emoyhtiöllä on oikeus vähentää sellaisten kustannusten arvonnäköverot, jotka kohdistuvat niiden yhtiöiden osakkeiden hankintaan, joille tullaan myymään verollisia palveluita. Muilta osin vähennysoikeutta ei ole.

YLEISKULUJEN VÄHENNYSOIKEUS

Suoraan ja välittömästi arvopapereiden myyntiin liittyviä kuluja ovat esimerkiksi sopimusneuvotteluihin liittyvät kulut ja sopimuksen laatimiseen liittyvät kulut. Myös arvopaperikaupan kohdeyhtiön analysointiin liittyvät due diligence -kulut ovat arvopapereiden myyntiin suoraan ja välittömästi liittyviä kuluja.

Edellä on käsitelty kohdistettavien kulujen (suorat ja välittömät kustannukset) arvonnäköveron vähennyskelpoisuutta. Kohdistettavien kulujen lisäksi arvonnäköverovelvollisella on yleensä myös yleiskuluja. Yleiskulut muodostuvat sellaisista hankinnoista, jotka palvelevat arvonnäköverovelvollisen toimintaa kokonaisuudessaan, ja koskevat siten hankintoja, joita käytetään sekä arvonnäköverovelvollisen arvonnäköverolliseen että yrityksen mahdolliseen vähennykseen oikeuttamattomaan toimintaan. Tyypillisiä yleiskuluja ovat esimerkiksi erilaiset hallinnolliset kulut, kuten kirjanpitokulut. Myös emoyhtiönä toimimisesta aiheutuneet kulut ovat yleiskuluja. Yleiskulu on kulu, jota ei voida kohdistaa yhteen tiettyyn transaktioon.

Jos arvonnäköverovelvollinen harjoittaa yksinomaan arvonnäköverollista toimintaa, hänellä on oikeus vähentää yleiskulujen arvonnäköverot kokonaisuudessaan. Silloin kun arvonnäköverovelvollinen harjoittaa sekä arvonnäköverollista että arvonnäköveron vähennykseen oikeuttamatonta toimintaa, yleiskulujen arvonnäköveron vähennysoikeus määräytyy sen perusteella, missä suhteessa yleiskuluina pidettäviä hankintoja voidaan katsoa käytettävän arvonnäköverollisessa toiminnassa ja missä suhteessa niitä voidaan katsoa käytettävän arvonnäköveron vähennykseen oikeuttamattomassa toiminnassa.

Yleiskulujen jakoperusteena verollisen ja verottoman suhteen määrittelemiseksi voidaan käyttää muun muassa liikevaihtojen suhdetta, työtunteja, henkilöstön määrää, neliöitä tai muuta perustetta, jonka yritys katsoo kuvaavan parhaiten kulujen kohdentumista eri toimintojen välillä. Verohallinto ei ole ottanut kantaa siihen, miten yrityksen on yleiskulut määritettävä, vaan jättää valinnan yritykselle. Laskelma on pyrittävä laatimaan siten, että sen avulla pystytään mahdollisimman täsmällisesti määrittelemään yleiskulujen arvonnäköveron vähennykseen oikeuttava osuus ja vähennykseen oikeuttamaton osuus. On huomattava, että ennen kuin yleiskulujen vähennysprosentti voidaan laskea, arvonnäköveron soveltamisalaan liittyvä toiminta, kuten sijoitustoiminta, on rajattava ulos. Tällaiseen

toimintaan kohdistuvat suorat kulut eivät siis ole vähennyskelpoisia, eikä toiminta myöskään vaikuta yleiskuluvähennyksen suuruuteen.

Osakkeiden myyntiä on suomalaisessa oikeuskäytännössä pidetty lähtökohtaisesti arvonlisäverolain soveltamisalan ulkopuolisena liiketoimena silloin, kun kohdeyhtiön operatiiviseen hallintoon ei osallistuta, vaan osakeomistuksen kautta käytetään vain osakkeen suomia oikeuksia ja velvollisuuksia. EUT katsoi kuitenkin jo edellä mainitussa tuomiossaan C-29/08 SKF määrittäneen, että oikeus vähentää osakkeiden luovutuksen yhteydessä hankituista palveluista maksettava arvonlisävero syntyy, jos aikaisemmassa vaiheessa hankittuihin palveluihin liittyvien kustannusten ja verovelvollisen koko taloudellisen toiminnan välillä on suora ja välitön yhteys. Tällöin kulut ovat yrityksen yleiskustannuksia, jotka vähennetään siinä suhteessa kuin yrityksen toiminta on vähennykseen oikeuttavaa toimintaa. Jos taas kulut muodostuvat osaksi myytyjen osakkeiden hintaa, niillä on katsottava olevan suora ja välitön yhteys yhtiön verottomaan osakekauppaan ja kulut ovat vähennyskeltottomia. EUT:n perustelua kustannusten lukemisesta hyödykkeen myyntihintaan on arvosteltu paljon. Teoreettisena periaatteena se mielestäni on kuitenkin hyväksyttävissä. Samalla voidaan todeta, että vaikka markkinat usein määrittävätkin osakkeen tai muun hyödykkeen myyntihinnan, yrityksen pyrkimyksenä on ymmärrettävästi sisällyttää kaikki kustannukset myymiensä hyödykkeiden hintoihin.

Korkeimman hallinto-oikeuden tapauksessa KHO 2017:129 oli kyse emoyhtiöstä, joka oli suorittanut tytäryhtiölleen arvonlisäverollisia hallintopalveluja. Konsernin liiketoiminnan lopettamisen yhteydessä emoyhtiö myi kaikkien tytäryhtiöidensä osakkeet. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaan emoyhtiöllä oli oikeus vähentää tytäryhtiöiden osakkeiden myyntiin liittyvien hankintojen arvonlisävero yleiskuluna. Tämä on merkittävä muutos oikeuskäytännössä siinä mielessä, että aikaisemmin kansallisessa oikeuskäytännössä osakkeiden myyntikulut on yleisesti katsottu suoriksi ja välittömiksi kustannuksiksi, jolloin niitä ei ole voinut vähentää.

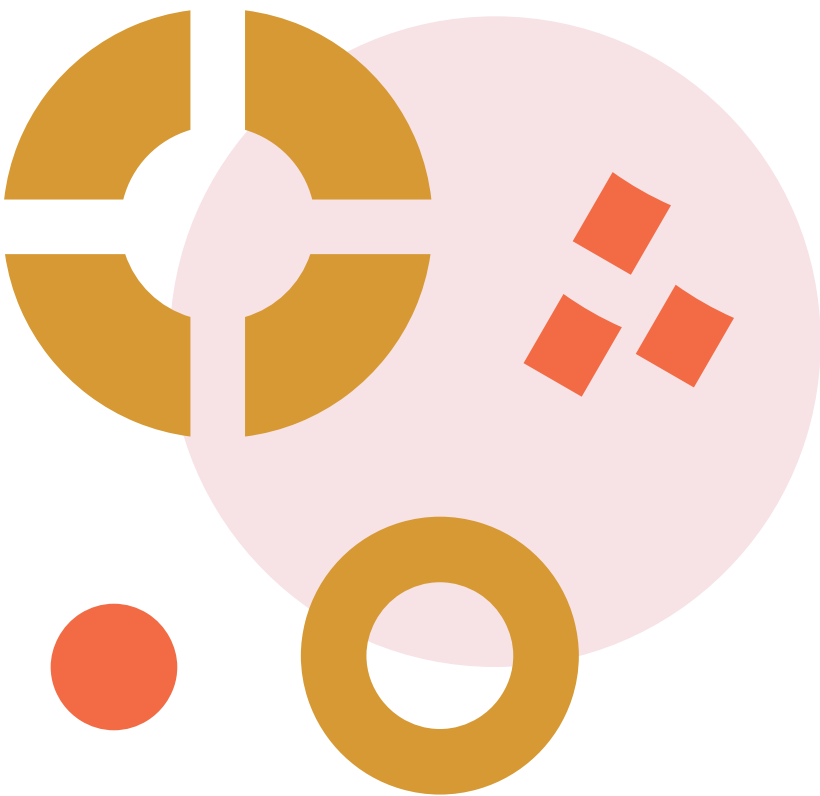
Emoyhtiön myymien hallinnointipalveluiden vähennysoikeutta tarkasteltiin myös uusimmassa KHO 2019:81 vuosikirjapäätöksessä. Tapauksessa A Oy oli kansainvälisen konsernin emoyhtiö, joka myi hallintopalveluja tytäryhtiöilleen. Konsernissa toteutettiin uudelleenjärjestely, jossa A Oy myi kolmen tytäryhtiönsä ja toimitilakiinteistönsä osakkeet. Toimitilakiinteistön tilat vuokrattiin samassa järjestelyssä takaisin A Oy:n käyttöön. Yhtiö oli hankkinut palveluja näiden myyntien suunnittelua ja käytännön toteuttamista varten. A Oy myi osakkeet konsernin toimintojen uudelleenjärjestelyn yhteydessä, ja myynnistä saadut tulot käytettiin A Oy:n tai konsernin arvonlisäverollisessa liiketoiminnassa. KHO katsoi päätöksessään, että osakkeiden kauppahinta oli määräytynyt markkinaehtoisesti, eikä myyntikulujen voitu katsoa olleen osa myyntihintaa. Palvelut eivät siten kohdistuneet suoraan ja välittömästi osakkeiden myyntiin, vaan ne olivat A Oy:n yleiskuluja.

Kustannusten vähennysoikeuden ei pitäisi olla niin vaikea kysymys, mitä oikeuskäytäntö osoittaa. Arvonlisäverojärjestelmän tavoitteena on, että verollista liiketoimintaa harjoittava yritys voi vähentää kaikki kustannukset. Tästä huolimatta arvonlisävero jää usein yrityksen kustannukseksi. Voidaankin todeta, että vähennysoikeudet ovat edelleen arvonlisäverotuksen keskeisin kysymys, ja niiden merkitys korostuu yritysjärjestelyissä, joissa kustannukset usein kasvavat merkittäviksi. Keskustelu siitä, tuleeko kustannusten vähennysoikeutta arvioida suhteessa yrityksen koko liiketoimintaan vai yksittäiseen transaktioon ei ole edelleenkään selvä. Toinen merkittävä seikka on se, että myyntiin liittyvät kustannukset on usein katsottu osakkaan kustannuksiksi sen perusteella, että järjestelystä hyötyvät osakkaat.

KIINTEISTÖIHIN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

Kiinteistöjen myynti on arvonlisäverotonta. Siten kiinteistön myyntiin liittyvät kustannukset ovat myös lähtökohtaisesti vähennyskeltottomia. Näin on myös siinä tilanteessa, että kiinteistöt vaihtavat omistajaa yritysjärjestelyn yhteydessä.

Liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä kiinteistöjen investointitarkistusvastuu siirtyy lähtökohtaisesti ostajalle. Ainoastaan tilanteessa, jossa ostajaa ei ole merkitty arvonlisäverovelvolliseksi, tai ostaja on yksityishenkilö, myyjä hoitaa tarkistuksen auki olevien vuosien osalta. Luovuttajan on annettava tarkistusvastuun siirtyessä luovutuksensaajalle arvonlisäverolain 209 k §:ssä tarkoitettu selvitys. Jos selvitystä ei anneta tai se annetaan virheellisenä siten, että luovutuksensaajan verotusta olisi oikaistava luovutuksensaajan vahingoksi, luovuttajan on suoritettava tästä johtuvat tarkistukset tai oikaistava tarkistettavia määriä luovutuksensaajan asemesta. Suuri haaste yrityskaupoissa on se, että luovuttaja ei ole seurannut tarkistusvastuitaan uudisrakentamisen ja perusparantamisen osalta lainkaan tai riittävän tarkasti, eikä täten voi antaa selvitystä luovutuksen saajalle auki olevista vastuista. Tämä on aiheuttanut jopa kauppojen peruuntumista. Ostaja ei myöskään voi saada vakuutusta kattamaan mahdollista vahinkoa, jonka myyjän laiminlyönti voisi sille aiheuttaa. Vaikka osakekaupassa kiinteistöt eivät vaihda omistajaa, eikä selvityksen antovelvollisuutta ole, suosittelen lämpimästi selvityksen antamista myös näissä tilanteissa, jotta uudella omistajalla on tieto käytössä. Kiinteistöihin voidaan myydä pian eteenpäin, ja tarkistusvastuita on joka tapauksessa seurattava.

[illegible]

[illegible]

Lisätietoja:

Emmiliina Kujanpää
Johtava veroasiantuntija
Keskuskauppakamari
emmiliina.kujanpaa@chamber.fi

KESKUS-
KAUPPAKAMARI

Keskuskauppakamari, World Trade Center Helsinki,
PL 1000, Aleksanterinkatu 17, 00100 Helsinki | puh. 09 4242 6200
keskuskauppakamari@chamber.fi | @K3FIN
[kauppakamari.fi](https://www.kauppakamari.fi)